

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

«ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ»
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΘΕΜΑ: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ-ΚΥΠΡΟΥ-ΙΣΡΑΗΛ-
ΑΙΓΥΠΤΟΥ»**

Επιμέλεια: Γεώργιος Α. Κοκονέτσης

Επιβλέπων καθηγητής:

Ανδρέας Στεργίου, Αναπληρωτής καθηγητής στο τμήμα
Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Βόλος, Ιούλιος 2022

Σελίδα σκοπίμως κενή

Περίληψη

Στο πεδίο των διεθνών σχέσεων δεν υφίσταται μόνιμη αντιπαλότητα αλλά υπάρχει μια διαρκής και δυναμική αλληλοεξάρτηση συγκλινόντων και αποκλινόντων συμφερόντων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα στην ταραγμένη περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου αποτελούν η διαφοροποίηση του τρόπου αντιμετώπισης του Ισραήλ και της Αιγύπτου από την Ελλάδα και την Κύπρο καθώς οι συνεχείς μεταβολές δύο παραδοσιακά εχθρικών χωρών, του Ισραήλ και της Αιγύπτου. Με άλλα λόγια, το σύνολο των ραγδαίων μεταβολών του εγγύς γεωπολιτικού περιβάλλοντος έχουν συμβάλλει στο να βελτιωθούν οι σχέσεις Αθήνας-Λευκωσίας-Τελ Αβίβ και να οικοδομηθεί μια αξιοσημείωτη συνεργασία με βάση τον ενεργειακό τομέα αλλά με την τάση για ευρύτερη επέκταση. Οι εν λόγω μεταβολές έχουν συμβάλει και στη βελτίωση των σχέσεων Τελ Αβίβ- Καΐρου και Αθήνας-Λευκωσίας-Καΐρου με σύναψη αντίστοιχων συμφωνιών και μνημονίων συνεργασίας.

Φαίνεται πως πρόκειται για μια πολύ σημαντική χρονική στιγμή κατά την οποία η Ελλάδα και η Κύπρος εφόσον πράξουν τις σωστές ενέργειες μπορούν να πρωταγωνιστήσουν στον ενεργειακό και πολιτικό τομέα. Αυτό θα συμβάλει στην αναβάθμιση των θέσεων τους εντός της διεθνούς πολιτικής σκηνής εν μέσω δύσκολων χρονικών συγκυριών, μιας εξελισσόμενης ενεργειακής κρίσης την ίδια στιγμή που η Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητά νέες ενεργειακές πηγές σε μια προσπάθεια να ανεξαρτητοποιηθεί από τις υφιστάμενες (Ρωσία). Για να επιτευχθούν οι εθνικοί στόχοι είναι απαραίτητο να συντονιστούν η ελληνική και η κυπριακή κυβέρνηση και με συνετές και στρατηγικές κινήσεις να μετουσιώσουν τις συνεργασίες με την Αίγυπτο και το Ισραήλ σε ισχυρές συμμαχίες.

Λέξεις κλειδιά: Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ, Αίγυπτος, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Φυσικό αέριο, συμμαχία

Abstract

In the field of international relations there is no permanent rivalry. On the contrary there is a constant and dynamic interdependence of converging and diverging interests. As an example of this claim, and as far as the southeastern Mediterranean Sea region is concerned, it would be useful to mention the differentiations of the relations between Israel, Egypt (two traditionally hostile countries), Greece and Cyprus that have taken place over the years. In other words, all the rapid changes in the surrounding geopolitical environment have contributed to improving Athens-Nicosia-Tel Aviv relations and to building a remarkable cooperation based on the energy sector but with a tendency for wider expansion. These changes have also contributed to the improvement of Tel Aviv-Cairo and Athens-Nicosia-Cairo relations by concluding respective agreements and memoranda of cooperation.

It seems that this is a very important moment in which Greece and Cyprus, if they do what they have got to do, they can play a leading role in the energy and political sector. This will help them to upgrade their positions within the international political scene, during a really rough time, during an evolving energy crisis while the European Union is seeking new energy sources in an effort to become independent of existing ones (Russia). In order to achieve the national goals, it is necessary to coordinate the Greek and Cypriot governments and with prudent and strategic moves, to transform the cooperation with Egypt and Israel into strong alliances.

Keywords: Greece, Cyprus, Israel, Egypt, Exclusive Economic Zone, natural gas, alliance

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Abstract.....	4
Κατάλογος Εικόνων.....	7
Κατάλογος Πινάκων	8
Εισαγωγή	9
Περιγραφή της Διαδικασίας	11
1. Επεξήγηση του Γεωπολιτικού Σκηνικού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο	14
1.1. Ανακαλύψεις στον τομέα της ενέργειας	14
1.2. Γεωπολιτικές ανακατατάξεις και ενεργειακές ανισορροπίες.....	14
2. Σχέσεις Ελλάδας Ισραήλ	16
2.1 Η περίοδος 1948-1989	16
2.2 Η Περίοδος μεταξύ 1990 και 2009	18
2.3 Η περίοδος από το 2010 έως σήμερα.....	21
2.4 Ελληνοισραηλινές Οικονομικές σχέσεις.....	25
3. Σχέσεις Κύπρου Ισραήλ.....	27
3.1 Η περίοδος μεταξύ 1960 και 2008	28
3.2 Η περίοδος από το 2009 έως σήμερα.....	31
3.3 Οικονομικές Σχέσεις Κύπρου Ισραήλ.....	33
4. Η Καθιέρωση του Τριμερούς Άξονα Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ.....	34
4.1 Η Ενεργειακή Συνεργασία	34
4.2 Τα Τρία Έργα του Μνημονίου Συναντίληψης Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ	38

4.2.1	Ο ηλεκτρικός υποθαλάσσιος αγωγός EuroAsia Interconnector	38
4.2.2	Ο Αγωγός φυσικού αερίου East Med	41
4.2.3	Κατασκευή του Τερματικού Σταθμού Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου στο Βασιλικό	46
4.3	Η θεσμοθέτηση ενιαίου χώρου ασφαλείας	48
4.4	Η επισήμανση των προκλήσεων και η ανάδειξη των προοπτικών	50
5.	Ο Παράγοντας Αίγυπτος	54
5.1	Ιστορικό Υπόβαθρο.....	54
5.2	Σχέσεις Ισραήλ Αιγύπτου Από την Ψυχροπολεμική Ειρήνη στα Κοινά Συμφέροντα 58	
5.2.1	Ισραηλνοαιγυπτιακές οικονομικές σχέσεις.....	61
5.3	Τριμερής Ελλάδα Κύπρος Αίγυπτος	63
5.3.1	Ο υποθαλάσσιος αγωγός EuroAfrica Interconnector	68
5.4	Ελληνοαιγυπτιακές Οικονομικές Σχέσεις	70
5.5	Η θέση της Αιγύπτου στην Γεωπολιτική Σκακιέρα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου 73	
5.6	Διεύρυνση της Συνεργασίας για το Φυσικό Αέριο	80
	Συμπεράσματα.....	84
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 21.5.1990 Η Ελλάδα αναγνωρίζει De Jure το Ισραήλ	22
Εικόνα 2 14-17.5.2000 Η πρώτη επίσημη επίσκεψη Έλληνα Πτδ στο Ισραήλ. Ο ΠτΔ Κ. Στεφανόπουλος συστήνει στον Ισραηλινό ομόλογό του ΕξερΒάιςμαντην Ελληνική αντιπροσωπεία.	23
Εικόνα 3 Πρώτη επίσκεψη ενός επικεφαλής ισραηλινής κυβέρνησης στο νησί της Κύπρου.	32
Εικόνα 4 Ο Υπουργός Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος Νίκος Κουγιάλης με τον Υπουργό Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Γιάννη Μανιάτη και τον Υπουργό Ενέργειας και Υδάτινων Πόρων του Ισραήλ Silvan Shalom, υπογράφουν Μνημόνιο Συναντίληψης σε θέματα ενέργειας και υδάτινων πόρων.	36
Εικόνα 5 Χάρτης Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) Κύπρου με τα αριθμημένα οικόπεδα	38
Εικόνα 6 Η διαδρομή του EuroAsia Interconnector	40
Εικόνα 7 Υπογραφή της συμφωνίας μεταξύ Κύπρου, Ελλάδας και Ισραήλ για τον αγωγό EastMed, στις 2 Ιανουαρίου 2020, στο Ζάππειο Μέγαρο	41
Εικόνα 8 Αγωγοί Φυσικού Αερίου EastMed και IGI/Poseidon	43
Εικόνα 9 Η όδευση των αγωγών του EuroAfrica Interconnector	65
Εικόνα 10 Τα κύρια κοιτάσματα φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν στην Ανατολική Μεσόγειο και τα πιθανά αποθέματά τους	68
Εικόνα 11 Κοιτάσματα Φυσικού Αερίου Νοτιοανατολικής Μεσογείου	68
Εικόνα 12 Πλατφόρμα Εξόρυξης ΦΑ στο κοιτάσμα Λεβιάθαν	70

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Πορεία Διμερούς Εμπορίου Ελλάδας-Ισραήλ.....	25
Πίνακας 2 Ελληνικές εξαγωγές στο Ισραήλ 2021 – 10 κυριότερα προϊόντα.....	26
Πίνακας 3 Εισαγωγές από Ισραήλ 2021 – 10 κυριότερα προϊόντα.....	27
Πίνακας 4 Οικονομικά Στοιχεία Διμερών Σχέσεων Ισραήλ Κύπρου.....	34
Πίνακας 5 Εξαγόμενα Προϊόντα Ισραήλ προς Κύπρο.....	34
Πίνακας 6 Τα δέκα περισσότερο εξαγόμενα προϊόντα από Ισραήλ προς Αίγυπτο.....	62
Πίνακας 7 Οικονομικά στοιχεία Ισραηλοαιγυπτιακών σχέσεων.....	63
Πίνακας 8 Οικονομικά στοιχεία διμερούς Ελληνοαιγυπτιακού εμπορίου.....	71
Πίνακας 9 Ελληνικές εισαγωγές από Αίγυπτο.....	72
Πίνακας 10 Ελληνικές εξαγωγές προς Αίγυπτο.....	72

Εισαγωγή

Η σημασία που έχει για τις γεωπολιτικές εξελίξεις η Ανατολική Μεσόγειος και η Μέση Ανατολή είναι αδιαμφισβήτητη αφού διαθέτει μοναδικά χαρακτηριστικά. Πρόκειται για την παράλληλη πηγή του Χριστιανισμού, του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ. Επίσης, υπάρχει διαθέσιμη τεράστια ποσότητα κοιτασμάτων πετρελαίου και υδρογονάνθρακα τόσο στο υπέδαφος όσο και υποθαλάσσια. Επιπρόσθετα ο στρατηγικός ρόλος που της δίνει η θέση της στον χάρτη της παρέχει την ιδιότητα να αποτελεί σταυροδρόμι από θαλάσσιες εμπορικές και ενεργειακές οδούς. Βέβαια πέραν του καθοριστικού ρόλου της στην οικονομία, την πολιτική και στον πολιτισμό, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι πρόκειται για μια περιοχή αρκετά ασταθή, όπου λαμβάνουν χώρα συγκρούσεις και ιδεολογικές, πολιτισμικές και εθνοφυλετικές αντιπαραθέσεις.

Το ξέσπασμα ενός μεγάλου ανταγωνισμού περί των ανευρεθέντων υδρογονανθράκων και ο έλεγχος τους για εκμετάλλευσή στο πλαίσιο του παγκόσμιου οικονομικού συμφέροντος και η ύπαρξη θρησκευτικών διαφορών καθώς και τοπικών εδαφικών διεκδικήσεων συνέβαλαν στο να καταστεί η περιοχή αυτή πολυτάραχη από τον 20^ο αιώνα. Τα κυριότερα ζητήματα που χρήζουν αντιμετώπισης και επίλυσης στην περιοχή είναι το Κυπριακό, το Παλαιστινιακό, το Κουρδικό, οι πολεμικές συγκρούσεις στην συριακή επικράτεια αλλά και η ελληνοτουρκική αντιπαράθεση τα οποία συνολικά πρωταγωνιστούν στη διαμόρφωση των διπλωματικών και διακρατικών σχέσεων ανάμεσα στις χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός γεωπολιτικού περιβάλλοντος με διαρκώς μεταβαλλόμενους συσχετισμούς ισχύος και συμμαχίες.

Οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις στη ψυχροπολεμική εποχή είναι ακόμα σε εξέλιξη και προκαλούν το παγκόσμιο ενδιαφέρον. Η Ελλάδα είναι κομμάτι αυτού του πλέγματος ισχύος. Ο ρόλος της είναι πολύ συγκεκριμένος καθώς συμβάλει στη γεφύρωση των χωρών με το σύνολο του δυτικού κόσμου όπου ανήκουν τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του

NATO (Μάζης, 2009) .Σε αυτό το πλαίσιο Ελλάδα και Κύπρος προέβησαν στη σύμπτυξη συμμαχιών με το Ισραήλ και την Αίγυπτο για λόγους ασφάλειας πρώτιστα αλλά και δευτερευόντως για θέματα ενέργειας.

Με άλλα λόγια το Ισραήλ που από τότε που ιδρύθηκε είχε το χαρακτηριστικό του «ανεπιθύμητου κράτους» μέσα σε μια πλήρως διαιρεμένη περιοχή που κυριαρχούσαν οι Άραβες, κατάφερε να γίνει μια χώρα με υπολογίσιμες Ένοπλες Δυνάμεις, με πυρηνικά όπλα και ενεργειακές δυνάμεις που όμως δεν παύει να βρίσκεται σε αναζήτηση σταθερών περιφερειακών συμμάχων. Φυσικά το ελληνικό κράτος βρίσκεται και εκείνο σε αναζήτηση συμμάχων και πραγματοποιεί ενέργειες ενίσχυσης της αναντίρρησης μειωμένης κατά τα τελευταία έτη οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος της με σκοπό την αποτροπή ή και την αντιμετώπιση των τουρκικών επεκτατικών σχεδίων καθώς και την εκμετάλλευση των ¹ενεργειακών κοιτασμάτων που βρίσκονται στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Ανακεφαλαιώνοντας, η Ελλάδα και η Κύπρος βρίσκονται εντός ενός γεωγραφικού και πολιτισμικού συμπλέγματος. Η θέση τους είναι καθοριστικής σημασίας ως τμήμα της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και ως γείτονες χώρες με τη Μέση Ανατολή. Είναι οφθαλμοφανής η σύνδεση των δύο άκρων, της Δύσης και της Ανατολής, μέσω των κοινών ιστορικών και πολιτισμικών στοιχείων καθώς και της εμπορικής και πολιτικής συνεργασίας. Εντός του υφιστάμενου γεωπολιτικού περιβάλλοντος επιχειρείται αναβάθμιση της ελληνικών θέσεων. Σε αυτό σημαντικό ρόλο παίζουν η εφαρμοζόμενη εθνική εξωτερική πολιτική είτε αυτή προκύπτει από τις ελληνικές πρωτοβουλίες είτε από ευρωπαϊκές αλλά και πρωτοβουλίες διακρατικών οργανισμών και συνασπισμών. Η Ελλάδα επιθυμεί να αποτελέσει ενεργειακό κόμβο διαμετακόμισης και διανομής αλλά και να εκμεταλλευθεί στο μέλλον τις δικές της πηγές ενέργειας με την ανάπτυξη ανάλογων υποδομών.

.

¹ ΕΛΣΤΑΤ 2021

Περιγραφή της Διαδικασίας

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας έγινε προσπάθεια εντοπισμού έγκριτων πηγών που σχετίζονται με το θέμα, με σκοπό την απόκτηση επαρκών γνώσεων για την ανάλυση και την τεκμηρίωση των θέσεων. Στην συνέχεια έλαβε χώρα η αναζήτηση των βιβλιογραφικών πηγών οι οποίες είναι εξειδικευμένες στο γεωπολιτικό αντικείμενο και την ισχύουσα κατάσταση στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε εστίαση των ερευνών στους τομείς της ενεργειακής ασφάλειας στην ευρωπαϊκή επικράτεια και τη Μέση Ανατολή καθώς και των καινοτόμων έργων για την περαιτέρω συνεργασία των εμπλεκόμενων μερών. Μπορεί να αντιληφθεί κανείς ότι στο πλαίσιο εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων στη Μεσόγειο οι χώρες της Λεκάνης της Μεσογείου θα έχουν τον ρόλο του παραγωγού και η Ευρώπη τον ρόλο του καταναλωτή. Για την κάλυψη των τελευταίων εξελίξεων του αντικειμένου θέματος έγινε χρήση σχετικών στοιχείων που εντοπίστηκαν εντός έγκριτων δημοσιογραφικών πηγών και πρόσφατων άρθρων.

Η εργασία επικεντρώθηκε κατά βάση στην ανάλυση των πολιτικών και οικονομικών πυλώνων με τη συμβολή δεδομένων γεωπολιτικής φύσεων λόγω της αναμφισβήτητης σύνδεσης αυτών με τη διασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας. Διαμέσου του πολιτικού άξονα, καθορίζονται τα καθεστώτα ως προς τα χαρακτηριστικά της δομής τους και της εγγύησης σταθερότητας, ενώ διαμορφώνονται οι διακρατικές σχέσεις, οι συνασπισμοί και οι συμμαχίες. Η ύπαρξη πολιτικών σχέσεων ανάμεσα στα εμπλεκόμενα κράτη και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους συνδέονται με άμεσο τρόπο με τις διαδικασίες μέσω των οποίων παράγεται το ενεργειακό μίγμα και στη συνέχεια μεταφέρεται εντός των ευρωπαϊκών αγορών.

Όσον αφορά τον οικονομικό πυλώνα επισημαίνεται η ύπαρξη άμεσων σχέσεων, με την πορεία εκμετάλλευσης και διαμετακομίσεων του ενεργειακού αποθέματος εντός των ευρωπαϊκών αγορών. Θεμέλιο αυτού αποτελεί η διαφύλαξη της ενεργειακής ασφάλειας και

έτσι προεκτείνεται παράλληλα με τις αρχές του πολιτικού πυλώνα στη στρατηγική στόχευση για να καταστεί δυνατό να μειωθεί η ενεργειακή εξάρτηση. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί εφόσον αυξηθεί η ενεργειακή παραγωγή σε εγχώριο επίπεδο, διαφοροποιηθούν οι προμηθευτές, οι πηγές και οι διαμετακομιστικές οδοί, βελτιωθούν οι ενεργειακές αποδόσεις και αναπτυχθεί τεχνολογία που αφορά τις καθαρές πηγές ενέργειας. Κατά την υλοποίηση αυτών των ενεργειών δεν θα πρέπει να παραλείπονται οι προσπάθειες ώστε να επιβαρύνεται στο ελάχιστο το περιβάλλον εξαιτίας των καταλοίπων που προκύπτουν από τα ορυκτά καύσιμα.

Ο πολιτικός και ο οικονομικός πυλώνας οδηγούν στην εμφάνιση του πυλώνα που σχετίζεται με την άμυνα και την ασφάλεια. Σχετίζεται με τις προκύπτουσες αντιπαραθέσεις και αποτελεί το τελευταίο εργαλείο μέσω του οποίου ανακατανέμεται η ισχύς. Οι υπέρογκες χρηματικές δαπάνες για αμυντικούς σκοπούς από την πλειοψηφία των μεσανατολικών κρατών και το ξέσπασμα συγκρούσεων καταδεικνύουν ότι το γεωπολιτικό περιβάλλον έχει δυναμικό χαρακτήρα και μπορεί να μεταβληθεί ανά πάσα στιγμή επηρεάζοντας την ομαλότητα των ενεργειακών ροών που κατευθύνονται προς τις ευρωπαϊκές αγορές.

Τέλος αξιοσημείωτα είναι και τα χαρακτηριστικά του πυλώνα των πληροφοριών και του πολιτισμού εξαιτίας των έντονων διαφορών και αντιθέσεων των λαών στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Οι εν λόγω αντιθέσεις και διαφορές είναι θρησκευτικού, εθνοτικού και πολιτισμικού χαρακτήρα. Προκαλούν τη συντήρηση του ασταθούς χαρακτήρα στην εν λόγω περιοχή και συμβάλλουν στην πραγματοποίηση ανακατατάξεων και ανακατανομών ισχύος γεγονός που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον ενεργειακό τομέα.

Κατά την εκπόνησης της παρούσας εργασίες υπήρξε πλήθος δυσκολιών οι οποίες συνοψίζονται στα ακόλουθα:

(α) Στην ύπαρξη επιτακτικής ανάγκης να μελετηθεί και να κατανοηθεί το βασικό ισχύον γεωπολιτικό επιστημονικό πλαίσιο.

(β) Στο μεγάλο εύρος του προς μελέτη αντικειμένου για το οποίο απαιτήθηκε να κατανοηθεί και να αποκτηθεί πλήρης αντίληψη, να πραγματοποιηθεί ενδελεχής έρευνα και τελικά να αποδοθούν περιεκτικά πολλοί παράγοντες που συμβάλουν στη σύνθεση της επικρατούσας κατάστασης και εικόνας.

(γ) Στην επιβεβλημένη απαίτηση να εξεταστούν τα επιμέρους υποσυστήματα, οι δρώντες και οι πυλώνες ισχύος.

(δ) Στο ευρύ φάσμα γεωγραφικής έκτασης και δυναμικών αλλαγών που παρατηρείται όσον αφορά την ενεργειακή ασφάλεια εντός του συμπλόκου που περιλαμβάνει την Ελλάδα, την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο.

(ε) Στην ταχεία εξέλιξη του γεωπολιτικού περιβάλλοντος γύρω από την Νοτιοανατολική Μεσόγειο το οποίο απαιτείται να παρακολουθείται στενά και ακατάπαυστα και να αναπροσαρμόζεται βάσει των νέων δεδομένων.

(στ) Στην ύπαρξη διαφορετικών και κατά περίπτωση αντικρουόμενων απόψεων τις οποίες μπορεί κανείς να εντοπίσει εντός των διαθέσιμων πηγών σχετικά με κάποιες πλευρές του θέματος που εξετάζεται. Κρίθηκε απαραίτητο λοιπόν να μελετηθούν ενδελεχώς με σκοπό την διαμόρφωση σαφών και ξεκάθαρων θέσεων.

1. Επεξήγηση του Γεωπολιτικού Σκηνικού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο

Η ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου αποτελεί μια μορφή θαλάσσιας λεκάνης ιδιαίτερης αξίας όντας ευαίσθητη και κρίσιμη κάτι που αναγνωρίζεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Η θέση της είναι αξιοσημείωτη διότι γεφυρώνει τρεις ηπείρους, την Ασία, την Ευρώπη και την Αφρική (Μάζης, 2009).

1.1. Ανακαλύψεις στον τομέα της ενέργειας

Έχει υποστηριχθεί επανειλημμένα ότι οι πρόσφατες και συνεχιζόμενες ανακαλύψεις υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο ήταν από τους κύριους μοχλούς των μεταβαλλόμενων γεωπολιτικών δεδομένων στην περιοχή. Αυτά τα αποθέματα φυσικού αερίου έχουν οδηγήσει σε νέα συμφέροντα και οφέλη, ενθαρρύνοντας τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου και όχι μόνο να αναδιαρθρώνουν τους στρατηγικούς υπολογισμούς και τις διεθνείς προοπτικές τους (Τζιάρρας 2019, Tzimitras 2013). Είναι σίγουρα αλήθεια ότι αυτά τα νέα ενεργειακά ευρήματα έχουν προσφέρει τόσο γεωπολιτικά όσο και γεωοικονομικά πλεονεκτήματα στους δρώντες στην περιοχή, καθώς το φυσικό αέριο γίνεται σταδιακά το «πετρέλαιο» της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτό είναι σημαντικό για την ενεργειακή ασφάλεια των περιφερειακών κρατών, κυρίως στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα όμως δημιουργούνται ανασφάλειες που σχετίζονται με την ενέργεια και επηρεάζουν θετικά και αρνητικά τις διακρατικές σχέσεις.

1.2. Γεωπολιτικές ανακατατάξεις και ενεργειακές ανισορροπίες

Η ενέργεια έχει μετατραπεί σε ένα ακόμη σημείο προστριβών τόσο μεταξύ παραδοσιακών όσο και περισσότερων σύγχρονων γεωπολιτικών αντιπάλων στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδιαίτερα μεταξύ της Τουρκίας και κράτη όπως η Κύπρος, η Ελλάδα, το Ισραήλ και η Αίγυπτος. Έτσι, ζητήματα ενεργειακής (ανα)ασφάλειας, σε συνδυασμό με τις επιδεινούμενες σχέσεις της Τουρκίας με άλλα κράτη της περιοχής, έχουν επηρεάσει αρνητικά τους ήδη υπάρχοντες γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς.

Ως αποτέλεσμα, τα πρότυπα της διακρατικής εχθρότητας και φιλίας στην Ανατολική Μεσόγειο μετατοπίζονται συνεχώς όπως και οι περιφερειακές ισορροπίες δυνάμεων. Σε αυτό το φόντο, και λαμβάνοντας υπόψη τον συνδετικό κρίκο που δεν είναι άλλος από τις ενεργειακές ανακαλύψεις, ήταν φυσικό για την Κύπρο, την Ελλάδα, το Ισραήλ και την Αίγυπτο να έρθουν πιο κοντά. Οι τριμερείς συνεργασίες που δημιούργησαν (Κύπρος-Ελλάδα-Ισραήλ και Κύπρος-Αίγυπτος-Ελλάδα) βρίσκονται στο επίκεντρο της νεοσύστατης αρχιτεκτονικής ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία μπορεί να φανεί —τουλάχιστον εν μέρει— ως μια πράξη εξισορρόπησης ενόψει της προβολής περιφερειακής ισχύος της Τουρκίας. Ο βαθμός στον οποίο αυτή η στρατηγική είναι αποτελεσματική σε σχέση με τα ατομικά και συλλογικά συμφέροντα των κρατών δεν έχει ακόμη αποσαφηνιστεί. Βέβαια η Τουρκία δεν έχει ακόμη αποθαρρυνθεί από το να επιδιώξει τους δικούς της στόχους και αξιώσεις όσον αφορά την κυριαρχία στους φυσικούς πόρους την οποία δεν θα δίσταζε να επιβάλλει ακόμα και με τη χρήση στρατιωτικών μέσων.

2. Σχέσεις Ελλάδας Ισραήλ

Αναμφίβολα η στασιμότητα και η ανυπαρξία διπλωματικών σχέσεων χαρακτήριζαν για μια περίοδο 45 ετών τη σχέση ανάμεσα στην Ελλάδα και το Ισραήλ. Ήταν έκδηλη η καχυποψία την οποία συχνά διαδεχόταν η εχθρότητα. Τα τελευταία χρόνια όμως αυτή η κατάσταση έχει αλλάξει καθώς διαμέσου των κυβερνητικών επαφών προσφέρεται η ανάπτυξη περαιτέρω βελτιωμένων σχέσεων σε κάθε τομέα σημαντικού για την ελληνική εξωτερική πολιτική (Μάζης,2019).

2.1 Η περίοδος 1948-1989

Την 29^η Νοεμβρίου 1947 αποφασίστηκε μέσω της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ να διαιρεθεί η Παλαιστίνη στο αραβικό και στο εβραϊκό κράτος. Σημειώνεται ότι δεκατρείς (Parker, 2002) χώρες εξέφρασαν τη διαφωνία τους γι' αυτή τη διαίρεση και μια από αυτές ήταν Ελλάδα η οποία προέβη σε αναγνώριση της ύπαρξης αλλά όχι της νομιμότητας της κυβέρνησης του Ισραήλ κατά τη διάρκεια του Μαρτίου 1949 απορρίπτοντας το να αποτελέσει το νέο κράτος ένα από τα μέλη στην ψηφοφορία της 11^{ης} Μαΐου 1949 (Κλοκκάρης,2015:12).

Το ενδιαφέρον όλων είχε εστιαστεί στις ελληνικές μειονότητες των αραβικών χωρών. Επιπλέον, η ασκούμενη πίεση από μέρους των ισχυρών οικονομικών παραγόντων της Ελλάδας εξαιτίας των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων στην περιοχή ενδιαφέροντος και της Εκκλησίας καθώς και οι πετρελαϊκές προμήθειες συνέβαλαν στη διαμόρφωσης της ελληνικής πολιτικής όσον αφορά το μέλλον του νεοσύστατου εβραϊκού κράτους(Tsakiris,2014) ².

Για μια χρονική περίοδο δεκαετιών η ύπαρξη θεμάτων σχετικών με το γεγονός της ύπαρξης του Ισραήλ όπως αυτά της κρίσης του Σουέζ κατά τη διάρκεια του έτους 1956 και του πολέμου των έξι (6) ημερών το έτος 1967, δημιουργούσε προβλήματα στην Ελλάδα, δεδομένου ότι απαιτούταν η διατήρηση ισορροπιών ανάμεσα σε αυτά που πρόσταζαν οι

² Tsakiris T, Shifting sands or Burning Bridew?The Evoluttions of Turkish- Israeli Relations after Mavi Marmara Incident and the Strateric Energy Calculations of Greece &Cyprus 7/02/14

Μεγάλες Δυνάμεις και στις αραβικές χώρες. Κατά γενική ομολογία επικράτησε μια στάση περισσότερο προσανατολισμένη στον αραβικό κόσμο (Ελιεζέρ,2011:49,98) προκειμένου να υποστηριχθούν στην πορεία οι ελληνικές θέσεις που αφορούσαν την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος (Χειλά,1988:364). Είναι χαρακτηριστικό ότι το επίπεδο των διπλωματικών σχέσεων περιοριζόταν μόνο στην ύπαρξη διπλωματικών αντιπροσωπειών ενώ σχετικά με τις ημερήσιες διατάξεις του ΟΗΕ αναφέρεται η συχνή ύπαρξη αντιπαραθέσεων ανάμεσα στις δύο αντιπροσωπείες και στις μεταξύ τους ανταλλαγές αρνητικών ψήφων (Ναχμανί,2003:230).

Κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ 1967 και 1974 ήταν χαρακτηριστικές οι προσπάθειες του δικτατορικού καθεστώτος για μη εμφάνιση αντιπαραθέσεων μεταξύ αυτού και των αμερικανικών συμφερόντων και κατά συνέπεια και των ισραηλινών ενώ επιδιωκόταν και η διατήρηση καλών σχέσεων με τις αραβικές χώρες. Βέβαια είναι χαρακτηριστικό ότι επίσημα εμφανιζόταν μια διακριτική στάση, ευνοϊκή προς τις αραβικές θέσεις, αλλά στο παρασκήνιο η πολιτική της Ελλάδας ήταν ευνοϊκή προς το Ισραήλ³.

Το ότι η Τουρκία εισέβαλε στο νησί της Κύπρου κατά το 1974, συγκρίθηκε αναπόφευκτα με το ότι το Ισραήλ είχε καταλάβει την Δυτική Όχθη το 1967. Και τα δύο γεγονότα αντιμετωπίστηκαν από το ελληνικό κράτος ως παράνομες εδαφικές προσαρτήσεις (Ελιεζέρ, 2001:71). Σε αυτό το σημείο αξίζει να επισημανθεί ότι παρά τη διατήρηση άριστων σχέσεων μεταξύ του Ισραήλ και του τουρκικού κράτους, δεν κατέστη εφικτή η σύναψη διπλωματικών σχέσεων με το ψευδοκράτος των Τουρκοκυπρίων κάτι που είχε πράξει πλήθος αραβικών χωρών⁴.

³ S. Rosen, The EU's Israel Problem Goes Far Beyond Labels, Tower Magazine 34, (2016), at www.thetower.org/article/the-eus-israel-problem-goes-far-beyond-labels

⁴ A. Nachmani, Israel, Turkey and Greece: Dramatic Changes in the Eastern Mediterranean, in C. Shindler. ed., *Israel and the World Powers: Diplomatic Alliances and International Relations beyond the Middle East*, London,

4 I.B. Tauris, (2014), pp. 282-284; J.L. Samaan, Israel-Turkey Strategic Ties Show Signs of Thaw, Al-Monitor at www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/03/israel-turkey-greece-relationsimprove-gas-cooperation.html

Από τη μεταπολίτευση και έπειτα, επιχειρήθηκε η ενδυνάμωση των οικονομικών ελληνοαραβικών σχέσεων με σκοπό να υποστηριχθούν όπως προαναφέρθηκε οι ελληνικές θέσεις για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος και να αντιμετωπιστεί η ενεργειακή κρίση. Παράλληλα, χαρακτηριστικό εκείνης της εποχής παρέμενε η προσπάθεια για αποφυγή σύγκρουσης με τα αμερικανικά συμφέροντα (Ρούσσο, 2005:82).

Μετά τη διενέργεια εκλογών το 1981 και την ανάδειξη του Ανδρέα Παπανδρέου ως πρωθυπουργού της Ελλάδας και ως το 1987, έλαβε χώρα αλλαγή της εφαρμοζόμενης πολιτικής που χαρακτηρίστηκε από αντι-ισραηλινές θέσεις. Αξιοσημείωτο εκείνης της περιόδου είναι η απουσία προφανούς αιτίας δικαιολόγησης της ανωτέρω ελληνικής πολιτικής, η οποία δεν επεδίωκε να ομαλοποιηθούν οι διακρατικές σχέσεις Ελλάδα και Ισραήλ (Tsakiris,2014). Παράλληλα ήταν προφανής η διατήρηση άριστων σχέσεων της Ελλάδας με τα κράτη του Ιράκ, της Λιβύης και της Συρίας.

Προς το τέλος της δεκαετίας του 1980 εμφανίζονται οι πρώτες σκέψεις στο ελληνικό κράτος για να αναγνωρίσει εκ του νόμου το ισραηλινό κράτος, το οποίο σχετιζόταν τόσο με το ότι η Ελλάδα θα προέδρευε της ΕΟΚ κατά το 1988 και κατά συνέπεια θα υπήρχαν άμεσες επαφές Ελλήνων αντιπροσώπων και Ισραηλινών (Χειλά,1988:384) όσο και με το ότι η χώρα επεδίωκε να αναθεωρήσει την εφαρμοζόμενη πολιτική της σε σχέση με το Ισραήλ από το 1985 και έπειτα. Καθώς η περίοδος αυτή ολοκληρωνόταν, παρά τις ενέργειες για την αναγνώριση, αυτή δεν επιτυγχανόταν και σ' αυτό σημαντικό ρόλο έπαιξε η έκρηξη της πρώτης «Ιντιφάντα» κατά το έτος 1987 (Ρούσσο, 2005:52).

2.2 Η Περίοδος μεταξύ 1990 και 2009

Η ολοκλήρωση της εκ του νόμου αναγνώρισης από μέρος της Ελλάδας του νόμιμου χαρακτήρα της ισραηλινής κυβέρνησης έλαβε τελικά χώρα την 21^η Μαΐου 1990. Εκείνη την περίοδο όμως οι εξελίξεις στην περιοχή των Βαλκανίων έθεσαν τα ζητήματα της Μέσης

Ανατολής σε χαμηλότερη προτεραιότητα σε διπλωματικό επίπεδο μεταξύ των οποίων ήταν και η αναβάθμιση ελληνοισραηλινών σχέσεων (Tsakiris,2014).

Εικόνα 1 21.5.1990 Η Ελλάδα αναγνωρίζει De Jure το Ισραήλ

Με αφετηρία το 1994 και έπειτα έγιναν προσπάθειες σύγκλισης της εφαρμοζόμενης εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας με την αντίστοιχη που εφάρμοζε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό δημιουργούσε την απαίτηση για τήρηση ισορροπιών σχετικά με τις Αραβικές χώρες και με το Ισραήλ. Το Ισραήλ έδειχνε ικανοποιημένο με την τηρούμενη ελληνική θέση καθώς ανέκαθεν επιδίωξη του ήταν να συνεργάζεται με την Ελλάδα. Παράλληλα όμως παρέμενε και επιφυλακτικό (Ρούσσοι, 2005:93) δεδομένων των κάθε είδους συμφωνιών της Ελλάδας με κράτη όπως του Ιράν και της Συρίας οι οποίες έμοιαζαν να απειλούν την ασφάλεια του ισραηλινού κράτους.

Ήταν χαρακτηριστική η ελληνική προσπάθεια για ενεργή εμπλοκή της χώρας στις διαδικασίες επίτευξης ειρήνης ανάμεσα στους Ισραηλινούς και στους Παλαιστινίους εμβαθύνοντας στη «διπλωματία των πολιτικών» κατά τη διάρκεια της περιόδου 1997 έως 1999 (Ρούσσοι,2005:101). Αναφέρεται ότι πλήθος συναντήσεων πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στις

δύο πλευρές οι οποίες προέρχονταν από πρωτοβουλίες του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών (Κρανιδιώτης,1999:334).

Κατά τη διάρκεια του έτους 2000 και συγκεκριμένα την άνοιξη, έλαβε χώρα η ολοκλήρωση της πρώτης επίσκεψης επικεφαλής του ελληνικού κράτους σε επίσημο επίπεδο από τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο⁵. Οι ζυμώσεις που είχαν πραγματοποιηθεί τα προηγούμενα έτη επισφραγίστηκαν μέσω αυτής της επίσκεψης γεγονός που αποτέλεσε και ορόσημο της αλλαγής της ελληνική στάσης σε σχέση με το Ισραήλ. Φυσικά απαιτείται να τονιστεί ότι κάτι τέτοιο δεν προϋπέθετε την υποβάθμιση των ελληνοαραβικών σχέσεων.

Εικόνα 2 14-17.5.2000 Η πρώτη επίσημη επίσκεψη Έλληνα ΠτΔ στο Ισραήλ. Ο ΠτΔ Κ. Στεφανόπουλος συστήνει στον Ισραηλινό ομόλογό του Εζερ Βάισμαν την Ελληνική αντιπροσωπεία.

Επισημαίνεται ότι η θεσμοθέτηση της ελληνοισραηλινής συνεργασίας έλαβε χώρα το έτος 1994 όταν υπεγράφη διμερής συμφωνία (Ντόκος,1996:301). Η επικαιροποίηση αυτής πραγματοποιήθηκε το 1999 ενώ ανανεώθηκε και πάλι το 2005 γεγονός που μαρτυρούσε τη συνεχή βελτίωση των διακρατικών σχέσεων. Η αναβαθμισμένη συμφωνία που είχε υπογραφεί

⁵ Βλέπε Ισραηλινά Νέα, *Ορόσημο στις άριστες σχέσεις Ελλάδας-Ισραήλ, 2000*

περιλάμβανε μεταξύ άλλων προβλέψεις για διεξαγωγή προγραμμάτων εκπαίδευσης και εκατέρωθεν επισκέψεων. Επιπρόσθετα, το ίδιο έτος (2005) πραγματοποιείται για πρώτη φορά η διεξαγωγή της άσκησης «Dolphin» (Βερεμής,2012:26), στην οποία συμμετείχαν Έλληνες, Άραβες και Ισραηλινοί στο πνεύμα του «Μεσογειακού Διαλόγου⁶». Τρία χρόνια αργότερα (2008) λαμβάνει χώρα η άσκηση «Glorious Spartan» στην οποία συμμετείχαν η ισραηλινή και η ελληνική πολεμική αεροπορία γεγονός που ενίσχυε τις ήδη βελτιωμένες σχέσεις των δύο κρατών.

Βέβαια δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι προέκυπταν και προβλήματα στις ελληνοισραηλινές σχέσεις. Κυρίως αφορούσαν την προώθηση του δόγματος για τον Ενιαίο Αμυντικό Χώρο Ελλάδας και Κύπρου. Καθώς Ελλάδα και Κύπρος συμμετείχαν από κοινού σε ασκήσεις στο πλαίσιο αυτού του δόγματος, εκτός από την αναμενόμενη Τουρκία, το Ισραήλ έδειχνε και εκείνο έντονα την ενόχλησή του.

2.3 Η περίοδος από το 2010 έως σήμερα

Αυτό που ώθησε ισχυρότατα την σχέση ανάμεσα στην Ελλάδα και το Ισραήλ ήταν η τυχαία συνάντηση ανάμεσα στον τότε Έλληνα πρωθυπουργό Παπανδρέου και στον Ισραηλινό ομόλογό του Νετανιάχου κατά τη διάρκεια του Φεβρουαρίου του έτους 2010 στη Μόσχα, εντός του εστιατορίου «Πούσκιν» (Gartzke,2013) Το γεγονός ότι η εφαρμοζόμενη εξωτερική πολιτική της Ελλάδας ξαφνικά μεταστράφηκε προσεγγίζοντας το Ισραήλ, εν μέσω αυτής της περιόδου, δεν ήταν ένα τυχαίο γεγονός αλλά προϊόν σχεδιασμού, με σκοπό να αντισταθμιστεί το γεγονός της διευρυμένης συνεργασίας ανάμεσα στην Τουρκία και το Ισραήλ. Η Αθήνα επεδίωξε να ενισχύσει τη θέση της στη σκακιέρα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου εν μέσω γεωπολιτικών εξελίξεων ώστε να βρεθεί ακόμα μια διέξοδο σε μια εκ των σημαντικότερων εκκρεμοτήτων της Ελλάδα στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, το κυπριακό ζήτημα (Ντόκος,1996:67).

⁶ Πολυεθνικό Φόρουμ του NATO

Παρόλο που η συνεργασία αναπτυσσόταν, αυτό δεν συνέβαινε με τον επιθυμητό από όλους γρήγορο ρυθμό. Σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε και το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα από το 2010 και έπειτα η οποία είχε συνέπειες και στην εξέλιξη των διμερών σχέσεων. Όλες οι εθνικές προσπάθειες επικεντρώθηκαν στο να επιλυθούν τα τεράστια δημοσιονομικά προβλήματα που είχαν προκύψει τότε και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της ισχύος της χώρας και τις περικοπές των δαπανών, συμπεριλαμβανομένων και των στρατιωτικών. Ακολούθησε η δημιουργία ταυτόχρονα πολλών δυσχερειών στο πλαίσιο σύναψης μιας διμερούς ελληνοισραηλινής συνεργασίας, στους τομείς της οικονομίας και της άμυνας (Tziampiris,2017:64-72).

Οι ελληνικές κυβερνήσεις που εκλέχθηκαν το 2011, το 2015 και το 2019 έδειξαν την προσήλωσή τους στο να εμβαθύνουν τις στρατηγικές σχέσεις με το Τελ Αβίβ. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η βελτίωση αυτών των σχέσεων δεν είχε αποτέλεσμα την πρόκληση σοβαρών αντιδράσεων από τις αραβικές χώρες. Αυτό εξηγείται από το ότι την ίδια στιγμή λάμβαναν χώρα ανακατατάξεις και υπήρχαν διχόνοιες σε εσωτερικό επίπεδο, απόρροια του ξεσπάσματος της Αραβικής Άνοιξης (Τσαγκάρης, 2013:5).

Όσον αφορά το πεδίο των στρατιωτικών συνεργασιών, Ελλάδα και Ισραήλ προβαίνουν κάθε έτος στη διοργάνωση μιας πολύ σημαντικής διεθνούς αεροναυτικής άσκησης με την ονομασία «*NOBLE DINA*» στην οποία συμμετέχουν επίσης κυπριακές και αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις (Τσαγκάρης, 2013:5). Επιπλέον η διατήρηση υψηλού επιπέδου δεσμών στον τομέα της αεροπορίας αποδεικνύεται συνεχώς. Μεταξύ άλλων σημειώνεται η συμμετοχή της ισραηλινής Πολεμικής Αεροπορίας στην ελληνικής προέλευσης άσκηση με όνομα «*ΗΝΙΟΧΟΣ*» μαζί με τις χώρες της Ιταλίας, των ΗΠΑ και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Δεδομένου του υψηλού επιπέδου που διακρίνει την Πολεμική Αεροπορία της Ελλάδας, η οποία έχει αποκτήσει τη δυνατότητα να διεξάγει ασκήσεις, εξασφαλίζοντας τις συμμετοχές από πολλά και αξιοζήλευτα οπλικά συστήματα καθώς και του ότι προσφέρονται

ιδιαίτερες γεωγραφικές επιλογές και προκλήσεις, ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας της άσκησης «ΗΝΙΟΧΟΣ», σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και σε όλη την Μεσόγειο, είναι αδιαμφισβήτητος. Καταληκτικά αναφέρεται ότι όσοι συμμετέχουν λαμβάνουν εκπαίδευση υψηλού επιπέδου μέσα από ένα σύνολο μοναδικών εμπειριών.

Είναι άξιο επισήμανσης ότι η θετική πορεία των εξελίξεων των ελληνοισραηλινών σχέσεων ήταν κατά ένα μεγάλο μέρος αποτέλεσμα των αντίστοιχων εξελίξεων στην Κυπριακή Δημοκρατία. Με άλλα λόγια το Ισραήλ είχε εκφράσει τη στήριξή του στην υποψήφια προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση Κύπρο με τη μορφή ενιαίου κράτους. Το Τελ Αβίβ επεσήμει σχετικά πως έτσι θα μπορούσε να επιτευχθεί η ενίσχυση της σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, αφού κατά κάποιο τρόπο η Ευρωπαϊκή Ένωση θα επέκτεινε τα σύνορά της προς αυτή την κατεύθυνση (Gilboa,2013:2).

Εντός των τελευταίων δέκα ετών τόσο οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης όσο και η ύπαρξη συνεχών αντιδράσεων από την τουρκική πλευρά, δεν ήταν αρκετές ώστε να υπάρξει αναστολή των προοπτικών για συνεργασία σε ενεργειακό επίπεδο μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου. Τα κοιτάσματα που ανακαλύφθηκαν οδήγησαν στην αναβάθμιση των δεσμών των προαναφερθέντων κρατών με αποτέλεσμα την σύναψη στρατηγικών συνεργασιών⁷.

Οι σοβαρές πιθανότητες να υπάρχουν σημαντικά κοιτάσματα στην ελληνική ΑΟΖ αλλά και οι φιλοδοξίες της μετατροπής της χώρας σε μια μορφή κόμβου του ευρωπαϊκού ενεργειακού ανεφοδιασμού, έχουν συντελέσει στη δημιουργία ισχυρών προσδοκιών για την Ελλάδα, σύναψης πολυετούς συμφωνίας με το Ισραήλ που θα περιλαμβάνει τις διαδικασίες μέσω των οποίων θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τα ενεργειακά κοιτάσματα και να τα μεταφέρουν στην ευρωπαϊκή επικράτεια. Συνεπώς, δεδομένου ότι τα ελληνικά, τα κυπριακά

⁷Επίσκεψη Αναστασιάδη Διαθέσιμο http://www.philnews.com/el-gr/eidiseis-politiki/39/143519/sto-israil_gia-episimi-alla_kai-idiotiki-episkepsi-o-proedros-anastasiadis

και τα ισραηλινά συμφέροντα ταυτίστηκαν προέβησαν σε κοινές δυναμικές ενέργειες με σκοπό την αλλαγή του ευρωπαϊκού ενεργειακού χάρτη ώστε κάθε εμπλεκόμενο κράτος να αποκτήσει στο μέλλον τεράστιο όφελος.

Ενώ οι διμερείς σχέσεις της Ελλάδας και του Ισραήλ συνεχίζουν να βελτιώνονται διαρκώς πραγματοποιούνται εκατέρωθεν συνεχείς επισκέψεις από υψηλόβαθμα κυβερνητικά στελέχη, διενεργούνται διμερείς και τριμερείς συναντήσεις ενώ έχουν υπογραφεί και σημαντικές διακρατικές συμφωνίες. Τέλος επισημαίνεται η διαρκής αύξηση των διμερών εμπορικών συναλλαγών και του τουρισμού⁸.

Βέβαια τα ενεργειακά κοιτάσματα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και η σύναψη ενεργειακών συμφωνιών για συνεργασία δεν αρκούν ώστε να διασφαλίζεται η ειρήνη και η σταθερότητα της περιοχής. Το πως θα γίνεται η εκμετάλλευση των ενεργειακών αποθεμάτων μπορεί είτε να ευνοήσει τις διακρατικές σχέσεις εφόσον υπάρχει συνεννόηση όπως ανάμεσα στη Ρωσία και τη Νορβηγία, είτε να καταδικάσει τους εμπλεκόμενους όπως διδάσκουν πολλά ιστορικά παραδείγματα. Συμφώνως αυτών λοιπόν, το ότι εντοπίστηκαν ενεργειακά κοιτάσματα ήταν αιτία δημιουργίας πολλών προβλημάτων και όχι μέσο επίλυσης, όπως διαπιστώνεται από τις αντιπαραθέσεις ανάμεσα στην Αργεντινή και τη Χιλή (2002), ανάμεσα στη Βραζιλία, τη Βολιβία και την Αργεντινή [αφού ανέλαβε την εξουσία ο Έβο Μοράλες (2006)] καθώς και από τους υποκινούμενους εμφυλίους στο Ιράκ, στη Βενεζουέλα, στη Νιγηρία και στη Λιβύη (Ministry, 2013).

Γενικότερα, υπάρχει η εκτίμηση ότι η αισιοδοξία που επικρατεί ανάμεσα στην Αθήνα, τη Λευκωσία και το Τελ Αβίβ δεν είναι αρκετή για την εξασφάλιση σταθερότητας στο μέλλον στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Απαιτείται επιπλέον ενίσχυση της συνεργασίας μέσω αποφασιστικών βημάτων σε θέματα πολιτικής, οικονομίας και άμυνας με σκοπό να επιλυθούν τα χρόνια προβλήματα που περιλαμβάνουν το Κυπριακό και Παλαιστινιακό ζήτημα και την

οριοθέτηση ΑΟΖ. Έτσι θα αποτραπούν πιθανά μελλοντικά σενάρια που μπορεί να οδηγήσουν σε αύξηση της έντασης, αποσταθεροποίηση ή ακόμα και σε ένοπλες συγκρούσεις.

Αφού λοιπόν έληξε ο Ψυχρός πόλεμος, η απομόνωση σε διπλωματικό επίπεδο του Ισραήλ τελείωσε και το κλίμα αντιστράφηκε. Ακολούθησε ανάπτυξη των στρατηγικών σχέσεων της χώρας με το ελληνικό κράτος που εντατικοποιήθηκε μετά το έτος 2010. Η Ελλάδα στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής δεν παρουσίασε αλλαγές αλλά στρατηγική σταθερότητα η οποία δεν επηρεάστηκε από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και των επακόλουθων σοβαρών ανακατατάξεων εντός του εσωτερικού πολιτικού σκηνικού που περιλάμβαναν τη διακυβέρνηση της χώρας από κόμματα του ευρύτερου πολιτικού φάσματος⁹. Διαπιστώνεται λοιπόν η ύπαρξη σοβαρών ελπίδων για επιπλέον ενίσχυση της στρατηγικής σχέσης ανάμεσα στην Ελλάδα και το Ισραήλ διατηρώντας ταυτόχρονα τους ιστορικούς δεσμούς με την πλειοψηφία των αραβικών χωρών, μεταξύ των οποίων ανήκει και η Αίγυπτος.

2.4 Ελληνοισραηλινές Οικονομικές σχέσεις

Συμφώνως δημοσιευμένων στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ κατά τη διάρκεια του έτους 2021, που αφορούν την πορεία του διμερούς εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών, προκύπτει ο ακόλουθος πίνακας:

ΕΚ. €	2017	2018	2019	2020	Μεταβολή % 2020-21	2021
Εξαγωγές (+Π)	442.42	400.04	471.64	369.6	+48,5%	548.78
Εξαγωγές (-Π)	267.85	313.61	274.5	320.4	+37,2%	439.5
Εισαγωγές (+Π)	535.54	563.15	274.2	265.4	+48%	393
Εισαγωγές (-Π)	171.71	152.89	144.3	139.7	+48,2%	207
Όγκος εμπορίου	977.96	963.19	745.84	635	+48,3%	941.78
Ισοζύγιο (+Π)	-93.12	-163.11	197.44	104.2	+49,5%	155.78
Ισοζύγιο (-Π)	96.14	160.72	130.2	180.7	+28,7%	232.5

(+Π) με πετρελαιοειδή

(-Π) άνευ πετρελαιοειδών

Πηγή :ΕΛ.ΣΤ.ΑΤ. – Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Τελ Αθίβ

Πίνακας 1 Πορεία Διμερούς Εμπορίου Ελλάδας-Ισραήλ

⁹ <https://www.documentonews.gr/article/sto-kalytero-simeio-toys-oi-sxeseis-elladas-israil-gia-ton-mitsotaki/>

Όπως παρατηρείται, κατά το έτος 2021, αυξήθηκαν σε αξιοσημείωτο βαθμό οι εξαγωγές της Ελλάδας προς το Ισραήλ. Το ποσοστό αύξησης που καταγράφηκε ανήλθε σε ύψος 48,5% σε σύγκριση με αυτό του έτους 2020 (Χωρίς τα πετρελαιοειδή, το ποσοστό διαμορφώνεται στο 37,2%). Αναλυτικότερα, εντός του προηγούμενου έτους (2021), το ποσό των ελληνικών εξαγωγών που είχαν ως αποδέκτη το Ισραήλ, υπολογίζεται σε 548.780.000€. Για το έτος 2020 το αντίστοιχο ποσό υπολογίζεται σε 369.600.000€ (439.500.000€, αντί 320.400.000€ το έτος 2020, άνευ πετρελαιοειδών).

Κατ' αντιστοιχία το ποσοστό αύξησης των εισαγωγών από τη χώρα του Ισραήλ εκτιμήθηκε στο 48%, ή 48,2% άνευ πετρελαιοειδών. Αναλυτικότερα, εντός του προηγούμενου έτους (2021), το ποσό των ελληνικών εισαγωγών από το Ισραήλ υπολογίστηκαν σε 393.000.000€ ευρώ (207.000.000€, άνευ πετρελαιοειδών). Επιπλέον, αυξήθηκε κατά 48,3% ο ολικός όγκος που παρουσίασε το διμερές εμπόριο το οποίο συνοδεύτηκε από διατήρηση από την ελληνική πλευρά του ευρέος εμπορικού πλεονάσματος σε σχέση με το ισραηλινό, το οποίο υπολογίστηκε στα 155.780.000€ ευρώ (προσαυξημένο κατά 49,5% σε σχέση με το αντίστοιχο του 2020).

	CN4 2021	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΑΞΙΑ (ευρώ) 2021	ΑΞΙΑ (ευρώ) 2020	% μεταβολή 2020-21
1	2710'	Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά	107.908.717	49.232.611	+119%
2	8544'	Σύρματα και καλώδια για ηλεκτροτεχνική χρήση	66.414.918	38.611.017	+72%
3	7213'	Χοντρόσυρμα από σίδηρο	62.487.207	20.719.979	+201,58%
4	7604'	Ράβδοι και είδη από αργίλιο	23.359.922	16.417.446	+42,29%
5	7411'	Σωλήνες από χαλκό	21.972.810	17.420.238	+26,13%
6	7612'	Δεξαμενές, βαρέλια, τύμπανα, κ.α. από αργίλιο	19.762.647	17.314.070	+14,14%
7	2523'	Τσιμέντα υδραυλικά	14.000.561	10.746.854	+30,3%
8	3923'	Είδη μεταφοράς ή συσκευασίας, από πλαστικές ύλες.	11.125.528	9.374.793	+18,67%
9	8703'	Επιβατικά αυτοκίνητα και άλλα αυτοκίνητα οχήματα	8.522.035	14.113.437	-39,62%
10	3924'	Πιατικά, άλλα είδη νοικοκυριού ή οικιακής οικονομίας	7.749.995	5.798.043	+33,67%

Πίνακας 2 Ελληνικές εξαγωγές στο Ισραήλ 2021 – 10 κυριότερα προϊόντα¹⁰

Από τον ανωτέρω πίνακα που αφορά τις ελληνικές εξαγωγές κατά το 2021 προκύπτει ότι αυξήθηκε σημαντικά η εξαγωγή από ορισμένα ελληνικά προϊόντα όπως τα πετρελαιοειδή

¹⁰ Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

[κατά 119% (από 49.200.000 το 2020 σε 108.000.000 το 2021)]. Αυξήθηκαν επίσης οι εξαγωγές από κάποια βιομηχανικά προϊόντα τα οποία είναι αναγκαία στο βιομηχανικό τομέα, εντός του οποίου εντάσσονται οι εταιρείες που αντλούν υδρογονάνθρακες. Φυσικά παρατηρείται ότι στον παραπάνω πίνακα δεν συναντώνται διατροφικά και (παρα)φαρμακευτικά προϊόντα-είδη καθώς και δομικά υλικά.

	CN4 2021	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΑΞΙΑ (ευρώ) 2021	ΑΞΙΑ (ευρώ) 2020	% μεταβολή 2020-21
1	2710'	Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά (εκτός από ακατέργαστα λάδια)	184.938.022	125.689.048	+47,14%
2	7204'	Απορρίμματα και θραύσματα σιδήρου ή χάλυβα	27.250.745	13.047.975	+108,85%
3	7404'	Απορρίμματα και θραύσματα από χαλκό	22.682.594	9.344.580	+142,74%
4	9999'	Προϊόντα εμπιστευτικού εμπορίου	21.025.129	Μη διαθέσιμα	-
5	4901'	Βιβλία, φυλλάδια και παρόμοια έντυπα	11.534.348	7.350.751	+56,9%
6	7602'	Απορρίμματα και θραύσματα από αργίλιο	9.232.989	6.151.490	+51%
7	5603'	Υφάσματα	7.773.837	12.446.007	-37,54%
8	3808'	Εντομοκτόνα, ποντικοφάρμακα κλπ	7.516.091	6.862.321	+9,53%
9	2834'	Νιτρώδη, νιτρικά	7.396.476	3.461.128	+113,7%
10	3902'	Πολυμερή του προπυλενίου	6.857.023	2.612.292	+162,49%

Πίνακας 3 Εισαγωγές από Ισραήλ 2021 – 10 κυριότερα προϊόντα¹¹

Αντίστοιχα και ως ο ανωτέρω πίνακας, η Ελλάδα κατά το 2021, εισήγαγε από το Ισραήλ κατά κύριο λόγο προϊόντα πετρελαίου αλλά και υλικά απορριμμάτων μετάλλων και προϊόντα που αφορούν το εμπιστευτικό εμπόριο.

3. Σχέσεις Κύπρου Ισραήλ

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, είναι χαρακτηριστική η βελτίωση των διμερών σχέσεων Ισραήλ και Κύπρου η οποία είναι αποτέλεσμα μεταξύ άλλων της καλής γειτονίας και των κοινών οικονομικών συμφερόντων. Προσπάθεια για προσέγγιση του Ισραήλ έγινε για πρώτη φορά το 1993 καθώς η Κύπρος απομακρύνθηκε από την τήρηση μιας φιλοαραβικής στάσης. Η συνέχεια όμως δεν ήταν ανάλογη με τις διμερείς σχέσεις να υποβαθμίζονται και πάλι. Τελικά έως και σήμερα η βελτίωση αυτών είναι εμφανής και πραγματοποιείται μέσω αργών αλλά σταθερών βημάτων (Μυγιάκης:2013:8).

¹¹ Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

3.1 Η περίοδος μεταξύ 1960 και 2008

Από τη στιγμή που ιδρύθηκε το ισραηλινό κράτος και ως την περίοδο της δεκαετίας του 1990 η πορεία των κυπριοισραηλινών σχέσεων ταυτίστηκε με αυτή των ελληνοισραηλινών. Σε αυτό οδήγησαν οι ευρύτεροι συσχετισμοί και τα επικρατούντα δεδομένα της περιοχής που ορίζεται από το τρίγωνο Ελλάδα-Τουρκία-Κύπρος. Σημειώνεται ότι ο καθορισμός των «προαπαιτούμενων ασφαλείας» από τον πρώτο πρωθυπουργό του Ισραήλ, Μπεν Γκουριόν, εμπειρείχαν και την Κύπρο όσον αφορά τις φιλικές σχέσεις που θα έπρεπε να αναπτυχθούν ανάμεσα στα δύο κράτη εξαιτίας της μεταξύ τους εγγύτητας (Φίλης,2017). Έτσι κατέστη δυνατό να παρουσιάσει άνοδο η αξία της Κύπρου σε γεωπολιτικό επίπεδο.

Εξαιτίας της πολιτικής που εφάρμοξε η Ελλάδα εκείνη την περίοδο, για το Ισραήλ, ήταν επιβεβλημένη η προσέγγιση με την καλή γείτονα χώρα Κύπρο. Βέβαια στο παρασκήνιο φρόντιζε για την υπόθαλψη των προσπαθειών να ενωθούν η Ελλάδα με την Κύπρο (Hymans,2013)¹². Παράλληλα όταν ανακήρυξε η Κύπρος την ανεξαρτησία της, επιδιώχθηκε από το Ισραήλ να διοριστεί πρέσβης στην πόλη της Λευκωσίας. Η αποδοχή του αιτήματος παρότι είχε πραγματοποιηθεί από τον Μακάριο και την κυπριακή κυβέρνηση, ήταν φανερή η καθυστέρηση της εγκατάστασής του, κάτι που οφειλόταν στις πιέσεις που ασκούσαν στον Μακάριο από το σύνολο των αραβικών χωρών και κατά κύριο λόγο από τη χώρα της Αιγύπτου. Το Ισραήλ προέβαινε σε χρήση κάθε διαθέσιμου μέσου, μέσω της Ελλάδας, της Τουρκίας και της τουρκοκυπριακής κοινότητας, ώστε το αίτημά της να γίνει αποδεκτό κάτι που το κατάφερε τελικά κατά τη διάρκεια του Ιανουαρίου του έτους 1961. Στην θετική αυτή έκβαση καθοριστικός ρυθμιστής ήταν ο Μακάριος ο οποίος με τις διπλωματικές του ενέργειες κατόρθωσε να αμβλύνει τις αραβικές πιέσεις (Αντωνιάδου, 2013:14).

Τελικά όμως ακόμα και έτσι οι σχέσεις των δύο ενδιαφερόμενων κρατών δεν παρουσίασαν ιδιαίτερη αλλαγή. Εξακολουθούσε να υφίσταται η στήριξη των αραβικών

¹² <https://www.sigmalive.com/inbusiness/news/financials/59998/energeiako-trigono-kai-me-ypografes>

θέσεων στον ΟΗΕ και η προσπάθεια για αναβάθμιση των ήδη καλών σχέσεων με τη χώρα της Αιγύπτου από την πλευρά του Μακαρίου ενώ δεν είχε τοποθετηθεί ακόμα πρέσβης στο Τελ Αβίβ. Από την πλευρά η ισραηλινή πολιτική σε σχέση με την αντιμετώπιση του κυπριακού ζητήματος διαμορφωνόταν βάσει της επιρροής που θα είχε αυτή στον παράγοντα Τουρκία (Κουρρής,2013:13). Εντός αυτού του πλαισίου λοιπόν είχαν διαμορφωθεί και πορεύονταν οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες για τις δεκαετίες 1960 και 1970.

Οι πιο αξιοσημείωτες αλλαγές στην κυπριοισραηλινή σχέση συνέβησαν μετά το 1990. Συγκεκριμένα το έτος 1994, η κυπριακή διπλωματική αποστολή στο Τελ Αβίβ αναβαθμίστηκε και έλαβε χώρα η σύσταση πρεσβείας. Στη συνέχεια, το επόμενο έτος και συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 1995 η διεξαγωγή μιας υπουργικής διάσκεψης ανάμεσα στην Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο, περί περιβαλλοντικών θεμάτων συνέβαλε στο να ενδυναμωθούν οι σχέσεις ανάμεσα τους¹³. Βέβαια δεν έλειψαν και γεγονότα που στιγμάτισαν τις όποιες θετικές εξελίξεις είχαν συμβεί έως τότε. Το κυριότερο από αυτά ήταν εκείνο κατά το οποίο συνελήφθησαν Ισραηλινοί εντός της κυπριακής επικράτειας ως κατάσκοποι εντός του Νοεμβρίου του έτους 1998 και μάλιστα λίγο αφότου είχε επισκεφτεί την Κύπρο ο τότε πρόεδρος του Ισραήλ Έζερ Βάιζμαν¹⁴.

Αφού εξελέγη πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ο Κληρίδης¹⁵ ξεκίνησαν αργές αλλά σταθερές προσπάθειες για να βελτιωθούν οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες (Ιακωβίδης,2014:9). Ορόσημο αυτών των προσπαθειών αποτελεί η επίσκεψη του Κληρίδη στο Ισραήλ την 28^η Μαρτίου 2000. Αφού συναντήθηκε με τον Βάιζμαν και τον ισραηλινό πρωθυπουργό Εχούτ Μπάρακ έλαβε χώρα υπογραφή συμφωνιών για τη ρύθμιση τελωνιακών, εκπαιδευτικών και πολιτισμικών θεμάτων καθώς και για την θεμελίωση διπλωματικών

¹³ Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών <http://www.israel-mfa.gov.il/mfa/go.asp?MFA%CE%9701j50>

¹⁴ Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών <http://www.israel-mfa.gov.il/mfa/go.asp?MFA%CE%9701j50>

¹⁵ Πηγή

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%8E%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%82_%CE%9A%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%82

διαλόγων ανάμεσα στα υπουργεία Εξωτερικών. Το ότι οι δύο πρόεδροι είχαν υπάρξει μέλη των πληρωμάτων της Βασιλικής Βρετανικής Αεροπορίας κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου καθώς και το ότι είχαν αιχμαλωτιστεί την ίδια περίοδο αποτέλεσαν τους θεμέλιους λίθους για να εδραιωθεί οι φιλικοί δεσμοί και το πνεύμα συνεργασίας ανάμεσά τους¹⁶. Ταυτόχρονα το ότι είχαν εντοπιστεί κοιτάσματα υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο ανάμεσα στα δύο κράτη και οι προοπτικές να τα εκμεταλλευτούν από κοινού συνέβαλε καθοριστικά ώστε να βελτιωθούν περαιτέρω οι διμερείς κυπριοισραηλινές σχέσεις¹⁷.

Κατά τη διάρκεια του έτους 2004, η Κυπριακή Δημοκρατία, με την ιδιότητα του πλήρους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης προέβη σε καταψήφιση του σχεδίου Ανάν και ταυτόχρονη πλήρη αναθεώρηση της εφαρμοζόμενης μέχρι πρότινος εξωτερικής πολιτικής επιδεικνύοντας χαρακτηριστικά ενός ευέλικτου και διορατικού κράτους. Αναγνώρισε την σημασία που έχει η γεωγραφική θέση της εντός του γεωστρατηγικού πεδίου στην περιοχή καθώς και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν αναπτύσσοντας ισχυρούς δεσμούς με κατά το δυνατόν περισσότερους γείτονες. Έτσι σύνηψε συμφωνίες, προκειμένου να οριοθετήσει τα θαλάσσια σύνορα μέσω των οποίων θα μπορούσε να καθορίσει την Αποκλειστική Οικονομική της Ζώνη (ΑΟΖ), με την Αίγυπτο (2003), με τον Λίβανο (2007), και με το Ισραήλ (2010)¹⁸. Ταυτόχρονα από μέρους της Κύπρου πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του πρώτου γύρου κατά τον οποίο υπεβλήθησαν αιτήσεις με σκοπό την αδειοδότηση για πραγματοποίηση ερευνών και εκμετάλλευση αποθεμάτων υδρογονανθράκων. Μετά την παρέλευση 10 ετών κατά τα οποία πραγματοποιήθηκαν μεθοδικές έρευνες, έλαβε χώρα η ανεύρεση σημαντικών κοιτασμάτων, στην περιοχή του νότιου τμήματος της ΑΟΖ της Κύπρου

¹⁶ Υπουργείο Εξωτερικών Ισραήλ, <http://www.israel-mfa.gov.il/mfa/go.asp?MFA%CE%9701j50>

¹⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επικύρωση της Σύμβασης του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θαλάσσης, ΚΔ 1988 και έγινε καθορισμός της ΑΟΖ με την Αίγυπτο το 2003, και με το Λίβανο το 2007. Διαθέσιμο https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-004660_EL.html

¹⁸ Επίσκεψη Χριστόφια στο Ισραήλ 14/03/2011 Διαθέσιμο <https://www.sigmalive.com/archive/news/politics/363336>

αλλά και εντός της ισραηλινής και της αιγυπτιακής ΑΟΖ. Αυτό έδωσε στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο το χαρακτηριστικό ενός ενεργειακού κόμβου τεράστιων δυνατοτήτων¹⁹.

3.2 Η περίοδος από το 2009 έως σήμερα

Την 29^η Δεκεμβρίου του έτους 2009, από την πλευρά του Ισραήλ, πραγματοποιείται μια ενέργεια που προκάλεσε τις αντιδράσεις της Τουρκίας δεδομένου ότι αφορούσε το κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Μέσω NOTAM λοιπόν καθορίστηκε η απαγόρευση πτήσεων ιδιωτικών αεροσκαφών, ισραηλινού νηολογίου που θα είχαν είτε σημείο αναχώρησης είτε άφιξης την περιοχή της Βόρειας Κύπρου. Επιπλέον καθορίστηκε η απαγόρευσης χρήσης από τα εν λόγω αεροσκάφη του ισραηλινού FIR (Τσαγκάρης,2013:5-7). Αυτή η έκδοση της NOTAM ήταν η πρώτη καθοριστικής σημασίας ενέργεια η οποία συνέβαλε στο βελτιωθούν οι σχέσεις Λευκωσίας και Τελ Αβίβ, τη στιγμή μάλιστα που οι τουρκοισραηλινές σχέσεις οξύνονταν συνεχώς (Βερεμής,2013:35),

Στη συνέχεια και μόλις ένα περίπου χρόνο αργότερα, την 17^η Δεκεμβρίου του έτους 2010 υπεγράφη συμφωνία ανάμεσα στις δύο χώρες ώστε να οριοθετηθεί η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) που βρισκόταν ανάμεσά τους. Ακολούθησαν εκατέρωθεν επισκέψεις πολιτικών προσώπων καθώς και σύναψη συμφωνιών που αφορούσαν την έρευνα και την ανάπτυξη, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τις τηλεπικοινωνίες και τον πολιτισμό. Αξιοσημείωτο είναι πως την 16^η Φεβρουαρίου 2012 επισκέφτηκε την Κύπρο για πρώτη φορά Ισραηλινός πρωθυπουργός (Νετανιάχου). Πραγματοποίησε συνάντηση με τον Κύπριο ομόλογό του απαντώντας στην ουσία στην εκτόξευση φραστικών απειλών από την πλευρά της Άγκυρας σχετικά με τις διμερείς επαφές που πραγματοποιούνταν για το καθεστώς εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων της περιοχής²⁰.

¹⁹ Επίσκεψη Πέρες στην Κύπρο 02/11/2012 Διαθέσιμο
<https://www.ethnos.gr/article.asp?catid=227698&subid=2&subid=2&pubid=63515153>

²⁰ Επίσκεψη Νετανιάχου στην Κύπρο, 16/02/2013 Διαθέσιμο
<https://www.sigmalive.com/archive/news/international/465492>

Εικόνα 3 Πρώτη επίσκεψη ενός επικεφαλής ισραηλινής κυβέρνησης στο νησί της Κύπρου.

Οι επισκέψεις και οι συναντήσεις συνεχίστηκαν και πλέον ήταν επικεντρωμένες στην εμβάθυνση των συνεργασιών επί πολλών διαφορετικών τομέων αλλά με πρωταρχικό στόχο τις διαδικασίες αξιοποίησης και διαχείρισης του ορυκτού φυσικού πλούτου²¹. Η αναζήτηση μεθόδων υλοποίησης διαφόρων μορφών συνεργασίας τόσο με το Ισραήλ αλλά και με την εβραϊκή ελίτ των ΗΠΑ ήταν εμφανής αναδεικνύοντας τη θέληση των εμπλεκόμενων μελών για αναβάθμιση των σχέσεων και ενίσχυση των κυπριακών θέσεων.

Φυσικά η υποχρέωση να προστατευτούν τα κοιτάσματα, οι εγκαταστάσεις εξόρυξης και γενικότερα οι ερευνητικές προσπάθειες ήταν αδιαπραγμάτευτη ειδικά προσμετρώντας και την τουρκική επιθετικότητα. Έτσι το έδαφος έγινε πρόσφορο για να υπάρξει συνεργασία και προσεγγίσεις ανάμεσα στα υπουργεία Άμυνας Ισραήλ και Κύπρου. Δόθηκε η δυνατότητα σε ισραηλινά μαχητικά αεροσκάφη να σταθμεύουν στο νησί συμβάλλοντας στην αμυντική ενίσχυση της Κύπρου δεδομένου και του ότι οι αεροναυτικές της δυνάμεις είναι περιορισμένες. Συνεπώς αυτό αποτέλεσε μια πρώτη κίνηση ώστε να εξασφαλιστούν τα κυπριακά δικαιώματα στα υποθαλάσσια κοιτάσματα. Και στον αμυντικό τομέα λοιπόν συνάφθηκαν συνεργασίες και συμφωνίες ενώ εξακολουθούν να λαμβάνουν χώρα κοινές ασκήσεις (Βερεμής,2013:56).

²¹ Ο Πρόεδρος Αναστασιάδης στο Ισραήλ. 04/05/2013 Διαθέσιμο http://www.philnews.com/el-gr/eidiseis-politiki/39/143519/sto-israil_gia-episimi-alla-kai-idiotiki-episkepsi-o-proedros-anastasiadis

Επισημαίνεται ότι για το Ισραήλ είναι ζωτικής σημασίας το νησί της Κύπρου αφού συμβάλει στη διασύνδεσή τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Φυσικά είναι έκδηλο το ενδιαφέρον τους για επίλυση του Κυπριακού ζητήματος και υποστηρίζουν κάθε βήμα προς την αντιμετώπισή του αφού μελλοντικά θα μπορούσαν και εκείνοι να αντιμετωπίσουν με τον ίδιο τρόπο το Παλαιστινιακό ζήτημα. Επίσης επωφελούνται και από το ότι αποκτούν και εκείνοι στρατηγικό βάθος. Αυτό αποτελεί εξήγηση των άριστων διμερών σχέσεων οι οποίες επιτρέπουν στο Τελ Αβίβ να επιτηρεί την κατάσταση στα κατεχόμενα, υπό το φόβο μήπως η περιοχή μετατραπεί σε ορμητήριο ισλαμικών τρομοκρατικών οργανώσεων (HDMB,2010:34). Μετά το τέλος λοιπόν μιας μακρόχρονης περιόδου χωρίς ουσιαστική πρόοδο αλλά με στιγμές που κυριάρχησε η αντιπαλότητα, τα προκύπτοντα γεωπολιτικά δεδομένα ήταν αρκετά ώστε οι φιλικές σχέσεις να αποκατασταθούν και να οικοδομηθεί μια νέα εποχή που βέβαια τυγχάνει υποστήριξης και των δύο πλευρών.

3.3 Οικονομικές Σχέσεις Κύπρου Ισραήλ

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία οι εξαγωγές του Ισραήλ προς την Κύπρο ήταν 316.630.000\$ το 2020, σύμφωνα με τη βάση δεδομένων COMTRADE των Ηνωμένων Εθνών για το διεθνές εμπόριο. Ενδεικτικός είναι ο κατωτέρω πίνακας

	Τελευταίο	Προηγούμενο	Υψηλότερο	Χαμηλότερο	Μονάδα
Εμπορικό ισοζύγιο	-3569,9	-3248,8	113,8	-3963,10	USD Million
Τρεχούμενος λογαριασμός	6605,4	4850,7	6605,4	-1750,2	USD Million
Τρεχούμενος λογαριασμός προς το ΑΕΠ	4,9	3,10	5,30	-8,4	percent of GDP
Εισαγωγές	8611,4	9461,10	9461,10	33,10	USD Million
Εξαγωγές	5041,5	6212,3	6212,3	10,80	USD Million
Εξωτερικό χρέος	160573	151829	160573	18963,00	USD Million
Όροι Εμπορίου	89,61	88,94	120,76	87,22	points
Ροές Κεφαλαίων	13050,4	1859,10	13050,4	-3525,6	USD Million
Άμεσες ξένες επενδύσεις	117946,7	112076	117946,7	-10028,10	USD Million
Εμβάσματα	1779,5	1543,4	1779,5	46,6	USD Million
Αφίξεις Τουριστών	207,4	167,3	485,75	0,6	Thousand
Παραγωγή αργού πετρελαίου	0	0	0,39	0	BBL/D/1K
Δείκτης τρομοκρατίας	4,52	4,53	6,86	4,52	
Πωλήσεις όπλων	345	363	1464	4,00	SIPRI TIV Million

Πίνακας 4 Οικονομικά Στοιχεία Διμερών Σχέσεων Ισραήλ Κύπρου²²

Επιπλέον, στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται τα δέκα (10) πιο σημαντικά εξαγόμενα προϊόντα από το Ισραήλ προς την Κύπρο, όπως αποτυπώθηκαν το 2020.

	Αξία	Ετος
Διάφορα χημικά προϊόντα	\$265,14 εκατ	2020
Ορυκτά καύσιμα, λάδια, προϊόντα απόσταξης	\$7,21 εκατ	2020
Ηλεκτρικός, ηλεκτρονικός εξοπλισμός	\$5,52 εκατ	2020
Μηχανήματα, πυρηνικοί αντιδραστήρες, λέβητες	\$4,97 εκατ	2020
Πλαστικά είδη	\$4,27 εκατ	2020
Οπτικές, φωτογραφικές, τεχνικές, ιατρικές συσκευές	\$4,14 εκατ	2020
Χαρτί και χαρτόνι, είδη από χαρτοπολτό, χαρτί και χαρτόνι	\$3,21 εκατ	2020
Σαπούνια, λιπαντικά, κεριά, κεριά, πάστες μοντελοποίησης	\$2,67 εκατ	2020
Βρώσιμα λαχανικά	\$1,91 εκατ	2020
Γυαλί και γυάλινα σκεύη	\$1,74 εκατ	2020

Πίνακας 5 Εξαγόμενα Προϊόντα Ισραήλ προς Κύπρο²³

4. Η Καθιέρωση του Τριμερούς Αξονα Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ

4.1 Η Ενεργειακή Συνεργασία

Η σύναψη των προαναφερθέντων διμερών συμφωνιών για συνεργασία και για να προωθηθούν τα συμφέροντά τους γρήγορα οδήγησαν την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ να αντιληφθούν πως για να επιτευχθεί κάθε στόχος τους θα απαιτούταν να συναφθούν τριμερείς συμφωνίες. Μέσω κατάλληλων διαδικασιών θα ήταν δυνατό να μετατραπούν σε

²² [https://www.agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofiles/limit/10?countries\[0\]=59&start=30](https://www.agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofiles/limit/10?countries[0]=59&start=30)

²³ [https://www.agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofiles/limit/10?countries\[0\]=59&start=30](https://www.agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofiles/limit/10?countries[0]=59&start=30)

ομάδα ενεργειακών δυνάμεων της ΝΑ Μεσογείου κάτι που θα ωφελούσε τόσο κάθε μια ξεχωριστά όσο και συνολικά την περιοχή (Tsakiris,2014:14).

Μεταξύ των κοιτασμάτων που έχουν εντοπιστεί στη ΝΑ Μεσόγειο, η μετάγχιση του φυσικού αερίου και η μεταφορά προς τις ευρωπαϊκές και αφρικανικές χώρες είναι ασφαλής αν σκεφτεί κανείς ότι είναι δυνατό να μη χρησιμοποιηθούν κατά την εν λόγω διαδικασία εδάφη και θαλάσσιες ζώνες που ανήκουν στις γύρω χώρες οι οποίες είναι εχθρικές προς το Ισραήλ όπως αυτές του Λιβάνου, της Συρίας, της Ιορδανίας και της Αιγύπτου. Σε αντίθετη περίπτωση η επιτυχής έκβαση αυτού του εγχειρήματος δεν θα ήταν σε καμία περίπτωση εξασφαλισμένη.

Τα εγκαίνια της συνεργασίας ανάμεσα στις τρεις χώρες όσον αφορά την ενεργειακή τους πορεία έλαβαν χώρα όταν υπογράφηκε το Μνημόνιο Συναντίληψης την 8^η Αυγούστου του έτους 2013 στην πόλη της Λευκωσίας (Μυγιάκης,2013). Η υπογραφή αυτού του Μνημονίου που ουσιαστικά επιστέγασε την ενεργειακή συνεργασία αφορά στις κοινές δράσεις στον ενεργειακό τομέα και στον σχετικό με τους υδάτινους πόρους τομέα. Το ότι τα τρία κράτη αποφάσισαν την έγκριση του Μνημονίου Συναντίληψης είναι ιδιαίτερα σημαντικό ως προς την πολιτική του διάσταση αποτελώντας επιβεβαίωση της επιθυμίας για πραγματοποίηση ενεργειακών έργων ωφέλιμων για όλους, αφενός για εκείνα και αφετέρου για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εικόνα 4 Ο Υπουργός Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος Νίκος Κουγιάλης με τον Υπουργό Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Γιάννη Μανιάτη και τον Υπουργό Ενέργειας και Υδάτινων Πόρων του Ισραήλ Silvan Shalom, υπογράφουν Μνημόνιο Συναντίληψης σε θέματα ενέργειας και υδάτινων πόρων.

Όσον αφορά τον διπλωματικό τομέα, γίνεται αντιληπτή η επιθυμία του Ισραήλ ώστε να εδραιωθεί η συνεργασία ανάμεσα σε αυτό, την Ελλάδα και την Κύπρο, ανεξαρτήτως της ισραηλινοτουρκικής σχέσης δεδομένου ότι τα τρία αυτά κράτη χαρακτηρίζονται από πλήρη σταθερότητα, αποτελώντας παράδειγμα στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Επομένως γίνεται φανερή η έμπρακτη απόδειξη και από τα τρία κράτη για διατήρηση της μεταξύ τους σύνδεσης και του πρωταγωνιστικού ρόλου που επιθυμούν να διαδραματίζουν. Κατά καιρούς έχουν γίνει δηλώσεις που αναφέρουν ότι με το πέρασμα του χρόνου η ισχύς της τριμερούς συμμαχίας θα αυξάνεται (Μυγιάκης,2013:8).

Εντός του Μνημονίου ήταν ορατή η παρουσία τριών (3) έργων (Τομαράς,2013:4) για την υλοποίηση των οποίων ήταν απαραίτητη η εκπόνηση μελετών και η απαίτηση για πιθανή χρηματοδότηση μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αφορούσαν (α) το ενδεχόμενο να συνδεθούν οι τρεις χώρες καλωδιακά με σκοπό να μεταφέρεται ηλεκτρική ενέργεια, (β) το ενδεχόμενο να

κατασκευαστεί αγωγός φυσικού αερίου με αφετηρία περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και κατάληξη μέσω της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή επικράτεια αφού βέβαια θα εκπονούνται μελέτη σκοπιμότητας σχετική με τη δυνατότητα για κατασκευή και τέλος (γ) το ενδεχόμενο να κατασκευαστούν εγκαταστάσεις για να αποθηκεύεται υγροποιημένο φυσικό αέριο (Liquified Natural Gas) στην περιοχή του Βασιλικού (Λεμεσός) με σκοπό την ενίσχυση των στρατηγικών αποθεμάτων που διαθέτει το Ισραήλ, η Κύπρος και ευρωπαϊκές χώρες μεταξύ των οποίων η Ελλάδα²⁴.

Από την αρχή έγινε φανερή η αντίθεση της τουρκικής πλευράς στην σύναψη στρατηγικής συμφωνίας ανάμεσα στην Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ σχετικά με την εξόρυξη των αποθεμάτων υδρογονανθράκων. Μάλιστα δεν διστάζει έως και σήμερα να εκτοξεύει απειλές αφενός εναντίον των εμπλεκόμενων κρατών και αφετέρου εναντίον των πετρελαϊκών εταιρειών γεωτρήσεων. Οι στοχευμένες κατηγορίες της Άγκυρας συνοψίζονται στα ακόλουθα:

(α) Εξαιτίας μη επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος, τα κοιτάσματα που έχουν εντοπιστεί στην Κυπριακή ΑΟΖ ανήκουν εξίσου και δικαιωματικά στον τουρκοκυπριακό λαό. Προβάλλεται με άλλα λόγια αμφισβήτηση του δικαιώματος της Κύπρου για αναζήτηση υδρογονανθράκων χωρίς να συμμετάσχει σε αυτό το εγχείρημα η κοινότητα των Τουρκοκυπρίων.

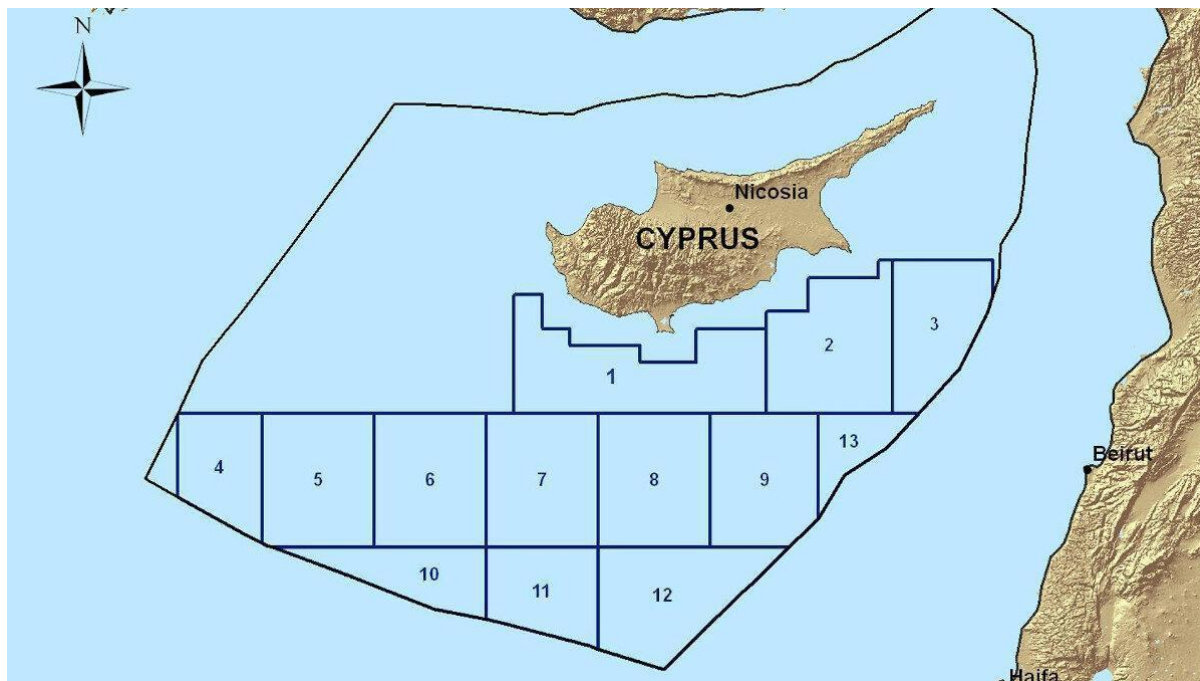
(β) Υποστηρίζει ότι κάθε νησί και κατ' επέκταση η Κύπρος μπορεί μόνο να έχει υφαλοκρηπίδα. Αντιθέτως δεν έχει το δικαίωμα να οριοθετήσει ΑΟΖ αφού κάτι τέτοιο είναι δυνατόν μόνο για το χερσαίο έδαφος²⁵.

²⁴ Ενεργειακό Τρίγωνο με υπογραφές, 12/08/2013

<https://www.sigmalive.com/inbusiness/news/financials/59998/energeiako-trigono-kai-me-yografes>

²⁵ http://www.philnews.com/el-gr/eidiseis-politiki/39/143519/sto-israil_gia-episimi-alla_kai-idiotiki-episkepsi-o-proedros-anastasiadis

(γ) Διεκδικεί ορισμένες περιοχές εντός των οικοπέδων της Κυπριακής ΑΟΖ τα οποία η Λευκωσία έχει παραχωρήσει προς πραγματοποίηση ερευνών με το πρόσχημα ότι αποτελούν τμήμα της τουρκικής υφαλοκρηπίδας. Οι περιοχές υπό τουρκική αμφισβήτηση είναι αυτές εντός των κυπριακών οικοπέδων 4, 5, 6 και 10 (Ιακωβίδης, 2014:9).

Εικόνα 5 Χάρτης Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) Κύπρου με τα αριθμημένα οικοπέδα

4.2 Τα Τρία Έργα του Μνημονίου Συναντίληψης Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ

4.2.1 Ο ηλεκτρικός υποθαλάσσιος αγωγός EuroAsia Interconnector

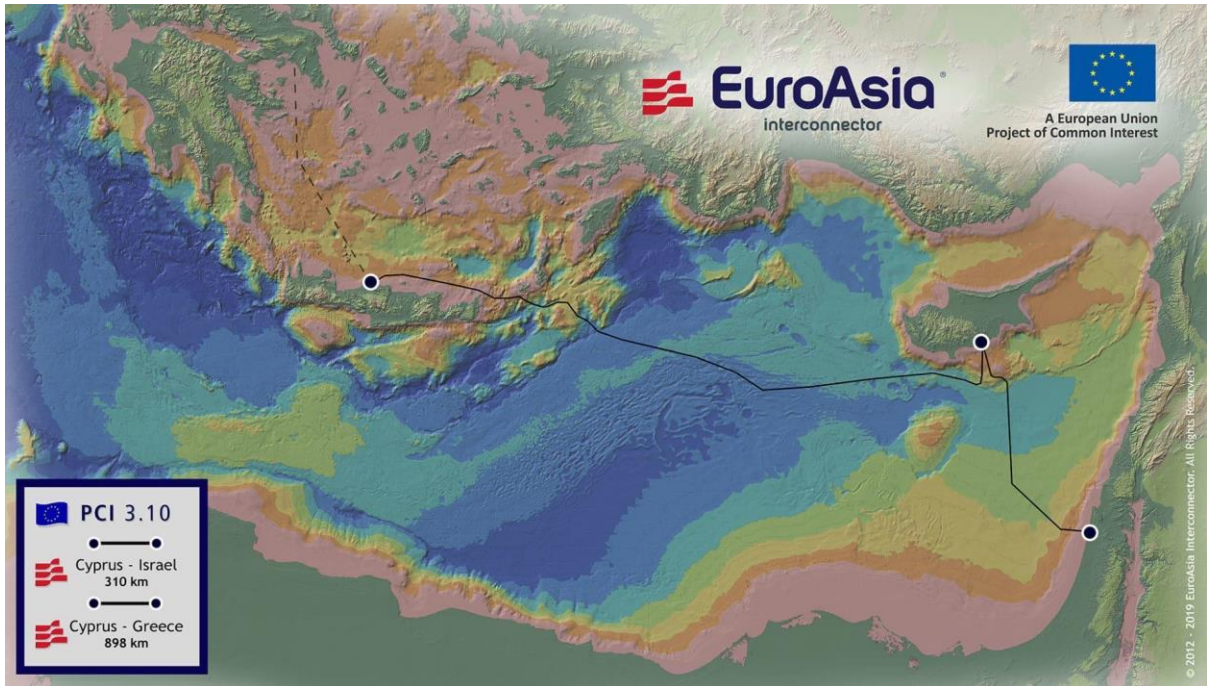
Μεταξύ των τριών έργων του προαναφερθέντος Μνημονίου Συναντίληψης, πρωταρχικό στόχο αποτέλεσε η κατασκευή του ηλεκτρικού υποθαλάσσιου αγωγού (2000MW) για τη σύνδεση της Κύπρου, του Ισραήλ και της Ελλάδας με το δίκτυο της Ευρώπης. Το πρόγραμμα ονομάστηκε EuroAsia Interconnector και φορείς υλοποίησης ορίστηκαν η ΔΕΗ, η Quandum Energy και η Israel Electricity Company. Σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη η ολοκλήρωση προπαρασκευαστικών βημάτων, μετά την ολοκλήρωση σχετικής μελέτης. Επί του παρόντος, έχει προσδιοριστεί το συνολικό μήκος των καλωδίων που φτάνει τα 1208 km, το συνολικό κόστος που αγγίζει το 1.5 δισεκατομμύρια € (657 εκατομμύρια € χρηματοδότηση μέσω Ευρωπαϊκής Ένωσης, 100 εκατομμύρια € μέσω του Σχεδίου Ανάκαμψης που αφορά τα

μέτρα για τον Covid-19). Επόμενος «σταθμός» στην προετοιμασία αποτελούν οι υπογραφές των συμβάσεων ανάμεσα στον φορέα υλοποίησης της υποδομής, EuroAsia Interconnector, με τις εταιρείες που θα αναλάβουν την κατασκευή του έργου. Οι υπογραφές των συμβάσεων αναμένεται να γίνουν τον Ιούνιο του 2022, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο ώστε να «ξεκλειδώσει» η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση (ύψους 657 εκατ. ευρώ) της υποδομής. Κι αυτό γιατί αμέσως μετά θα υπογραφεί η σύμβαση χρηματοδότησης, ανάμεσα στην Κομισιόν και την EuroAsia Interconnector²⁶. Επισημαίνεται ότι έως σήμερα δεν έχει υλοποιηθεί αντίστοιχο έργο, αν αναλογιστεί κανείς τόσο το μήκος των καλωδίων που αναμένεται να ποντιστούν όσο και το βάθος. Τέλος υπογραμμίζεται ότι μέσω αυτού του έργου γίνεται δυνατή η άρση της ενεργειακής απομόνωσης του Ισραήλ²⁷, η επίτευξη της κυπριακής ενεργειακής αυτονομίας καθώς και η γεωπολιτική και οικονομική αναβάθμιση της τελευταίας, αφήνοντας ολοκληρωτικά πίσω την οικονομική κρίση των περασμένων ετών (Αγγελοδήμος,2013).

Τα οφέλη της εν λόγω ηλεκτρικής διασύνδεσης είναι αναμφίβολα πολλά μεταξύ των οποίων η διακοπή της ενεργειακής απομόνωσης της Κύπρου. Με την υλοποίηση του έργου και την αδιάλειπτη λειτουργία του θα εξασφαλιστεί η ασφάλεια των ενεργειακών κρατικών συστημάτων. Θα είναι αξιοσημείωτη η μείωση του κόστους παραγωγής των θερμικών μονάδων μειώνονται σε αισθητό βαθμό, εξαιτίας της εκμετάλλευσης των ΑΠΕ και κατ' επέκταση η μείωση των περιβαλλοντικών ρύπων. Τελικά ο EuroAsia Interconnector είναι ένα συμφέρον ενεργειακό έργο με πολλά περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη.

²⁶ Πηγή : (<https://energypress.gr/news/orimazei-i-kataskeyi-tis-ilektrikis-diasyndesis-kyproy-kritis-oi-kiniseis-toy-admie>).

²⁷ Το 2010 η Αίγυπτος διακόπτει την παροχή αερίου

Εικόνα 6 Η διαδρομή του EuroAsia Interconnector

4.2.2 Ο Αγωγός φυσικού αερίου East Med

Σίγουρα, σημαντικό βήμα ώστε να ενισχυθούν περαιτέρω οι σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ στο πλαίσιο της ενεργειακής συνεργασίας θα αποτελούσε και η κατασκευή του αγωγού East Med για τη μεταφορά φυσικού αερίου. Ήταν σημαντικό ότι κατά τον σχεδιασμό του έργου επικράτησε το γεωπολιτικό κριτήριο σε σχέση με το οικονομικό και έτσι μετά από μεγάλη καθυστέρηση υπεγράφη από τους πρωθυπουργούς της Ελλάδας, του Ισραήλ και της Κύπρου, την 2^η Ιανουαρίου 2020 σχετική διακρατική συμφωνία.

Εικόνα 7 Υπογραφή της συμφωνίας μεταξύ Κύπρου, Ελλάδας και Ισραήλ για τον αγωγό EastMed, στις 2 Ιανουαρίου 2020, στο Ζάππειο Μέγαρο

Μέσω του διασυνδεδημένου αγωγού Eastern Mediterranean (EastMed) θα διασυνδεθούν άμεσα τα κοιτάσματα αερίων που εντοπίζονται στην Ανατολική Μεσόγειο με την Κύπρο που θα αποτελέσει τον ενδιάμεσο σταθμό και εν συνεχεία με την Ελλάδα και την υπόλοιπη Ευρώπη (αγωγός Ποσειδών). Έτσι θα παρασχεθεί η δυνατότητα πρόσβασης εντός λεκανών, ασύνδετων έως σήμερα και έτσι η διαδικασίες για την προμήθεια θα είναι ασφαλέστερες αφού θα

διαφοροποιούνται αφενός οι πηγές και αφετέρου οι διαδρομές²⁸. Η έκταση του αγωγού EastMed, έχει υπολογιστεί σε 1.900 χιλιόμετρα και ικανότητα μεταφοράς σε αρχικό στάδιο 10 Bcm / έτος συμφώνως του υφιστάμενου σχεδιασμού του. Επιπλέον επισημαίνεται ότι είχε συμπεριληφθεί εντός των έργων κοινού ενδιαφέροντος (PCI) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την 5^η Μαΐου του έτους 2020 πραγματοποιήθηκε χορήγηση του καθεστώτος Έργου Εθνικής σημασίας και Δημοσίου Συμφέροντος με μέριμνα του ελληνικού Κοινοβουλίου, όσον αφορά την υλοποίησης του έργου EastMed και του αγωγού ΠΟΣΕΙΔΩΝ.

Η πορεία του αγωγού EastMed διαμέσου υποθαλάσσιας όδευσης θα τον οδηγεί προς την κυπριακή επικράτεια, ακολούθως προς την Κρήτη και στη συνέχεια στην Πελοπόννησο, στη Δυτική Ελλάδα φτάνοντας ως την περιοχή των ακτών στη Θεσπρωτία καθώς και την χώρα της Ιταλίας. Η σύνδεση του αγωγού EastMed με τον αγωγό ΠΟΣΕΙΔΩΝ σχεδιάζεται να πραγματοποιηθεί στην περιοχή του Φλωροβουνίου, στη Θεσπρωτία, κάτι που αναμένεται να συμβάλει στην ενίσχυση επιπλέον ενεργειακής αγορά από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εξαιτίας των νέων ανακαλύψεων εντός της λεκάνης της Λεβαντίνης.

Το έτος 2015 ήταν το έτος κατά το οποίο άρχισαν να συγχρηματοδοτούνται οι απαιτούμενες προ της Μελέτης Εφαρμογής μελέτες που απαιτούνταν για το έργο. Η εκπόνηση του συνόλου των μελετών και η ολοκλήρωσή τους έλαβε χώρα εντός του Μαρτίου 2018. Μέσω της προστιθέμενης αξίας που χαρακτηρίζει τον αγωγό EastMed, καθώς και του συμπληρωματικού χαρακτήρα, όσον αφορά τις προοπτικές εξαγωγής του φυσικού αερίου της Νοτιοανατολικής Μεσογείου θα ενισχυθεί η ενεργειακή ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το σύνολο όλων των Μελετών Εφαρμογής (FEED) περί χερσαίων & υποθαλάσσιων τμημάτων είναι εν εξελίξει από τον Ιούνιο του 2020. Επιπλέον έχει λάβει χώρα ανάθεση της η Λεπτομερούς Υποθαλάσσιας Έρευνας (DMS) ενώ τελεί υπό διαδικασία αναθέσεων το σύνολο των περιβαλλοντικών μελετών περί χερσαίων και υποθαλάσσιων τμημάτων (ESIA Offshore

²⁸ Πηγή <https://depa-int.gr/eastern-mediterranean-pipeline/>

& Onshore) καθώς και υλοποίηση της σύμβασης μέσω της οποίας θα αξιολογηθεί και θα επαληθευθεί ο σχεδιασμός (Design Appraisal & Verification).

Εικόνα 8 Αγωγοί Φυσικού Αερίου EastMed και IGI/Poseidon

Αδιαμφισβήτητα, η μεταφορά των ισραηλινών αποθεμάτων στην ευρωπαϊκή επικράτεια είναι συντομότερη και οικονομικότερη μέσω διαδρομής από τα τουρκικά εδάφη και όχι μέσω Κύπρου και Ελλάδας. Οι πιέσεις εντός του Ισραήλ από την οικονομική και πολιτική ελίτ με σκοπό να ακολουθηθεί αυτή η διαδρομή είναι ισχυρές. Έτσι, με την ανάδειξη κατά κύριο λόγο οικονομικών παραγόντων γίνονται προσπάθειες ώστε η ηγεσία της χώρας να αντιληφθεί ότι είναι περισσότερο συμφέρον για το Ισραήλ το ενδεχόμενο να αποτελέσει η τουρκική επικράτεια τον πρώτο προορισμό μέσω του οποίου θα προωθείται το φυσικό αέριο από τα κοιτάσματα του οικοπέδου Λεβιάθαν στις Ευρωπαϊκές χώρες (Ζαννέτος, 2013:4). Παρά την υπογραφή της προαναφερθείσας τριμερούς συμφωνίας η οποία είχε τη μορφή πολιτικής απάντησης προς την Τουρκία, το Ισραήλ δεν φαίνεται να έχει αποκλείσει το ενδεχόμενο της

οικονομικότερης διόδου τη στιγμή που πιέσεις ασκούνται προς την επιλογή αυτή τόσο από τις ΗΠΑ όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Κουρή,2013:12)

Το τουρκικό κράτος από την πλευρά του, κάνει προσπάθειες με στόχο τον δελεασμό των εμπλεκόμενων εταιρειών στον τομέα εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων, στο οικόπεδο ενδιαφέροντος. Αυτές συνοψίζονται στις εξαγγελίες για κάλυψη ενός μεγάλου μέρους του απαιτούμενου κόστους για την κατασκευή του αγωγού (Αντωνιάδου,2013:6). Παράλληλα, η δημοσιοποίηση ενός non-paper προερχόμενο από το State Department μέσω του οποίου οι ΗΠΑ απέσυραν την στήριξή τους στον EastMed καθώς και η εκλογή νέου πρωθυπουργού στο Ισραήλ ο οποίος έχει θέσει ως προτεραιότητα την στροφή της χώρας σε πιο φιλικές προς το περιβάλλον πηγές ενέργειας έχουν παγώσει τις εξελίξεις στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου.

Δεδομένης της μελέτης όλων των επιλογών από τους ισραηλινούς, εξετάζονται τόσο οι γεωπολιτικές διαστάσεις όσο και η οικονομική βιωσιμότητα του έργου. Το ενδεχόμενο κατασκευής του EastMed με αφετηρία τα κοιτάσματα του Ισραήλ και της Κύπρου προς την τουρκική επικράτεια θα έδινε στην Άγκυρα το πλεονέκτημα του ενεργειακού ελέγχου στην περιοχή και τη δυνατότητα χειραγώγησης τόσο των κρατών του Ισραήλ και της Κύπρου όσο και αυτών της Ευρώπης στα οποία θα καταλήγει ο αγωγός μεταφορά αερίου. Όσο ήταν πρωθυπουργός του Ισραήλ ο Νετανιάχου δεν φαινόταν πιθανή η συναίνεση της χώρας στο να πραγματοποιηθεί αυτό το σχέδιο δεδομένου ότι η Τουρκία δεν θεωρούταν αξιόπιστος σύμμαχος (Ζαννέτος,2013:5). Όμως η αλλαγή της ισραηλινής πολιτικής ηγεσίας έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα καθώς είναι φανερό οι προσπάθειες επαναπροσέγγισης από την τουρκική πλευρά για βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων.

Σημειώνεται ότι η δημοσίευση ενός Non Paper προερχόμενο από το State Department των ΗΠΑ, τον Ιανουάριο 2022, προκάλεσε αναστάτωση στους μελετητές και στο σύνολο των αναλυτών Ελλάδας και Κύπρου. Στο εν λόγω Non Paper διατυπώνονταν απόψεις περί ύπαρξης

περιβαλλοντικών και οικονομικών λόγων (υψηλό κόστος) που καθιστούν την υλοποίηση του έργου ως μη ενδεδειγμένη. Επιπλέον γινόταν αναφορά και στο ενδεχόμενο πρόκλησης εντάσεων μετά την κατασκευή του οι οποίες φυσικά αν και δεν κατονομάζονταν αφορούν την τουρκική αντίδραση. Εκτιμάται ότι επιδίωξη του αμερικανικού non paper δεν ήταν η ενίσχυση των τουρκικών θέσεων περί των θαλασσίων ζωνών της Μεσογείου, αλλά, η προώθηση εξαγωγών υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) από τις ΗΠΑ προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Γι' αυτό και προέβησαν σε επίδειξη ενδιαφέροντος για να δημιουργηθεί σταθμός φυσικού αερίου στην περιοχή της Αλεξανδρούπολης.

Ο Ρωσοουκρανικός πόλεμος που ξέσπασε τον Φεβρουάριο του έτους 2022 και η ανάγκη να ανεξαρτητοποιηθεί η Ευρώπη από τα ρωσικά αποθέματα φυσικού αερίου, επανέφερε ξανά στο προσκήνιο τον αγωγό EastMed ως μια από τις επιλογές για την ευρωπαϊκή ενεργειακή διαφοροποίηση²⁹.

Καταλήγοντας επισημαίνεται ότι η υλοποίηση του EastMed σίγουρα έχει τεράστια στρατηγική και γεωοικονομική σημασία αλλά χαρακτηρίζεται και από ένα υψηλό κόστος υλοποίησης. Πριν την πραγματοποίησή της απαιτείται επιβεβαίωση ύπαρξης ικανών κοιτασμάτων αερίου για την πλήρωσή του. Εκτιμάται ότι εφόσον η Ελλάδα εκμεταλλευτεί τα κοιτάσματα που βρίσκονται εντός της ΑΟΖ της, ο EastMed θα αποτελέσει ένα οικονομικά αποδοτικό έργο.

²⁹ Πηγή <https://energypress.gr/news/kai-episima-epanerhetai-sto-trapezi-o-agogos-eastmed-synista-mia-enallaktiki-poy-mporoyme-na>

4.2.3 Κατασκευή του Τερματικού Σταθμού Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου στο Βασιλικό

Τουλάχιστον από το 2009, η κυβέρνηση της Κύπρου προωθεί μια πρόταση για την κατασκευή μιας εγκατάστασης επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) κοντά στο λιμάνι Βασιλικού στην Κύπρο. Η εγκατάσταση θα εισάγει LNG για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και βιομηχανικούς σκοπούς. Θα κατασκευαστεί από τη Δημόσια Εταιρεία Φυσικού Αερίου (ΔΕΦΑ), την κυπριακή κρατική εταιρεία φυσικού αερίου (Tziampiris,2015:38). Τελικά η υλοποίηση του σταθμού υγροποίησης υδρογονανθράκων αποφασίστηκε μετά την υπογραφή του Μνημονίου Συναντίληψης Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ με σκοπό την υγροποίηση σε αυτό αέριο σε πρώτη φάση από τα ισραηλινά κοιτάσματα.

Το 2015, το Forbes υπολόγισε το κόστος του τερματικού σταθμού LNG Κύπρου σε 6 δισεκατομμύρια δολάρια (Sephardim Jews). Στο σχέδιο κατασκευής του περιλαμβάνεται μια πλωτή μονάδα αποθήκευσης και επαναεριοποίησης LNG (FSRU), μια προβλήτα που προορίζεται για την πρόσδεση της μονάδας, έναν υποθαλάσσιο και έναν χερσαίο αγωγό φυσικού αερίου και μια εγκατάσταση στην ξηρά. Η σχεδιαζόμενη χωρητικότητα αποθήκευσης LNG εκτιμάται σε 120.000-250.000 m³ επιδιώκοντας την ικανότητα αποστολής επαναεριοποιημένου φυσικού αερίου έως και 220 T/ώρα (μέγιστη ετήσια αποστολή περίπου 2,44b cm/έτος και μέγ. ημερήσιος μέσος όρος περίπου 76,17 GWh /ημέρα) αρχικά ώστε να είναι σε θέση να καλύψει μελλοντικά πρόσθετη απαίτηση χωρητικότητας. Η χρηματοδότησή του θα πραγματοποιηθεί εν μέρει από την Ευρωπαϊκή Ένωση (105.737.320 EUR/117.178.098 USD). Σημειώνεται πως έχει καταχωρηθεί ως Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI). Η θέση σε λειτουργία αναμένεται το 2022. (Tziampiris,2015:41)

Τον Οκτώβριο του 2016, η ΔΕΦΑ ξεκίνησε μια μελέτη για τον σχεδιασμό υλοποίησης του έργου. Τον Οκτώβριο του 2018 η κυπριακή κυβέρνηση προκήρυξε διαγωνισμό για τον τερματικό σταθμό εισαγωγών στο λιμάνι του Βασιλικού και τον Ιανουάριο του 2019 παρέτεινε

την προθεσμία υποβολής προσφορών έως τον Μάρτιο του 2019 (Tziampiris,2015:46). Τον Αύγουστο του 2019, η Δημόσια Εταιρεία Φυσικού Αερίου Κύπρου (ΔΕΦΑ) ανακοίνωσε ότι μια κοινοπραξία υπό την ηγεσία της Κίνας επιλέχθηκε ως προτιμώμενος πλειοδότης για την κατασκευή του τερματικού σταθμού εισαγωγής LNG και της σχετικής υποδομής. Η κοινοπραξία περιλαμβάνει τις JV China Petroleum Pipeline Engineering Co Ltd, AKTOR S.A. και METRON S.A., με την Hudong-Zhonghua Shipbuilding Co. Ltd και την Wilhelmsen Ship Management Limited (Nachmani,1987:95)

Το έργο εισαγωγής LNG συγχρηματοδοτείται με επιχορήγηση 40%, ή έως 111 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ από τη «Διευκόλυνση Συνδέοντας την Ευρώπη» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο τερματικός σταθμός έχει προγραμματιστεί να ολοκληρωθεί το 2021. Θα περιλαμβάνει μια πλωτή μονάδα επαναεριοποίησης αποθήκευσης (FSRU), μια προβλήτα για την πρόσδεση του FSRU, λιμενοβραχίονες και χερσαίους αγωγούς, καθώς και πρόσθετες εγκαταστάσεις. Ο τερματικός σταθμός κατασκευάζεται από μια κοινοπραξία της China Petroleum Pipeline Engineering, της Metron, της Hudong-Zhonghua Shipbuilding και της Wilhelmsen Ship Management.. Η κατασκευή του τερματικού σταθμού εισαγωγής με βάση την FSRU στο λιμάνι Βασιλικού στην Κύπρο ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2020. Αναφέρθηκε επίσης ότι η ΔΕΦΑ είχε ανοίξει διαγωνισμό για την προμήθεια LNG και είχε λάβει εκδήλωση ενδιαφέροντος από 25 διεθνείς εταιρείες (Tziampiris,2015).

Τον Νοέμβριο του 2021, το έργο συμπεριλήφθηκε στην 5η λίστα Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος που δημοσιεύτηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αναφέρθηκε επίσης ότι είχαν ξεκινήσει απαραίτητες εργασίες στα ναυπηγεία της Cosco στη Σαγκάη. Αν και ο αρχικός προγραμματισμός ανέφερε ότι το έργο θα ολοκληρωνόταν το 2022, εντούτοις αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του Ιουλίου του 2023".

4.3 Η θεσμοθέτηση ενιαίου χώρου ασφαλείας

Το να προστατευτούν οι εξέδρες, οι αγωγοί, οι τερματικοί σταθμοί, οι έρευνες και στο σύνολό τους οι δραστηριότητες που αφορούν τις διαδικασίες εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου δεν είναι δυνατόν να συμβεί μόνο με τα όσα προβλέπει το Διεθνές Δίκαιο (Καλατζής,2013:4). Φυσικά αυτό ενισχύεται και από το ότι το σύνολο των εν λόγω δραστηριοτήτων αφορά μια περιοχή στην οποία οι ταραχές και οι αντιπαραθέσεις είναι συνηθισμένες.

Η ενεργοποίηση των αντανακλαστικών ήταν άμεση και αυτό έγινε ορατό αφού υπεγράφησαν συμφωνίες για τον χαρακτηρισμό τόσο της θαλάσσιας περιοχής ανάμεσά τους όσο και του μεταξύ τους εναέριου χώρου ως ενιαίου στον οποίο απαιτείται να διασφαλίζεται η ενεργειακή ασφάλεια. Αυτή η αναμφίβολα μεγάλη έκταση απαιτείται να επιτηρείται τόσο με την έννοια του συνόλου όσο και με την έννοια του κάθε κράτους χωριστά και είναι υποχρέωση όλων η διαφύλαξη των θαλάσσιων και εναέριων συνόρων. Εφόσον τα Γενικά Επιτελεία συνεργάζονται, είναι δυνατόν να επιτηρείται ο χώρος εντός του οποίου πραγματοποιείται η δραστηριοποίηση των εταιρειών.

Οι εκάστοτε πολιτικές συζητήσεις αφορούσαν και αφορούν τους σχεδιασμούς παρουσίας της Ενόπλων Δυνάμεων στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου μέσω ασκήσεων με βάση συνθήκες που σχετίζονται με την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων. Ο στρατηγικός διάλογος σχετικά με την έρευνα-διάσωση, την ενεργειακή ασφάλεια, τις ασύμμετρες απειλές, την υλοποίηση ανθρωπιστικών αποστολών, τις τεχνολογικές ανταλλαγές κλπ (Καλατζής,2013:4). Οι αναφορές στην ενεργειακή ασφάλεια πραγματοποιούνται για να γίνει κατανοητό ότι είναι καθοριστικό να διασφαλίζεται η προμήθεια και η πρόσβαση σε κάθε ενεργειακό πόρο απαραίτητο για να λειτουργήσει η οικονομία και το κράτος στο σύνολό του. Μια πιθανή απειλή προφανώς θα έχει τη μορφή ένοπλης αντιπαραθέσης μεταξύ χωρών, τρομοκρατικής επίθεσης ενάντια σε μια ενεργειακή

εγκατάσταση, δολιοφθοράς, απαγωγής προσωπικού, πειρατείας αλλά και εκάστοτε επικρατούντων ασταθειών εντός μιας χώρας από την οποία διέρχεται ένας αγωγός. Συνεπώς το να εξασφαλίζεται η ενεργειακή προμήθεια δεν σχετίζεται μόνο με στρατιωτικές προκλήσεις. Υπάρχει και μια προσέγγιση που αφορά κατ' εξοχήν την ασφάλεια και έτσι επέρχεται η στρατιωτικοποίηση της ενεργειακής ασφάλειας που εμπεριέχει την φυσική ασφάλεια (προστατευμένες εγκαταστάσεις, υποδομές, οδοί από γεγονότα επιθέσεων και δολιοφθορών ακόμα με στρατιωτικά μέσα).

Όσον αφορά τα γεγονότα που ενισχύουν μια επισφαλή κατάσταση, αυτά αφορούν κατά κύριο λόγο την ισραηλινή επικράτεια. Δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει το γεγονός ότι οι διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και η Χεζμπολάχ³⁰ που δραστηριοποιούνται στις γύρω περιοχές απειλούν την εύρυθμη λειτουργία οποιουδήποτε υλοποιημένου έργου. Μέσω πυραύλων είναι δυνατόν η πρόκληση σοβαρών φθορών ή και η καταστροφή εγκαταστάσεων και υποδομών είτε εντός του ισραηλινού εδάφους είτε εντός της θαλάσσιας επικράτειας αυτού (Καλατζής,2013:7).

Είναι λοιπόν απαραίτητη η συνεργασία των τριών εταίρων ώστε να αντιμετωπιστούν οι απειλές που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τα κοινά προγράμματα. Την έννοια του αδύναμου κρίκου φαίνεται να έχει η περιοχή της Κύπρου, όμως η Ελλάδα και πολύ περισσότερο το Ισραήλ διαθέτουν τα εργαλεία ώστε να επιτηρείται και να προστατεύεται η περιοχή καλύπτοντας την περιορισμένη δυνατότητα σε αυτόν τον τομέα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Ο σχεδιασμός του ενιαίου χώρου ασφαλείας αποτελεί μια επέκταση των καθοριζόμενων του Δόγματος για τον Ενιαίο Αμυντικό Χώρο ανάμεσα στην Ελλάδα και την Κύπρο. Οι κοινές δράσεις με τη συμβολή του Ισραήλ σίγουρα καθιστά δυνατό να αναβιώσει και να παγιωθεί το εν λόγω Δόγμα και σταδιακά να δημιουργηθεί ένας ευρύς και ενιαίος

³⁰ Εξτρεμιστική Οργάνωση που δρα στο Λίβανο

αμυντικός χώρος. Οι σχέσεις τόσο της Ελλάδας όσο και της Κύπρου με την Τουρκία έχουν επιδεινωθεί και την παρούσα χρονική στιγμή δεν διαφαίνεται προοπτική βελτίωσης επομένως με τη βοήθεια του Ισραήλ ως αξιόπιστο συμμαχικό ανάχωμα θα ήταν δυνατό να αποτραπούν οι οποιοσδήποτε βλέψεις της Τουρκίας να πρωταγωνιστήσει στην νοτιοανατολική Μεσόγειο (Γκουτζάνης, 2013:11).

4.4 Η επισήμανση των προκλήσεων και η ανάδειξη των προοπτικών

Τα μεγάλα πετρελαϊκά κοιτάσματα της Μέσης Ανατολής και του Περσικού Κόλπου ωθούν τη διεθνή κοινότητα να εστιάσει την προσοχή και το ενδιαφέρον της στην εν λόγω περιοχή. Η αύξηση των ήδη υπάρχοντων προβλημάτων καθώς και το ότι έχουν ανακαλυφθεί νέα κοιτάσματα προκαλούν όξυνση των εντάσεων και έτσι γίνεται εμφανής η παρουσία νέων εστιών που αποτελούνται από δυσεπίλυτες και προβληματικές καταστάσεις δυναμιτίζοντας των διακρατικών σχέσεων. Έτσι διευκολύνεται η δημιουργία προϋποθέσεων προκειμένου να αναθεωρηθούν οι ήδη υπάρχουσες συμμαχίες και να δημιουργηθούν καινούργιες. Συνεπώς είναι επιτακτική ανάγκη από τα κράτη της Κύπρου, της Ελλάδας και του Ισραήλ για εκμετάλλευση των προοπτικών και των δυναμικών εξελίξεων και των γεωπολιτικών ανακατατάξεων της περιοχής ώστε να καταστεί δυνατό να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις και οι απειλές μέσω ενός κλίματος συνεργασίας. Μέσω των πλεονεκτημάτων κάθε κράτους και της δημιουργούμενης ευελιξίας, δύναται να αντιμετωπιστούν τα κοινά προβλήματα. Τα οφέλη αδιαμφισβήτητα είναι πολλά τα οποία αναλύονται ως ακολούθως (Μάζης,2017):

(α) Σε πολιτικό επίπεδο: Είναι φανερή η διάνοιξη ενός μεγάλου εύρους πεδίου εντός του οποίου είναι δυνατή η συνεργασία των τριών χωρών ως δυτικά δημοκρατικά κράτη μέσα σε κλίμα συνεννόησης. Τόσο το κράτος της Ελλάδας όσο και αυτό της Κύπρου δεν έχει συγκρουστεί με κάποια χώρα στην περιοχή εκτός βέβαια από την Τουρκία κάτι που απομακρύνει κάθε αίσθημα καχυποψίας στο πλαίσιο επίλυσης κάθε διακρατικής διαφοράς ενώ

με την ιδιότητα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενισχύεται ο ρόλος τους ως αξιότιμοι διαμεσολαβητές.

Η Ελλάδα θα μπορούσε να συμβάλει σε ζητήματα όπως το να επιλυθεί το Παλαιστινιακό και οι συνοριακές διαφορές ανάμεσα στον Λίβανο και το Ισραήλ, εξαιτίας υπάρχουσών εμπειριών. Ειδικά στο ζήτημα ανάμεσα σε Τελ Αβίβ και Βηρυτό είναι στραμμένο το βλέμμα και της Λευκωσίας³¹. Επίσης, μέσω Ελλάδας και Κύπρου θα μπορούσε να προσεγγίζει το Ισραήλ με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέσω των δύο χωρών θα ήταν πιο εύκολη η δημιουργία ενός ασφαλούς διαύλου με στόχο την προώθηση ακόμα και μελλοντικών διαπραγματεύσεων λαμβάνοντας υπόψη το ισραηλινό ενδιαφέρον περί αυτού³².

Επιπρόσθετα, η ισραηλινή πλευρά δύναται να επηρεάζει παρέχοντας διπλωματική υποστήριξη την ελληνική θέση με σκοπό να ανακηρυχθεί και να καθοριστεί ΑΟΖ όσον αφορά την περιοχή των ανατολικών και νότιων θαλάσσιων συνόρων. Η ΑΟΖ της Ελλάδας είναι καθοριστικής σημασίας και για το Ισραήλ αφού μετά την ανακήρυξή της θα είναι δυνατό να υλοποιηθεί ο ενεργειακός διάδρομος με την Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ θα ήταν καταλυτική και στο να βελτιωθούν περαιτέρω οι διμερείς σχέσεις του Τελ Αβίβ με το Κάιρο.

Οι σχέσεις ανάμεσα στις τρεις χώρες εξαρτώνται και από την αντιμετώπιση του Κυπριακού. Μπορεί να συμφωνήθηκε να ξεκινήσουν και πάλι οι συνομιλίες κατά τη διάρκεια του Φεβρουαρίου του 2014³³ αλλά η απαίτηση προσεκτικών χειρισμών είναι δεδομένη για να μην επιτύχει η τουρκική εξωτερική πολιτική τη μεγαλύτερη νίκη της. Έως σήμερα δεν έχει επέλθει κάποιο αποτέλεσμα τη στιγμή που κατά τους Κυπρίους η Τουρκία επιθυμεί να καταλύσει την Κυπριακή Δημοκρατία με σκοπό την απόκτηση πλήρους ελέγχου σχετικά με τα ενεργειακά αποθέματα και έτσι να επέλθει η πλήρης νομιμοποίηση των τετελεσμένων που

³¹ Η διαμάχη αφορά μια έκταση 300 μιλίων και εμποδίζει την οριοθέτηση της ΑΟΖ σε Λίβανο και Κύπρο.

³² Δηλώσεις Λίμπερμαν 25/01/2012 στην Διεθνή Διάσκεψη της Βιέννης
<http://greek.ruvi.ru/2012/01/25/64567141/>

³³ Ο Αναστασιάδης και ο Έρογλου συμφώνησαν στην επανέναρξη των συνομιλιών για την λύση στο πρόβλημα του Κυπριακού

αφορούν την εισβολή (Χαραλαμπίδης, 2014:6). Με σκοπό να εξυπηρετηθούν τα γεωπολιτικά συμφέροντα είναι βέβαια η χρησιμοποίηση του βόρειου τμήματος της Κύπρου (τουρκοκυπριακό) από την Τουρκία. Έτσι είναι πιθανό να βρεθεί το κυπριακό κράτος εξαρτημένο από το τουρκικό την ίδια στιγμή που το Ισραήλ μπορεί τελικά να συμφωνήσει ώστε αντί του συμφωνημένου EastMed, να κατασκευαστεί αγωγός προς την τουρκική επικράτεια, κάτι που φυσικά θα κλόνιζε από τα θεμέλιά του τον άξονα Ελλάδα-Κύπρου-Τελ Αβίβ και ο ρόλος της Αθήνας θα ήταν χαμένος.

(β) Σε ενεργειακό επίπεδο: Εάν ο υποθαλάσσιος αγωγός από την ισραηλινή επικράτεια προς την ελληνικά τελικά δεν κατασκευαστεί εφόσον υφίστανται τεχνικές δυσκολίες ή διαπιστωθεί πως το οικονομικό κόστος είναι υπέρογκο, η Ελλάδα θα μπορούσε να ωφεληθεί μέσω της κατασκευής του σταθμού LNG στην περιοχή του Βασιλικού διαμέσου του οποίου θα είναι δυνατό να διακινηθεί το αέριο ακτοπλοϊκώς με τον ελληνικό εμπορικό στόλο και να αποϋγροποιείται σε ελληνικό έδαφος. Εντός της Ελλάδας υπάρχει ήδη η υποδομή του ΔΕΣΦΑ απ' όπου είναι δυνατό να προωθηθεί το αέριο στην ευρωπαϊκή επικράτεια³⁴.

(γ) Σε επίπεδο άμυνας και ασφάλειας: Καθοριστικής σημασίας για το κράτος του Ισραήλ είναι το επίπεδο στρατηγικού βάθους το οποίο θα μπορέσει να αποκτήσει κάτι που θα το βοηθήσει να επιβιώσει. Η παροχή εναέριου και θαλάσσιου χώρου ώστε να διεξάγει αεροναυτικές ασκήσεις είναι ιδιαίτερα σημαντική αν σκεφτεί κανείς ότι λόγω θέσης δεν υφίστανται σε αφθονία. Επιπρόσθετα, η τριγύρω παρουσία εχθρικών χωρών δυσχεραίνει περισσότερο την κατάσταση. Εφόσον πραγματοποιούνται σε τακτική βάση επισκέψεις, ανταλλάσσονται εμπειρίες και διεξάγονται συνεκπαιδεύσεις θα καταστεί δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων με στόχο να βελτιωθούν οι υφιστάμενες αμυντικές δομές και συστήματα. Ιδιαίτερα η Ελλάδα, διατηρώντας τις καλές σχέσεις με το Ισραήλ και λόγω καθημερινής

³⁴ Η Ρεβυθούσα είναι μικρό νησί του Σαρωνικού κόλπου και έχει την δυνατότητα της υγροποίησης 5,2 δις κ.μ αερίου κατά έτος. <https://www.desfa.gr/default.asp?pid=304&la=1&pid=304&la=1>

εμπλοκής σε εμπλοκές με τουρκικά αεροσκάφη θα μπορέσει να επωφεληθεί εκμεταλλευόμενη πλήθος ισραηλινών διδαγμάτων. Τέλος, κοινά σχέδια των Γενικών Επιτελείων θα συμβάλλουν στην προβολή των τριών χωρών ως μια μορφή αποτρεπτικού παράγοντα μέσω αναβάθμιση του γεωπολιτικού τους ρόλου.

(δ) Σε οικονομικό επίπεδο: Εκτός των οικονομικών οφελών από την προώθηση μιας ενεργειακής συνεργασίας και την έως τώρα πορεία των επιδόσεων των διμερών οικονομικών σχέσεων, τα τελευταία χρόνια κατέστη δυνατό να διευρυνθεί ο κύκλος που περιλαμβάνει συναλλαγές. Η πραγματοποίηση επιχειρηματικών φόρουμ με συμμετοχές που προέρχονται τόσο από την ελληνική οικονομική σκηνή όσο και από την ισραηλινή και γενικότερα τη διεθνή συμβάλλουν στη μεγέθυνση των επιχειρηματικών επαφών δεδομένων των ευκαιριών που προσφέρονται από την Ελλάδα (Μάνης, Ράπτης,2013:16).

Όσον αφορά την Κύπρο, η διατήρηση άριστων εμπορικών και οικονομικών σχέσεων με το γειτονικό Ισραήλ και η συνεχής βελτίωση αυτών βοηθά τι διακρατικές σχέσεις να αναβαθμιστούν και να διατηρείται η αμοιβαία εμπιστοσύνη. Αξίζει να αναφερθεί και η ύπαρξη χαμηλού εταιρικού φόρου που κυμαίνεται στο 12,5% η οποία προσελκύει ισραηλινές εταιρείες οι οποίες επιλέγοντας την Κυπριακή Δημοκρατία προσπαθούν να διευρύνουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες.

(ε) Σε πολιτιστικό επίπεδο: Αφού υπεγράφη συμφωνία ανάμεσα στην Κύπρο και το Ισραήλ κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου 2013 ώστε να τεθεί σε εφαρμογή πρόγραμμα για Εβραϊκές Σπουδές στα ακαδημαϊκά έτη του Πανεπιστημίου της Κύπρου, επισημάνθηκε η σημασία της πολιτιστικής διπλωματίας ως μέθοδος για να ασκείται εξωτερική πολιτική³⁵. Συνεπώς κρίνεται επιτακτική η ανάγκη να υποστηρίζονται ανάλογες πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών και ακαδημαϊκών κοινοτήτων των τριών κρατών αφού αυτό αποτελεί έναν ακόμη τρόπο για να αναπτυχθούν και να ισχυροποιηθούν περαιτέρω οι σχέσεις τους.

³⁵ Η Κύπρος μας «Σύμφωνο Συνεργασίας, Κύπρου-Ισραήλ» Σεπτέμβιος 2013 τ' 120 σελ 35

(στ) Σε επίπεδο θρησκευτικής συνεργασίας: Το Πατριαρχείο στα Ιεροσόλυμα έχει καταλυτικό ρόλο στην εξέλιξη των ελληνοισραηλινών σχέσεων καθώς οι λαοί δύναται να προσεγγίσουν ο ένας τον άλλον μέσω μιας εναλλακτικής οδού³⁶. Επιπρόσθετα τα Πατριαρχεία στην Αντιόχεια και στην Αλεξάνδρεια συμβάλλουν στην διατήρηση της ελληνικής παρουσίας εντός κρατών με τα οποία το Τελ Αβίβ διατηρεί τεταμένες σχέσεις.

5. Ο Παράγοντας Αίγυπτος

5.1 Ιστορικό Υπόβαθρο

Οι πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές σχέσεις της Αιγύπτου με τη Μεσόγειο έχουν ξεκινήσει εδώ και χιλιάδες χρόνια. Για περίπου 1000 χρόνια, μετά την άφιξη των Ελλήνων στην Αίγυπτο το 332 π.Χ., η Αίγυπτος θεωρούσε τον εαυτό της μέρος του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού, αλληλεπιδρώντας κυρίως με τις αυτοκρατορίες της Ευρώπης, και υιοθετώντας ιδέες και αξίες που προέρχονται από την ευρωπαϊκή ήπειρο. Η κατάκτηση της Αιγύπτου από τους Άραβες-Ισλαμιστές το 641 έστρεψε την προσοχή της χώρας προς την Ανατολή, σε περιοχές όπως η Αραβική χερσόνησος, η Εύφορη Ημισέληνος και η Μεσοποταμία.

Η τουρκοκρατία στην Αίγυπτο, η οποία που ξεκίνησε το 1517, ενίσχυσε αυτή την μεταστροφή. Οι Οθωμανοί συνέδεσαν την Αίγυπτο με την κατά κύριο λόγο αφροασιατική αυτοκρατορία τους και απέκοψαν τους δεσμούς μεταξύ της Αιγύπτου και των εθνών της Μεσογείου για σχεδόν τρεις ολόκληρους αιώνες (Selim ,1995). Η Γαλλική Εκστρατεία το 1798, με επικεφαλής τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη και η επακόλουθη ανάληψη της εξουσίας στην Αίγυπτο από τον Μοχάμεντ Αλί Πασά (1805-1848), αναβίωσε τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό των Αιγυπτίων. Για τον Μοχάμεντ Αλί Πασά και τους γιους του που τον διαδέχτηκαν, με κυριότερο τον Χέντιβ Ισμαήλ (1863-1879), οι εκσυγχρονιστικές προσπάθειες της Αιγύπτου έπρεπε να βασιστούν στην ευρωπαϊκή τεχνογνωσία και ήθος.

³⁶ Πηγή <https://www.presidency.gr/?p=2897>

Σε όλη τη μακρόχρονη ιστορία της, οι σχέσεις της Αιγύπτου με την Ευρώπη κυμαίνονταν μεταξύ συγκρούσεων και συνεργασίας (Gad 2003,173). Στιγμές σύγκρουσης περιλαμβάνουν εκστρατείες όπως οι σταυροφορίες (στο 12^ο και 13^ο αιώνα), η γαλλική εισβολή (1798-1801), η βρετανική κατοχή (1882-1954) και κατά τον 20^ο αιώνα, η επίθεση που δέχθηκε από την Αγγλία και τη Γαλλία (1956). Οι φάσεις συνεργασίας περιλαμβάνουν διάφορες παρατεταμένες περιόδους στην αρχαία της και σύγχρονη ιστορία. Η γαλλική εισβολή το 1798 αποτελεί την επιτομή των τόσο της σύγκρουσης όσο και της πολιτισμικής εξέλιξης. Με τη χρήση όπλων αλλά και την συμμετοχή επιστημόνων, η γαλλική εκστρατεία ήταν αφενός μια ανελέητη στρατιωτική εισβολή και αφετέρου μια βαθιά πολιτιστική και επιστημονική είσοδος της Αιγύπτου στα ιδανικά και τις καινοτομίες της εποχής του διαφωτισμού.

Στις επίπονες και μακροχρόνιες προσπάθειές τους για αναζήτηση που έχουν κάνει οι Αιγύπτιοι στοχαστές και μελετητές έχουν καταλήξει μέσω αντιφάσεων και σωρείας επιχειρημάτων σε δύο ισχυρισμούς όσον αφορά τη φύση και την οριοθέτηση της ταυτότητας της Αιγύπτου. Ο πρώτος αναφέρει ότι η Αίγυπτος είναι ουσιαστικά μια αραβική και ισλαμική χώρα που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ευρύτερου αραβικού και ισλαμικού έθνους με το οποίο θα έπρεπε να αλληλοεπιδρά, κοινωνικά, πολιτικά και ιδεολογικά. Εναρμονισμένη με τις δυτικές αξίες και τρόπους σκέψης, ωστόσο, η δεύτερη ομάδα μελετητών υποστηρίζει ότι η Αίγυπτος ήταν από την αρχαιότητα μια μεσογειακή χώρα τόσο γεωγραφικά όσο και πολιτισμικά. Για παράδειγμα, στο βιβλίο του Το μέλλον του πολιτισμού στην Αίγυπτο (1938), ο Taha Hussein, πολύ γνωστή φιγούρα της αραβικής λογοτεχνίας, υποστηρίζει ότι τα ιδανικά και οι παραδόσεις της Αιγύπτου βρίσκονται σε αντίθεση με τις πολιτιστικές τάσεις άλλων αραβικών λαών. Η Αίγυπτος, όπως επισημαίνει, είναι κατ' ουσίαν μια μεσογειακή χώρα και όλες οι προηγούμενες προσπάθειες για εξαραβισμό της ήταν λανθασμένες και αναίτιες. Λίγες δεκαετίες αργότερα, ο επιφανής μελετητής και γεωγράφος Gamal Hamdan τόνισε στο βιβλίο του *We and Our Four Dimensions* (1993) ότι η Αίγυπτος «πρέπει να κοιτάξει προς τα βόρεια...

Είναι πολύ χρήσιμο να εμβαθύνει προς τη μεσογειακή της διάσταση» (Selim, 1995). Ενώ αρκετοί εξέχοντες στοχαστές του 20ου αιώνα, όπως οι Salama Moussa, Hussein Mounis, Louis Awad και ο βραβευμένος Naguib Mahfouz, υποστήριζαν τη γραμμή σκέψης του Hussein και του Hamdan σε διαφορετικό βαθμό ο καθένας, πολλές άλλες προσωπικότητες του πολιτισμού υποστήριζαν την αραβική προσέγγιση, συμπεριλαμβανομένων των Αράβων εθνικιστών, όπως ο Makram Ebied και Ο Ζάκι Μουμπάρακ, πολιτικών όπως ο Μουσταφά Καμέλ και ο Μοχάμεντ Φαρίντ, και ισλαμιστών κάθε ιδεολογίας.

Η αιγυπτιακή εξωτερική πολιτική αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό αυτές τις θεωρητικές συζητήσεις. Από τη μια πλευρά, η Αίγυπτος συμμετείχε στην ίδρυση του Αραβικού Συνδέσμου (1945) και πολέμησε μαζί με τον αραβικό στρατό κατά του Ισραήλ (1948), αντανακλώντας την αραβική της υπόσταση, αλλά από την άλλη φρόντισε να αναπτύξει στενούς πολιτικούς και οικονομικούς δεσμούς με τα ευρωπαϊκά έθνη. Στο ζενίθ του αραβικού εθνικισμού, εντός των δεκαετιών του 1950 και του 1960, ο Πρόεδρος Gamal Abdel-Nasser εστίασε σε μεγάλο βαθμό σε ζητήματα που αφορούσαν αποκλειστικά την ευημερία του αραβικού κόσμου, συμπεριλαμβανομένου του παλαιστινιακού ζητήματος και των εθνικών απελευθερωτικών κινημάτων για την Αίγυπτο χαρακτηρίζοντας τον εαυτό του ως «απελευθερωτή και υπερασπιστή» των Αράβων (Selim, 1995). Φοβόταν ότι η εμβάθυνση των δεσμών με τις ευρωπαϊκές χώρες θα έβγαине εις βάρος των εκ γενετής δεσμεύσεων της Αιγύπτου προς τους Άραβες αδελφούς της. Η μεταστροφή της αιγυπτιακής πολιτικής και της οικονομικής προσέγγισης από τον Ανουάρ Σαντάτ, τη δεκαετία του 1970, οδήγησε σε προσέγγιση με τις ΗΠΑ, ειρήνη με το Ισραήλ και μια αναβίωση της σύνδεσης της Αιγύπτου με την Ευρώπη και τη Μεσόγειο (Gad, 2003:174). Πολιτικά, η Αίγυπτος συμμετείχε στον ευρωαραβικό διάλογο που εγκαινιάστηκε το 1974 με σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των δύο περιοχών. Οικονομικά, μέσω μιας σειράς συμφωνιών που υπογράφηκαν το 1975 και το 1977, παραχωρήθηκε στην Αίγυπτο πρόσβαση στο προτιμησιακό δασμολογικό

καθεστώς από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ). Μέχρι το τέλος της δεκαετίας, η Αίγυπτος έγινε η μεγαλύτερη Μεσογειακή χώρα- αποδέκτης οικονομικής βοήθειας από την ΕΚ, με τη μορφή βοήθειας και δανείων (Selim ,997:68).

Στον απόηχο του Ψυχρού Πολέμου, η Αίγυπτος ακολούθησε σθεναρά μια φιλομεσογειακή πολιτική (Selim,1997:64). Για να διαφοροποιήσει τους περιφερειακούς συμμάχους της στον κόσμο μετά τον Ψυχρό Πόλεμο που χαρακτηρίστηκε από μονοπολικότητα και για να παρακάμψει τη διεθνή αδιαφορία και τον περιφερειακό αποκλεισμό, ο Πρόεδρος Μουμπάρακ πρότεινε τη σύσταση του Μεσογειακού Φόρουμ τον Νοέμβριο του 1991 ως πλατφόρμα για περιφερειακή συνεργασία (Sarto,2006:153). Η κίνησή του αυτή πιθανότατα έγινε με αφορμή τον σχηματισμό Euro-Maghreb 5+5, το 1990 (που περιλαμβάνει δέκα μεσογειακές χώρες, πέντε ευρωπαϊκή και πέντε από την περιοχή του Μαγκρέμπ), από τον οποίο είχε αποκλείσει την Αίγυπτο³⁷.

Η Αιγυπτιακή ηγεσία φοβόταν ότι το αυξανόμενο ενδιαφέρον της Ευρώπης τόσο για τις προσφάτως ανεξαρτητοποιημένες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όσο και για τα έθνη του Μαγκρέμπ θα έβαζε σε κίνδυνο την επιρροή και τα συμφέροντά του Καΐρου στην Μέση Ανατολή (Selim,1997:71). Το Μεσογειακό Φόρουμ, του οποίου οι συμμετέχοντες μέχρι το 1997 ήταν 11 χώρες (Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία, Ελλάδα, Τουρκία, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία και Μάλτα), επικεντρώθηκε στη συνεργασία στους τομείς της ανάπτυξης, της ασφάλειας, της ενέργειας, των μεταφορών, του περιβάλλοντος, της επιστήμης και της τεχνολογίας, και στην προώθηση του διαλόγου μεταξύ των διαφορετικών λαών-πολιτισμών. Θεσμικά, οι δεσμοί μεταξύ της Αιγύπτου και των μεσογειακών χωρών εδραιώθηκαν περαιτέρω με την ένταξή της στην Ευρωμεσογειακή Συνεργασία (EMP), ή σε αυτό που περιγράφεται και ως η Διαδικασία της Βαρκελώνης. Το EMP ξεκίνησε το 1995 και

³⁷ https://www-eurofound-europa-eu.translate.google.com/observatories/emcc/erm/factsheets/euro-maghreb-services?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=el&_x_tr_hl=el&_x_tr_pto=sc

αποτελεί μια περιφερειακή εταιρική σχέση για την ασφάλεια και την οικονομική συνεργασία που επιδιώκει να διαφυλάξει την ειρήνη, την σταθερότητα και την ανάπτυξη στην περιοχή της Μεσογείου. Για το σκοπό αυτό, στόχευε στην άρση των εμπορικών φραγμών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών της νότιας Μεσογείου και στη δημιουργία μιας ευρωμεσογειακής ζώνης ελεύθερων συναλλαγών.

Εμπνευσμένη από τα καθοριζόμενα του EMP, η Αίγυπτος υπέγραψε συμφωνία εταιρικής σχέσης με την ΕΕ το 2001 (η οποία τέθηκε σε ισχύ αφού την επικύρωσαν τα κοινοβούλια το 2004). Επίσης, η Αίγυπτος είναι ενεργό μέλος της Ένωσης για τη Μεσόγειο (UFM) από την ίδρυσή της το 2008, μιας διακυβερνητικής οργάνωσης των 43 κρατών (28 κράτη μέλη της ΕΕ και 15 μεσογειακά κράτη από τη Βόρεια Αφρική, τη Δυτική Ευρώπη και Νότια Ευρώπη). Προς την ίδια κατεύθυνση με το Μεσογειακό Φόρουμ και το EMP, το UFM έχει στόχο την προώθηση της συνεργασίας όλη την περιοχή της Μεσογείου, ιδιαίτερα στους τομείς της επιχειρηματικής ανάπτυξης, των αστικών και κοινωνικών υποθέσεων, της εκπαίδευσης, της ενέργειας, των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Σήμερα, η Ευρώπη είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Αιγύπτου, ο δεύτερος δωρητής βοήθειας στην Αίγυπτο και σημαντικός εταίρος στον πόλεμο της Αιγύπτου κατά της τρομοκρατίας.

5.2 Σχέσεις Ισραήλ Αιγύπτου Από την Ψυχροπολεμική Ειρήνη στα Κοινά Συμφέροντα

Οι σχέσεις ανάμεσα στο Ισραήλ και την Αίγυπτο βρίσκονταν εν μέσω εντάσεων και αντιπαραθέσεων για μια περίοδο τριάντα ετών. Μετά την εμπλοκή των δύο χωρών στο πεδίο πέντε ένοπλων συρράξεων, το Κάιρο πήρε την απόφαση μέσω του επικεφαλής προέδρου Σαντάτ να οδηγηθεί στην διακοπή των εχθροπραξιών και στην εφαρμογή οριστικής ειρήνευσης με το Τελ Αβίβ. Πλέον το χαρακτηριστικό των ισραηλινοαιγυπτιακών σχέσεων είναι η σταθερότητα από τη στιγμή που υπεγράφη η ειρηνευτική συμφωνία και σε τυπικό πλαίσιο πραγματοποιείται σχολαστική τήρηση της συνθήκης παρόλο που η ψυχρότητα είναι το χαρακτηριστικό της ειρήνης που κυριαρχεί.

Αυτή τη στιγμή η πορεία των εξελίξεων στο κράτος της Αιγύπτου ενέχει σοβαρό γεωπολιτικό ρίσκο έχοντας καθοριστική σημασία για τις σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ. Αφού ανατράπηκε η Μουσουλμανική Αδελφότητα και ο Πρόεδρος Μοχάμεντ Μόρσι από τις δυνάμεις του αιγυπτιακού στρατού έλαβε χώρα μετατόπιση της αιγυπτιακής εξωτερικής πολιτικής από την Άγκυρα προς τη Λευκωσία και την Αθήνα. Όμως η μη εξάλειψη του κινδύνου διατηρεί τις πιθανότητες να αλλάξουν οι ισορροπίες μέσω ενεργειών ενός ισλαμιστικού κινήματος που θα μπορούσε να αναλάβει την εξουσία. Αυτό θα ήταν ικανό αρκετό για ανατροπή της σταθερότητας της περιοχής και της ασφάλειας του ισραηλινού κράτους, αφού ως πρώτη προτεραιότητα θα ήταν να απελευθερωθούν οι Παλαιστίνιοι (Νταλούμη,2013:10-13). Εξάλλου ο ρόλος της Αιγύπτου ήταν πάντα η προστασία των παλαιστινιακών πληθυσμών κάτι που ήταν συχνά η αιτία για τη δημιουργία τριγμών μεταξύ Τελ Αβίβ και Καΐρου.

Επισημαίνεται ότι από μεγάλο μέρος των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των διανοούμενων της Αιγύπτου γίνεται προσπάθεια συντήρησης του κλίματος εχθρότητας καθώς αρνούνται να δεχτούν την κυβέρνηση και τις επίσημες θέσεις που αφορούν την ύπαρξη του ισραηλινού κράτους. Θεωρούν ότι εφόσον αποδεχθούν τη νόμιμη ύπαρξή του, θα προδώσουν το σύνολο των παραραβικών αρχών. Αυτές οι αρχές συνδέονται με μια αντίληψη καλλιεργημένη και υποστηριζόμενη κυρίως από το Αιγυπτιακό κράτος κατά την περίοδο που ήταν κυρίαρχη χώρα μεταξύ των υπόλοιπων αραβικών. Βέβαια οι αντιλήψεις της ελίτ της χώρας περί αιγυπτιακής ηγεμονίας μεταξύ των υπόλοιπων αραβικών ποτέ δεν έπαψαν χαρακτηρίζοντας την Αίγυπτο ηγεμόνα της περιοχής, ικανό να καθοδηγήσει τους υπόλοιπους (Καρατσουλιώτης, 2013:308). Τα αισθήματα εθνικής υπερηφάνειας του αιγυπτιακού λαού, οι παραδόσεις και τα σημεία-ορόσημα του ιστορικού παρελθόντος του κράτος συμβάλουν στην ενίσχυση των ανταγωνιστικών διαθέσεων προς τους ισραηλινούς, η χώρα των οποίων

μετατρέπεται βήμα βήμα σε καθοριστικό περιφερειακό παίκτη της γεωπολιτικής σκακιέρας της περιοχής τόσο στη στρατιωτική όσο και στην οικονομική διάσταση.

Τελικά, εκτιμάται ότι η διατήρηση αντιπαράθεσων μεταξύ σουνιτών και σιιτών θα οδηγήσει στην αποδυνάμωση του σιιτικού άξονα σε ένα επίπεδο αναδεικνύοντας τον σιιτικό εχθρό σε σημείο σύγκλισης των ισραηλινοαιγυπτιακών σχέσεων.

Οι σχέσεις λοιπόν Αιγύπτου-Ισραήλ από το 1981 έως σήμερα έχουν αλλάξει. Πιο συγκεκριμένα, από μια κατάσταση ψυχρού πολέμου πλέον οι δύο χώρες επιδιώκουν την εκπλήρωση κοινών στόχων. Αυτή η αναδιαμόρφωση, ωστόσο, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι διέρχεται μέσα από μια αέναη προοπτική συνέχειας με την έννοια ότι δεν παρουσίαζαν βελτίωση με το πέρασμα του χρόνου αλλά ήταν διαρκώς μεταβαλλόμενες. Με άλλα λόγια από εποχές προστριβών μετέβαιναν σε περιόδους αρμονίας, από περιόδους διαφωνιών σε περιόδους ταύτισης και από περιόδους μη συνεργασίας σε περιόδους συνεργασίας.

Με άλλα λόγια, η σχέση τους χαρακτηρίζεται πλήρως δυναμική πηγαινόντας από τη μια πλευρά στην άλλη. Υφίστανται δύο κύριες τάσεις όμως ακόμη και εντός αυτών υπάρχουν μικρομεταβολές. Από το 1981 έως το 2006, όταν αυτές οι χώρες είχαν μια πιο ψυχρή σχέση, υπήρξαν γεγονότα που τις οδήγησαν πιο κοντά. Τέτοιες περιπτώσεις ήταν, για παράδειγμα, οι στενότεροι οικονομικοί δεσμοί και ο ρόλος του Μουμπάρακ ως διαμεσολαβητή στις Ισραηλινοπαλαιστινιακές και ισραηλοαραβικές σχέσεις κατά το χρονικό διάστημα από τις συμφωνίες του Όσλο και μετά. Από την άλλη, την ίδια εκείνη περίοδο συνέβησαν επίσης γεγονότα που αύξησαν την ψυχρότητα μεταξύ τους (Καρατσουλιώτης, 2013:321) .

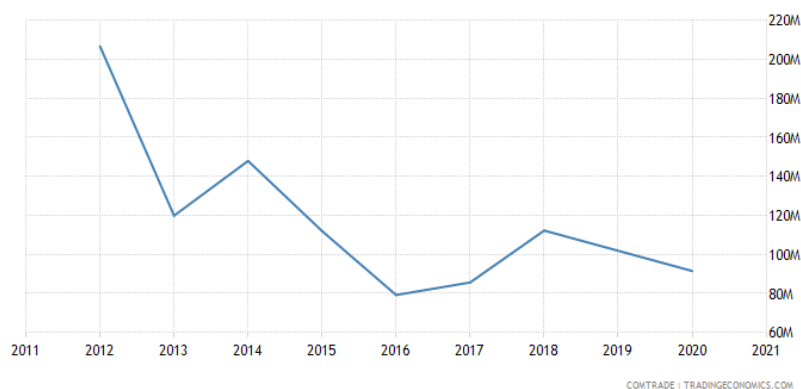
Στην ίδια λογική, από το 2006 έως σήμερα, έχουν υπάρξει διαφοροποιήσεις στις σχέσεις τους. Το κυριότερο από αυτά κατά το οποίο οι σχέσεις ψυχράθηκαν ήταν η δημοκρατική νίκη του FJP (Κόμμα Ελευθερίας και Δικαιοσύνης). Ωστόσο, επισημαίνεται ότι αυτή την περίοδο εκτός από το διάλειμμα περίπου ενός έτους διακυβέρνησης του Μόρσι,

υπάρχει μια γενική τάση σύσφιξης των σχέσεων σε σημείο που, με τον Σίσι στην εξουσία, η προσέγγιση μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου επιτέλους υλοποιήθηκε.

Τονίζεται ότι η αιγυπτιακή κοινωνία μετά το πραξικόπημα του Σίσι, εμφανίζεται περισσότερο αδιάφορη γύρω από το Παλαιστινιακό ζήτημα. Στην πραγματικότητα, οι δημόσιες διαδηλώσεις υπέρ της Παλαιστίνης και κατά του Ισραήλ δεν αποτελούν πλέον κάτι το συνηθισμένο. Φυσικά αυτό οφείλεται κυρίως στο στρατιωτικό αυταρχικό καθεστώς που έχει εφαρμόσει ο Σίσι. Ωστόσο, ο Μουμπάρακ ήταν επίσης δικτάτορας και η αιγυπτιακή κοινωνία είχε αρκετή δύναμη για να περιορίσει τη δική του εξωτερική πολιτική σε κάποιο βαθμό. Τουλάχιστον, δημόσια, το καθεστώς του Μουμπάρακ ήταν επιφυλακτικό στο να προβεί σε φιλοφρονήσεις υπέρ του Ισραήλ. Επομένως σε επίπεδο κράτους και ελίτ, ο Σίσι έχει σημειώσει πρόοδο κάτι που συνεπάγεται προσέγγιση σε όλα τα πλαίσια. Ως εκ τούτου, αυτή τη στιγμή οι αιγυπτιακές ισραηλινές σχέσεις έχουν αλλάξει και από την ψυχρή ειρήνη βρίσκονται σε φάση προσέγγισης. Συμπερασματικά, συγκρίνοντας τους τρεις τελευταίους Προέδρους της Αιγύπτου, είναι δυνατόν να αναφερθεί ότι ο Μουμπάρακ και ο Σίσι προσέγγισαν το Ισραήλ περισσότερο από όσο θα μπορούσε ποτέ να κάνει ο Μόρσι.

5.2.1 Ισραηλinoαιγυπτιακές οικονομικές σχέσεις

Ως απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα των πιο πρόσφατων διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων, οι εξαγωγές του Ισραήλ στην Αίγυπτο ήταν 91.460.000\$ το 2020, σύμφωνα με τη βάση δεδομένων COMTRADE των Ηνωμένων Εθνών για το διεθνές εμπόριο. Παρατηρείται από το 2018 μια διαρκής μείωση, μετά την αύξηση της διετίας 2016-2018.

Γράφημα 1 Εξαγωγές Ισραήλ στην Αίγυπτο 2011-2020³⁸

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται τα δέκα βασικότερα προϊόντα των Ισραηλινών εξαγωγών προς την Αίγυπτο καθώς και οικονομικά στοιχεία των διμερών σχέσεων μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου για το 2020.

Υφάσματα	\$19.72M	2020
Τεχνητές Ίνες	\$14.61M	2020
Πλεκτά υφάσματα	\$12.94M	2020
Ορυκτα καύσιμα και έλαια	\$10.66M	2020
Είδη και προϊόντα χαρπιού	\$8.81M	2020
Διάφορα χημικά προϊόντα	\$6.71M	2020
Πλαστικό	\$5.25M	2020
Διάφορα είδη βιομηχανίας	\$2.66M	2020
Βαμβάκι	\$2.38M	2020
Μηχανήματα, Πυρηνικοί Αντιδραστήρες, Λέβητες	\$1.94M	2020

Πίνακας 6 Τα δέκα περισσότερο εξαγόμενα προϊόντα από Ισραήλ προς Αίγυπτο³⁹

³⁸ <https://tradingeconomics.com/israel/exports/cyprus>

³⁹ <https://tradingeconomics.com/israel/exports/cyprus>

	Τελευταίο	Προηγούμενο	Υψηλότερο	Χαμηλότερο	Μονάδα μέτρησης
Εμπορικό ισοζύγιο	-3569.90	-3248.80	113.80	-3963.10	USD Million
Τρεχούμενος λογαριασμός	6605.40	4850.70	6605.40	-1750.20	USD Million
Τρεχούμενος λογαριασμός προς το ΑΕΠ	4.90	3.10	5.30	-8.40	percent of GDP
Εισαγωγές	8611.40	9461.10	9461.10	33.10	USD Million
Εξαγωγές	5041.50	6212.30	6212.30	10.80	USD Million
Εξωτερικό χρέος	160573.00	151829.00	160573.00	18963.00	USD Million
Όροι Εμπορίου	89.61	88.94	120.76	87.22	points
Ροές Κεφαλαίων	13050.40	1859.10	13050.40	-3525.60	USD Million
Άμεσες ξένες επενδύσεις	117946.70	112076.00	117946.70	-10028.10	USD Million
Εμβάσματα	1779.50	1543.40	1779.50	46.60	USD Million
Αφίξεις Τουριστών	207.40	167.30	485.75	0.60	Thousand
Παραγωγή αργού πετρελαίου	0.00	0.00	0.39	0.00	BBL/D/1K
Πωλήσεις όπλων	345.00	363.00	1464.00	4.00	SIPRI TIV Million

Πίνακας 7 Οικονομικά στοιχεία Ισραηλοαιγυπτιακών σχέσεων⁴⁰

5.3 Τριμερής Ελλάδα Κύπρος Αίγυπτος

Η επικράτηση κατάλληλων συνθηκών ώστε να προσεγγίσουν η Ελλάδα και η Κύπρος την Αίγυπτο πραγματοποιήθηκε αφού καθαιρέθηκε η κυβέρνηση που αποτελούταν από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους με ηγέτη τον Μοχάμεντ Μόρσι και αντικαταστάθηκε από τον στρατιωτικό δικτάτορα στρατηγό Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι, την 03η Ιουλίου του έτους 2013. Από τότε και έπειτα έχει ακολουθήσει η εξέλιξη της Αιγύπτου σε θεμέλιο λίθο που διασφαλίζει την σταθερότητα στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Μετά το έτος 2014 λοιπόν, ξεκίνησε η διαμόρφωση της τριμερούς συνεργασίας μεταξύ Αθήνας, Λευκωσίας και Καΐρου ενώ οι δύο τελευταίες προέβησαν και σε χάραξη των ορίων για τις μεταξύ τους Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ), ούτως ώστε να κατορθώσουν να εκμεταλλευτούν απροβλημάτιστα τις πλουτοπαραγωγικές πηγές τους. Την ίδια πορεία ακολουθήθηκε και η διαδικασία καθορισμού των ΑΟΖ ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αίγυπτο.

Σημειώνεται ότι όταν πρόεδρος της Αιγύπτου ήταν ο Μόρσι, την περίοδο μεταξύ των ετών 2011 και 2013, επιχειρήθηκε από το τουρκικό κράτος η χάραξη ΑΟΖ με το Αιγύπτιους θέτοντας υπό αμφισβήτηση την ελληνική και την κυπριακή ΑΟΖ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Όταν το καθεστώς του Μόρσι ανατράπηκε με τη συμβολή του αιγυπτιακού

⁴⁰ <https://tradingeconomics.com/israel/exports/cyprus>

στρατού, προκηρύχθηκαν εκλογές και πρόεδρος της χώρας αναδείχθηκε ο Αλ Σίσι. Εκείνος απομακρύνθηκε από την Άγκυρα θέτοντας ως προτεραιότητα να επαναπροσεγγιστούν οι χώρες της Δύσης και φυσικά η Ελλάδα και η Κύπρος⁴¹.

Το 2014 λοιπόν, μετά την ανατροπή του Μόρσι, ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς ανακοίνωνε ότι τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος θα χρησιμοποιούσαν τη θέση τους στην ΕΕ για να προωθήσουν τις αιγυπτιακοευρωπαϊκές σχέσεις, αναφέροντας ότι οι δύο χώρες θα λειτουργούσαν «ως πρεσβευτές για την προσέγγιση Αιγύπτου και ΕΕ» (Al-Ghamrawy and Abu Hussein 2014). Αυτό το είδος διπλωματικής παρέμβασης ήταν ζωτικής σημασίας για την Αίγυπτο, η οποία πάλευε να βελτιώσει την εικόνα της και να τερματίσει μια κατάσταση απομόνωσης που είχε επιβληθεί από τη διεθνή κοινότητα μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του 2013, που καθαίρεσε από την εξουσία τον δημοκρατικά εκλεγμένο Πρόεδρο. Το πιο σημαντικό είναι ότι τα τρία έθνη (Ελλάδα, Κύπρος, Αίγυπτος) δημιούργησαν ένα σύστημα τακτικής διαβούλευσης, που περιλαμβάνει τριμερείς διασκέψεις κορυφής. Ο Σίσι είχε περιγράψει την τριμερή σχέση ως «ένα μοντέλο που πρέπει να ακολουθηθεί για την ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου» (Xinhua,2018) και την ίδια στιγμή, ο Κύπριος ομόλογός του, Νίκος Αναστασιάδης, είχε ανταποδώσει χαρακτηρίζοντας την Αίγυπτο ως «απολύτως απαραίτητο στρατηγικό εταίρο» τόσο για την Κύπρο όσο και για ολόκληρη Ευρωπαϊκή κοινότητα (Associated Press και Khoury,2017).

Οι βασικοί πυλώνες και στόχοι της εν λόγω τριμερούς συμφωνίας εκφράστηκαν σε δύο πολιτικά έγγραφα, τη Διακήρυξη του Καΐρου και την Διακήρυξη Λευκωσίας, που εκδόθηκε τον Νοέμβριο του 2014 και τον Νοέμβριο του 2015, αντίστοιχα. Επί πλέον, οι τρεις χώρες υπέγραψαν Μνημόνιο Κατανόησης στους τομείς των θαλάσσιων μεταφορών και του τουρισμού, με στόχο την ενίσχυση της θαλάσσιας συνεργασίας, την ανάπτυξη τουριστικών πακέτων και την έναρξη εκπαίδευσης και κατάρτισης στον ναυτικό κλάδο.

⁴¹ Βλέπε <https://www.mikrometoxos.gr/tha-ginei-i-anatoliki-mesogeios-o-persikos-kolpos-tis-eyropis/>

Την 10η Οκτωβρίου του έτους 2018 έλαβε χώρα η διεξαγωγή της 6ης Συνόδου Κορυφής ανάμεσα στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Αίγυπτο, στην περιοχή της Ελούντας, στην Κρήτη. Έχοντας το χαρακτηριστικό των δυνάμεων περιορισμένων δυνατοτήτων, κάθε τέτοια χώρα απαιτείται να προβαίνει στη σύναψη τέτοιου είδους συμμαχιών για να προωθούνται τα συμφέροντά της τα οποία πολλές φορές ταυτίζονται με των υπολοίπων. Η Αίγυπτος συμμετέχει στην πραγματοποίηση ανάλογων δράσεων, επιδιώκοντας να αναγνωριστεί και να νομιμοποιηθεί η δικτατορική κυβέρνηση από τα μέλη της Διεθνούς Κοινότητας⁴². Διαμέσου συναντήσεων των τριών αυτών κρατών γίνεται φανερό το μέγεθος της θέλησής τους να λειτουργήσουν σε πνεύμα συνεργασίας εντός ενός ευρέος φάσματος από θέματα, ανάμεσα στα οποία κυριαρχεί φυσικά ο ενεργειακός τομέας⁴³. Αναμφίβολα, όπως είχε δηλωθεί κατά τη διάρκεια της 5ης Τριμερούς Συνόδου Κορυφής που είχε διεξαχθεί στη Λευκωσία, την 21η Νοεμβρίου του έτους 2017, απαιτείται τα τρία κράτη να συνεργάζονται στον ενεργειακό τομέα, είτε μεταφέροντας υδρογονάνθρακες είτε στο πλαίσιο ηλεκτρικών διασυνδέσεων αναβαθμίζοντας το στρατηγικό επίπεδο των διακρατικών σχέσεων.

Ιστορικά, οι πολιτικές σχέσεις μεταξύ Αιγύπτου και Κύπρου χρονολογούνται από την δεκαετία του 1950. Η Αίγυπτος υποστήριξε τον ελληνοκυπριακό ένοπλο αγώνα ενάντια στη βρετανική αποικιακή κυριαρχία και ήταν από τις πρώτες χώρες που αναγνώρισαν τη νέα Κυπριακή Δημοκρατία το 1960. Στη δεκαετία του 1960, Ο Αιγύπτιος Πρόεδρος Νάσερ είχε εξαιρετικά εγκάρδιες σχέσεις με τον Μακάριο Γ' τον πρώτο Κύπριο πρόεδρο μετά την ανεξαρτησία. Η επίσκεψη του Προέδρου Σίσι στη Λευκωσία, το 2015, σηματοδότησε την πρώτη επίσκεψη Αιγύπτιου Προέδρου στην Κύπρο. Σε ένδειξη εκτίμησης, ο τότε Κύπριος Πρόεδρος, Νίκος Αναστασιάδης απένειμε στον Σίσι το παράσημο του Μακαρίου Γ', το

⁴² Μόλις έπεσε το καθεστώς του Μέρσι το 2013 ο οποίος είχε καλές σχέσεις με τον Ερντογάν ο Αλ Σίσι κατέστησε δικό του καθεστώς,

⁴³ Παιδή Ρ, (Επίκουρη Καθηγήτρια Διεθνών Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), Trilateralism as a response to Interdependence in the Eastern Mediterranean, Διάλεξη στο πλαίσιο του Σεμιναρίου «Σίκινος» στο NRDC-GR, Θεσσαλονίκη, 28/02/2019

σημαντικότερο μέταλλο τιμής της Κύπρου. Σε ανταπόδοση, ο Σίσι απένειμε στον Αναστασιάδη την ανώτατη κρατική τιμή της Αιγύπτου, το Τάγμα του Νείλου. Ωστόσο, πέρα από τη ζωτική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών στον τομέα της ενέργειας, και το γεγονός ότι η Κύπρος κατείχε μετοχές αξίας 1,07 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε αιγυπτιακές εταιρείες, κυρίως στον τομέα του τουρισμού (Samir,2017), το εμπόριο μεταξύ Αιγύπτου και Κύπρου παρέμενε αρκετά περιορισμένο. Ο συνολικός όγκος του διμερούς εμπορίου το 2013 ανερχόταν στο αμελητέο ποσό των 67,5 εκατ. ευρώ (Χαλίλ,2014). Το 2017, ωστόσο, οι αιγυπτιακές εξαγωγές στην Κύπρο (κυρίως οικοδομικά υλικά, φρούτα και λαχανικά) αυξήθηκαν κατά 81,5% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, αλλά ο όγκος του εξακολουθούσε να παραμένει αρκετά μικρός (33 εκατ. ευρώ), ενώ το συνολικό διμερές εμπόριο ανήλθε στα 350 εκατ. ευρώ (Tawfeek,2018).

Από την άλλη, η Ελλάδα κατατάσσεται ως ο πέμπτος επενδυτής-μέλος της ΕΕ στην Αιγυπτιακή οικονομία, με επενδύσεις συνολικού ύψους περίπου 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων, κατανεμημένες σε περισσότερα από 100 έργα στους τομείς των χημικών βιομηχανιών, της κλωστοϋφαντουργίας, των τροφίμων, των δομικών υλικών, των τραπεζών και μεταφορά. Επιπλέον, η Υπηρεσία Κρατικών Πληροφοριών της Αιγύπτου εκτιμά ότι αυτές οι επενδύσεις θα πενταπλασιαστούν στο εγγύς μέλλον. Επίσης, η Αίγυπτος είναι ο έκτος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας παγκοσμίως (Χαλίλ,2014), και θεωρείται ότι είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (Mabrouk,2014). Τα τελευταία χρόνια εξετάζεται το φιλόδοξο έργο για τη σύνδεση των δύο χωρών που αποτελούν σημαντικά Μεσογειακά λιμάνια – σε μια προσπάθεια να γίνει η Ελλάδα η πύλη εισόδου των αιγυπτιακών προϊόντων προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Δυτικών Βαλκανίων.

Πολλά κίνητρα αποτελούν τη βάση του πρόσφατου ενδιαφέροντος της Αιγύπτου για τη δημιουργία και την ενίσχυση της σχέσης της με την Ελλάδα και την Κύπρο. Πρώτον, είναι

σημαντικό να θυμάται κανείς ότι η ευρύτερη περιοχή γύρω από την Ανατολική Μεσόγειο είναι μια περιοχή με πολλές συγκρούσεις καθώς και διακρατικές και ενδοκρατικές διαμάχες. Μια διαπεριφερειακή σύγκριση όλων των εσωτερικών συγκρούσεων παγκοσμίως κατά την περίοδο από το 1960 έως το 2003 απέδειξε ότι η Μέση Ανατολή συναγωνιζόταν με την Ασία ως την περιοχή με τις περισσότερες συγκρούσεις σε ένα ορισμένο γεωγραφικό τμήμα, για το μεγαλύτερο μέρος της υπό μελέτη χρονικής περιόδου (Sørli, Gleditsch & Strand 2005:143). Το τοπίο ασφαλείας στη Μέση Ανατολή έχει πάρει μια ακραία τροπή προς το χειρότερο από τις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, με έναν πόλεμο να βρίσκεται σε εξέλιξη και να διακόπτεται μόνο από μικρά διαστήματα ανήσυχης ειρήνης (Shama, 2019). Κατά τα έτη 2000 έως 2018, στην περιοχή έλαβε χώρα ένας πόλεμος μεγάλης κλίμακας (υπό την ηγεσία των ΗΠΑ εισβολή στο Ιράκ το 2003), τουλάχιστον τέσσερις γύροι ισραηλινών πολέμων στον Λίβανο και τη Γάζα (το 2006, 2009, 2012 και 2014), μια μεγάλη παλαιστινιακή Ιντιφάντα (2000–2005), έξι μαζικές λαϊκές εξεγέρσεις (2010-2011), τουλάχιστον τέσσερις εμφύλιοι πόλεμοι (στο Ιράκ, τη Λιβύη, τη Συρία και την Υεμένη) και πολλοί εξεγέρσεις και εσωτερικές ανατροπές. Επιπλέον, τουλάχιστον τέσσερα κράτη της Μέσης Ανατολής σήμερα θεωρούνται κατ' εξοχήν αποτυχημένα κράτη (Σομαλία, Συρία, Υεμένη και Λιβύη). Το 2016 στον Παγκόσμιο Δείκτη Ειρήνη, που καθορίζεται από το Ινστιτούτο Οικονομικών και Ειρήνης, η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική περιγραφόταν προφανώς ως «η λιγότερο ειρηνική περιοχή στον κόσμο» (Institute for Economics and Peace 2016:8).

Τέλος, επισημαίνεται ότι πέρα από τη σύναψη συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας Κύπρου και Αιγύπτου στο πεδίο της Άμυνας και Ασφάλειας υπεγράφη την 16^η Οκτωβρίου 2021 Μνημόνιο Συναντίληψης για την ηλεκτρική διασύνδεση των τριών χωρών μέσω του EuroAfrica Interconnector.

5.3.1 Ο υποθαλάσσιος αγωγός EuroAfrica Interconnector

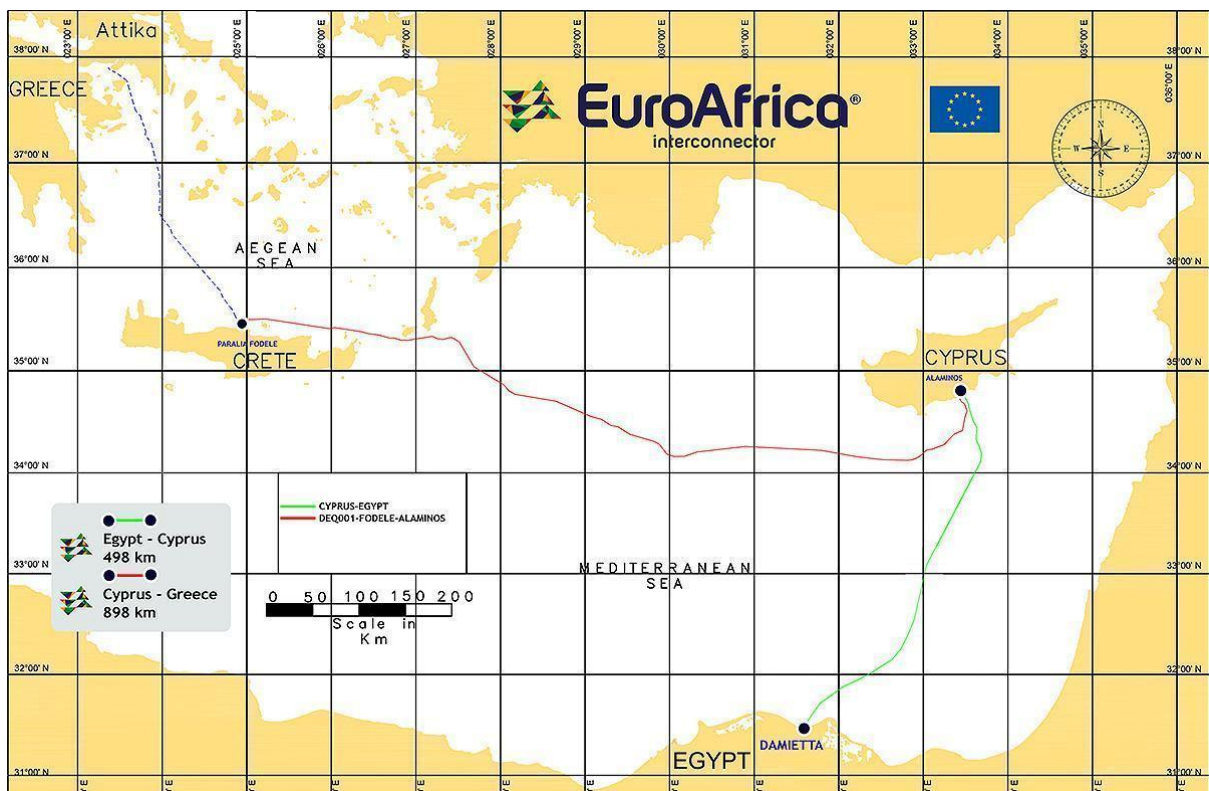
Αποτελεί μια μορφή κατασκευαστικού έργου και ταυτόχρονα επιδίωξη του Καΐρου δεδομένου ότι θα επιτρέπει τη διασύνδεση του ελληνικού, κυπριακού και αιγυπτιακού δικτύου ηλεκτρισμού. Υπολογίζεται ότι θα απαιτηθεί καλωδίωση μήκους περίπου 1396 χιλιομέτρων (Αίγυπτος-Κύπρος 498 km, Κύπρος-Κρήτη 898 km) ενώ η υλοποίηση του έργου κοστολογείται στο ποσό των τεσσάρων δισεκατομμυρίων δολαρίων. Το χαμηλότερο υποθαλάσσιο σημείο του θα είναι 3.000 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Ο EuroAfrica Interconnector θα ξεκινά από μια περιοχή κοντά στη Νταμιέττα στην Αίγυπτο και θα ακολουθεί ένα υποθαλάσσιο δρομολόγιο προς την Κύπρο και συγκεκριμένα ως τον σταθμό Κοφίνου. Από εκεί θα κατευθύνεται δυτικά και θα ακολουθεί και πάλι υποθαλάσσια διαδρομή ως το σημείο Κορακιά στην Κρήτη, φθάνοντας έτσι στην ελληνική επικράτεια. Σημειώνεται ότι οι συμφωνίες υλοποίησης έχουν υπογραφεί ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέρη (Ελλάδα, Κύπρος, Αίγυπτος) και το έργο αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του Δεκεμβρίου 2023.

Πλέον ο EuroAfrica Interconnector εισέρχεται στη φάση κατασκευής του. Η κατασκευή της καλωδίωσης και των συναφών εγκαταστάσεων θα γίνει σε δύο φάσεις (Κύπρος-Αίγυπτος, Κύπρος-Ελλάδα) ενώ πρέπει να σημειωθεί πως επηρεάζεται από καιρικές συνθήκες και σε ορισμένες περιπτώσεις από εποχικούς περιορισμούς. Οι δραστηριότητες κατασκευής κατά μήκος της διαδρομής διασύνδεσης αναμένεται να διαρκέσουν από 12 έως 24 μήνες.

Υπογραμμίζεται ότι κάθε σημείο γης που θα χρησιμοποιηθεί κατά τις κατασκευαστικές εργασίες θα αποκατασταθεί τουλάχιστον ως την αρχική του κατάσταση ενώ οι υποθαλάσσιες διαδρομές έχουν σχεδιαστεί με ακρίβεια ώστε να αποφευχθεί η διασταύρωσή τους με σημαντικούς φυσικούς σχηματισμούς και γεωλογικά εμπόδια. Επίσης, κατά τη φάση του σχεδιασμού είχε προβλεφθεί η συνεργασία με κάθε άλλον υποθαλάσσιο φορέα εκμετάλλευσης (αγωγοί, καλώδια, οπτικές ίνες), όπου αυτό είναι δυνατόν και με σκοπό το αμοιβαίο όφελος.

Μετά την ολοκλήρωση κατασκευής του έργου τα καλώδια διασύνδεσης θα είναι θαμμένα τουλάχιστον δύο μέτρα κάτω από το έδαφος και επομένως δεν θα είναι αόρατο σε κανένα σημείο της διαδρομής. Μόνο εγκαταστάσεις όπως οι σταθμοί μετατροπών διασύνδεσης θα βρίσκονται πάνω από το έδαφος. Το ίδιο το καλώδιο διασύνδεσης και όλες οι εγκαταστάσεις έχουν σχεδιαστεί και θα κατασκευαστούν ώστε να έχουν τις ελάχιστες περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Τέλος αναφέρεται ότι θα υπάρχουν διαφανείς και ανοιχτοί διάλογοι διαλόγου ανάμεσα στην ομάδα του EuroAfrica Interconnector και όλους τους ενδιαφερόμενους-εμπλεκόμενους φορείς, σε όλα τα στάδια της ανάπτυξης και υλοποίησης του έργου.

Εικόνα 9 Η όδωση των αγωγών του EuroAfrica Interconnector

Ο EuroAfrica Interconnector απολαμβάνει την στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεδομένου ότι εμπίπτει στην ενεργειακή πολιτική της και συμβάλλει στους ακόλουθους ενεργειακούς στόχους:

(α) Τερματίζει την ενεργειακή απομόνωση της Κύπρου ως κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Κύπρος είναι το τελευταίο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που παραμένει πλήρως απομονωμένο χωρίς καμία διασύνδεση με τα υπόλοιπα στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου. Συνεπώς, ο τερματισμός της ενεργειακής απομόνωσης της Λευκωσίας είναι ένας σημαντικός στόχος της ΕΕ.

(β) Δημιουργεί μια δίοδο ηλεκτρικής ενέργειας από την Αίγυπτο προς την Ελλάδα (Ευρώπη) με ενδιάμεσο σταθμό την Κύπρος, μέσω του οποίου η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί με ασφάλεια να εφοδιάζεται με ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από τα αποθέματα φυσικού αερίου της Κύπρου και της Αιγύπτου καθώς και από τις διαθέσιμες Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ). Αυτό θα συμβάλλει στην ολοκλήρωση και την ευημερία της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς και γενικότερα της ευρωπαϊκής οικονομίας.

(γ) Διασφαλίζει την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού των τριών εμπλεκόμενων χωρών και του συστήματος της ΕΕ συνολικά, μέσω της ενοποίησης των απομονωμένων επί μέρους συστημάτων της Κύπρου και της Κρήτης με τα αιγυπτιακά και ευρωπαϊκά δίκτυα και την αδιάλειπτη και με πολλές κατευθύνσεις ροή ενέργειας.

(δ) Προωθεί την ουσιαστική ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και συμβάλλει παράλληλα στη μείωση των εκπομπών CO₂.

(ε) Προσφέρει σημαντικά οικονομικά και γεωπολιτικά οφέλη στις εμπλεκόμενες χώρες.

(στ) Συμβάλλει στον στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για κάλυψη του 10% της ηλεκτρικής ενέργειας διαμέσου διασύνδεσης μεταξύ των κρατών μελών.

(ζ) Παρέχει σημαντικά κοινωνικοοικονομικά οφέλη.

5.4 Ελληνοαιγυπτιακές Οικονομικές Σχέσεις

Συμφώνως των πρόσφατων στατιστικών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ διαπιστώνεται ότι οι ελληνικές εξαγωγές προς την Αίγυπτο κατά τη διάρκεια του επταμήνου Ιανουάριος-Ιούλιος

2021 μειώθηκαν κατά 0,9% σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του προηγούμενου έτους (286.940.000€ το 2020 και 261.000.000€ το 2021). Επιπλέον παρατηρήθηκε αύξηση των ελληνικών εισαγωγών επί ποσοστού 95,5% (364.700.000€ το 2020 και 713.270.000 το 2021). Τα εξαγόμενα προϊόντα που μειώθηκαν ραγδαία ήταν τα πετρελαϊκά και κάθε παράγωγο αυτών. Επιπλέον όπως διαπιστώνεται και στον παρακάτω πίνακα, είναι χαρακτηριστική η εικόνα του ελλειμματικού διμερούς εμπορικού ισοζυγίου σε ποσοστό -63% σε σχέση με το 2020 (78.000.000€ το 2020 και 452.250.000€ το 2021). Παράλληλα αυξήθηκε ο όγκος που παρουσιάζει το διμερές εμπόριο σε ποσοστό 49,5%.

Σε εκατ. €	2016	2017	2018	2019	2020	Μεταβολή 2020/19	7μηνο 2021	7μηνο 2020
Εξαγωγές	750,07	755,51	1.152,44	942,94	497,01	-47,3%	261,011	286,694
Εισαγωγές	576,72	555,45	636,13	842,75	612,52	-27,3%	713,27	364,658
Όγκος εμπορίου	1.326,79	1.310,96	1.788,57	1.785,69	1.109,53	-37,9%	974,29	651,352
Εμπορικό ισοζύγιο	173,35	200,06	516,31	100,19	-115,51	-215,3%	-452,25	-77,964

Πίνακας 8 Οικονομικά στοιχεία διμερούς Ελληνοαιγυπτιακού εμπορίου

Αντίστοιχα, τα στοιχεία που αφορούν τις ελληνικές εξαγωγές και εισαγωγές προς και από την Αίγυπτο αποτυπώνονται στους παρακάτω πίνακες

CN4	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΑΞΙΑ ΕΥΡΩ 2021	ΑΞΙΑ ΕΥΡΩ 2020	ΜΕΤΑΒΟΛΗ %
'2709'	Λάδια ακατέργαστα, από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά (ακατέργαστο πετρέλαιο)	302.578.377	180.786.308	67%
'2710'	Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά (εκτός από ακατέργαστα λάδια).	242.871.399	59.318.807	309%
'3102'	Λιπάσματα ορυκτά ή χημικά αζωτούχα (εκτός από αυτά που παρουσιάζονται είτε σε δισκία ή παρόμοια σχήματα	47.453.842	29.543.704	61%
'0701'	Πατάτες, νωπές ή διατηρημένες με απλή ψύξη	20.210.380	28.921.330	-30%
'2711'	Αέρια πετρελαιο και άλλοι αέριοι υδρογονάνθρακες	18.614.737	27.855.331	-33%
'7408'	Σύρματα από χαλκό (εκτός από υλικό συρραφής για χειρουργική χρήση, κορδόνια, καλώδια, σχοινιά	16.645.531	2.287.764	627%
'7801'	Μόλυβδος σε ακατέργαστη μορφή	8.404.779	1.088.388	672%
'2905'	Αλκοόλες άκυκλες και τα αλογονωμένα, σουλφονωμένα, νιτρωμένα ή νιτροδωμένα παράγωγά τους	5.811.554	3.495.225	66%
'3901'	Πολυμερή του αιθυλενίου σε αρχικές μορφές	5.493.195	6.037.420	-0,9%

Πίνακας 9 Ελληνικές εισαγωγές από Αίγυπτο

CN4	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΑΞΙΑ ΕΥΡΩ 2021	ΑΞΙΑ ΕΥΡΩ 2020	ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%)
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΑΙΓΥΠΤΟ	261.011.846	286.694.119	-0,9%
	Βασικοί εξαγωγικοί κωδικοί (σύνολο)	230.088.913	258.443.761	-11%
'2710'	Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά (εκτός από ακατέργαστα λάδια).	102.767.947	120.347.157	-14%
'5201'	Βαμβάκι, μη λαναρισμένο ούτε χτενισμένο	65.947.369	41.841.707	57%
'0808'	Μήλα, αγλάδια και κυδώνια, νωπά	12.392.777	7.869.240	57%
'2401'	Καπνά ακατέργαστα ή που δεν έχουν βιομηχανοποιηθεί. Απορρίμματα καπνού	6.648.130	4.183.342	59%
'3808'	Εντομοκτόνα, παντοκτοφάρμακα, μυκητοκτόνα, ζιζανιοκτόνα, ανασχετικά της βλάστησης	5.829.394	6.350.460	-8%
'2503'	Θείο κάθε είδους (εκτός από αυτό που παράγεται με εξαγωγή, με κατακρήμνιση και το κολλοειδές)	5.756.474	1.567.404	267%
'2402'	Πούρα, στα οποία περιλαμβάνονται και εκείνα με κομμένα τα άκρα, πουράκια και τσιγάρα, από καπνό ή υποπροϊόντα	5.680.699	6.954.274	-18%
'3924'	Πιατικά, άλλα είδη νοικοκυριού ή οικιακής οικονομίας, είδη υγιεινής και καλλωπισμού, από πλαστικές ύλες	4.254.838	3.785.726	12%
'2008'	Καρποί και φρούτα και άλλα βρώσιμα μέρη φυτών, παρασκευασμένα ή διατηρημένα, με ή χωρίς προσθήκη ζάχαρης	2.406.015	1.525.347	58%
'0809'	Βερίκοκα, κεράσια, ροδάκινα, στα οποία περιλαμβάνονται και τα brugnons και nectarines, δαμάσκηνα	1.988.570	2.892.960	-31%
'3806'	Κολοφώνια και ρητινικά οξέα, καθώς και τα παράγωγά τους. Αιθέριο έλαιο κολοφώνιου	1.919.479	963.941	99%
'2711'	Αέρια πετρελαιο και άλλοι αέριοι υδρογονάνθρακες	1.750.284	6.320.831	-72%
'2306'	Πίτες και άλλα στερεά υπολείμματα, έστω και σπασμένα ή συσσωματωμένα με μορφή σβόλων	1.689.850	3.330.394	-49%
'0810'	Φράουλες, σμέουρα, βατόμουρα, φραγκοστάφυλα κάθε είδους, λαγοκέρασα και άλλοι καρποί και φρούτα	1.674.644	1.460.375	14%
'7606'	Ελάσματα και ταινίες, από αργίλιο, με πάχος > 0,2 mm (εκτός από ανεπτυγμένα ελάσματα και ταινίες)	1.522.927	800.569	90%
'8409'	Μέρη που αναγνωρίζονται ότι προορίζονται αποκλειστικά ή κύρια για εμβολοφόρους κινητήρες εσωτερικής	1.458.051	172.407	745%
'2713'	Οπτάνθρακας (κοκ) από πετρέλαιο, άσφαλτος από πετρέλαιο και άλλα υπολείμματα των λαδιών πετρελαιο	1.417.977	25.141.483	-94%
'8708'	Μέρη και εξαρτήματα για ελκυστήρες, αστικά λεωφορεία, επιβατικά αυτοκίνητα, αυτοκίνητα φορτηγά οχήματα	1.300.057	544.985	138%
'3204'	Χρωστικές ύλες συνθετικές οργανικές, έστω και καθορισμένης χημικής σύστασης.	1.281.932	1.387.915	-0,8
'1806'	Σοκολάτα και άλλα παρασκευάσματα διατροφής που περιέχουν κακάο	1.212.991	595.550	103%
'8451'	Μηχανές και συσκευές (εκτός εκείνων της κλάσης 8450) για το πλύσιμο, το καθάρισμα, το στύψιμο	1.188.508	1.055.124	12%

Πίνακας 10 Ελληνικές εξαγωγές προς Αίγυπτο

5.5 Η θέση της Αίγυπτου στην Γεωπολιτική Σκακιέρα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου

Η περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου είναι, ένα θέατρο συγκρούσεων και ανταγωνισμού. Η περιοχή περιλαμβάνει οκτώ χώρες (Κύπρος, Αίγυπτος, Ελλάδα, Ισραήλ, Λίβανος, Παλαιστίνη, Συρία και Τουρκία), πολλές από τις οποίες βρίσκονται σε διαμάχη, πολιτικά ή στρατιωτικά. Στην ευρύτερη περιοχή προφανώς είναι σύνηθες φαινόμενο οι χρόνιες συγκρούσεις και η αστάθεια γύρω από την Ανατολική Μεσόγειο. Η περιοχή που εκτείνεται από το Ιράν έως τη Βόρεια Αφρική μαστίζεται σήμερα από ένα μείγμα προβλημάτων κοινωνικο-οικονομικής και δημογραφικής φύσεως, ένοπλων συγκρούσεων, μαινόμενων εμφύλιων πολέμων (Συρία, Ιράκ), και σκληρών τρομοκρατών (π.χ. ISIS, Al-Qaeda), κύματα εισροών μεταναστών, δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος και διακίνησης όπλων, ένοπλους αγώνες και υψηλά επίπεδα εσωτερικής αναταραχής και εξωτερικής κρατικής εμπλοκής. Έτσι, ενώ μόνο το 5% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει στη Μέση Ανατολή, περίπου το 17% των παγκόσμιων συγκρούσεων την περίοδο μεταξύ 1948 και 2014 είχε λάβει χώρα στη Μέση Ανατολή. Επίσης, το 2014, στην εν λόγω περιοχή είχε πραγματοποιηθεί το 45% των τρομοκρατικών επιθέσεων παγκοσμίως, ενώ από εκεί προερχόταν το 47% των εσωτερικά εκτοπισμένων και το 57,5% των προσφύγων του κόσμου (Korany 2018:70).

Το ίδιο το κράτος της Αιγύπτου, υποφέροντας από πολλά από αυτά τα δεινά, καταφέρνει να επιβιώσει. Η οικονομία της είναι υποβαθμισμένη, ο γραφειοκρατικός της μηχανισμός είναι αναποτελεσματικός, οι νέοι μαστίζονται από την ανεργία και τις οικονομικές στερήσεις και από το 2013 βρίσκεται σε εξέλιξη μια έντονη ένοπλη εξέγερση στη χερσόνησο του Σινά, όπου γίνεται συχνά τρομοκρατικές επιθέσεις.

Βρισκόμενη λοιπόν η χώρα σε μια ταραχώδη περιοχή, αναγνωρίζει την υπερβολικά επιτακτική ανάγκη για εφαρμογή αποτελεσματικής στρατηγικής και εξωτερικής πολιτικής με στόχο τη σύναψη συμμαχικών συμφωνιών και διεύρυνση των μηχανισμών αλληλεπίδρασης

με άλλα κράτη. Η Αίγυπτος ανησυχεί ιδιαίτερα για την περιθωριοποίησή της στην περιφερειακή πολιτική σκηνή, όπως στη συριακή κρίση, όπου η επιρροή της υπήρξε αμελητέα. Στην πραγματικότητα, μοιάζει να έχει αντικατασταθεί από άλλες περιφερειακές δυνάμεις, όπως η Τουρκία, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία, ακόμη και μικρά κράτη όπως το Κατάρ και τα ΗΑΕ.

Όμως οι ανακαλύψεις φυσικού αερίου και πετρελαίου στην Ανατολική Μεσόγειο, η ποσότητα των οποίων εκτιμάται από το Αμερικανικό Γεωλογικό Ινστιτούτο σε 122 tcf και 227 tcf (καθώς και 1,7 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου) έχουν δώσει ώθηση στην περιοχή να γίνει «μία από τις σημαντικότερες πηγές φυσικού αερίου στον κόσμο κατά τον επόμενο μισό αιώνα» (Stocker,2012:579). Τα αποθέματα φυσικού αερίου περιλαμβάνουν τα οικόπεδα Tamar και Leviathan στα ανοικτά των ακτών του Ισραήλ, το οικόπεδο της Αφροδίτης νότια της Κύπρου και το γιγάντιο οικόπεδο Zohr, που βρίσκεται περίπου 190 χιλιόμετρα μακριά από τη βόρεια αιγυπτιακή ακτή. Αυτά αξίζουν εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια και υποδηλώνουν ότι η περιοχή θα μπορούσε κυριολεκτικά γίνει ένας νέος Περσικός Κόλπος από άποψη πετρελαϊκού πλούτου (Engdahl, 2012) και μια πηγή ενεργειακού εφοδιασμού για τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης που προσπαθούν να μειώσουν την εξάρτησή τους από το Ρωσικό αέριο.

Field	Country	Potential Reserves Discovery Year	(trillion cubic feet)
Tamar	Israel	2009	10
Leviathan	Israel	2010	22
Aphrodite	Cyprus ²	2011	5
Zohr	Egypt	2015	32

Εικόνα 10 Τα κύρια κοιτάσματα φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν στην Ανατολική Μεσόγειο και τα πιθανά αποθέματά τους

Εικόνα 11 Κοιτάσματα Φυσικού Αερίου Νοτιοανατολικής Μεσογείου

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι με αυτές τις τεράστιες ανακαλύψεις, τόσο η συνεργασία όσο και η σύγκρουση μοιάζουν ως πιθανά ενδεχόμενα με φόντο την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων. Το πρόβλημα είναι ότι η κατάσταση πολιτικής έντασης δεν ευνοεί ενώ τα θαλάσσια σύνορα τα οποία αλληλεπικαλύπτονται ενδέχεται να παρεμποδίσουν το ενδεχόμενο για επίτευξη της ευημερίας στην περιοχή. Στο στόχαστρο πολλών συγκρούσεων, το περιβάλλον στην Ανατολική Μεσόγειο αμαυρώνεται από αστάθεια πολυπλοκότητα και αβεβαιότητα. Το 2013, ένας μελετητής προειδοποίησε ότι «η ακούσια κλιμάκωση λόγω των περιστατικών στη θάλασσα γίνονται όλο και πιο πιθανό σενάριο [στη Μεσόγειο]... ακόμη και ένα μικρό περιστατικό ή προκλητική ενέργεια μπορεί να θεωρηθεί εσφαλμένα ως επιθετική πράξη» (Zhukon 2013). Για παράδειγμα, δεν υπάρχουν επίσημες διπλωματικές σχέσεις μεταξύ του Ισραήλ και του Λιβάνου και τα θαλάσσια σύνορα μεταξύ των δύο χωρών δεν έχουν

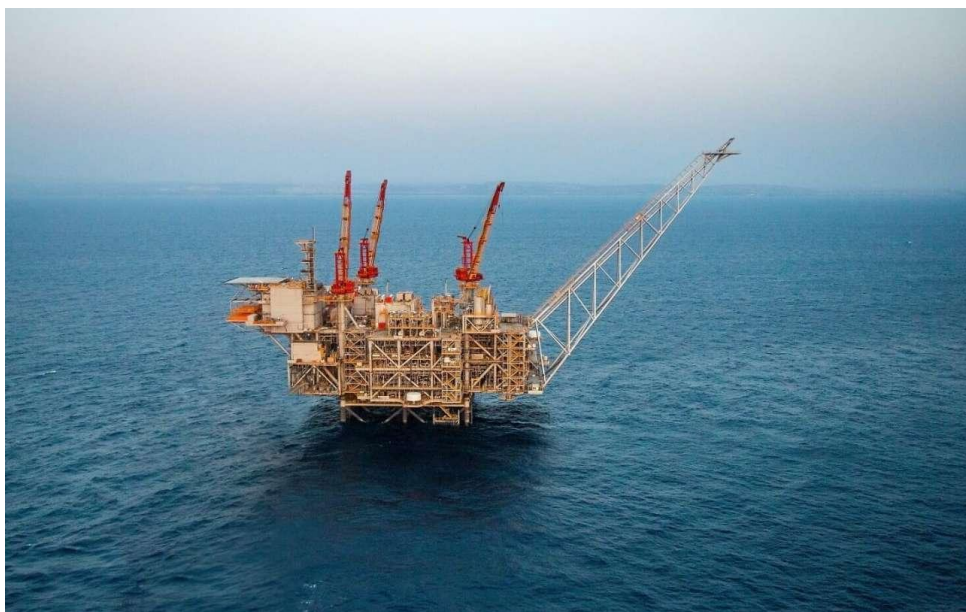
επισημως καθοριστεί. Και οι δύο εγείρουν διεκδικήσεις σε μια τεράστια έκταση που περιλαμβάνει 850 τετραγωνικά χιλιόμετρα από τις ακτές τους (Mostafa, 2016).

Η διαμάχη μεταξύ Τουρκίας και Κύπρου είναι μια άλλη περίπτωση. Ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, κήρυξε «άκυρη» την αιγυπτιοκυπριακή συμφωνία του 2003 για οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών (El Dahshan 2018). Επιπλέον, η τουρκική ηγεσία είχε δώσει το δικαίωμα στα δικά της ναυτικά στρατεύματα να εμπλέκονται στρατιωτικά με οποιαδήποτε πολεμικά πλοία εντοπίζονταν στα αμφισβητούμενα ύδατα της Ανατολικής Μεσογείου. Όταν είχε ερωτηθεί πώς θα αντιδρούσε αν συναντούσε ελληνικά ή ισραηλινά πλοία, ο Αρχηγός του Τουρκικού Ναυτικού είχε αναφέρει πως: «Θα κινηθούμε σύμφωνα με τους κανόνες εμπλοκής που μας έχουν δοθεί» (Smith 2014). Πράγματι, τον Φεβρουάριο του 2018, τουρκικά πολεμικά πλοία αναχαίτισαν σκάφος ιδιοκτησίας της ιταλικής εταιρείας Eni (καθ' οδόν για να πραγματοποιήσει δραστηριότητες γεώτρησης που είχαν εγκριθεί από τη Λευκωσία) περίπου 30 μίλια πριν από τον προορισμό του στα ανοικτά των κυπριακών ακτών.

Στο πλαίσιο ενός τόσο περίπλοκου περιβάλλοντος ασφαλείας, η Αίγυπτος έχει καταστήσει σαφές από την αρχή ότι είναι έτοιμη να αποτελέσει κόμβο εξαγωγής ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο. Βεβαίως, το Κάιρο έχει πολλές από τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να παίξει έναν τόσο ζωτικό ρόλο, συμπεριλαμβανομένης της γεωγραφικής της θέσης. Βρίσκεται σε κεντρικό σημείο, στη διασταύρωση της ασιατικής και αφρικανικής ηπείρου και κοντά στην Ευρώπη, ελέγχει τη ζωτικής σημασίας Διώρυγα του Σουέζ, διαθέτει δύο τεράστιες εγκαταστάσεις υδροποίησης (τερματικούς σταθμούς) στη Μεσόγειο (στο Idku και στη Damietta) που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως κύρια σημεία εμπορίας φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο, καθώς και πρόσβαση σε προμηθευτές και εγγύτητα στις αγορές.

Για το σκοπό αυτό, η Αίγυπτος έχει κάνει μια σειρά από σημαντικά βήματα. Τον Φεβρουάριο, τα ισραηλινά ΜΜΕ ανακοίνωσαν μια συμφωνία για το φυσικό αέριο ύψους 15

δισεκατομμυρίων δολαρίων με την Αίγυπτο. Βάσει αυτής της συμφωνίας το φυσικό αέριο από τα ισραηλινά κοιτάσματα Tamar και Λεβιάθαν θα εξάγεται προς την Αίγυπτο έως το 2028. Η συμφωνία περιλάμβανε, ποσότητα εξαγωγής ίση με 100 εκατομμύρια κυβικά πόδια (scf) φυσικού αερίου για το πρώτο έτος και στη συνέχεια αύξηση αυτής μέχρι τα 700 εκατομμύρια scf ανά ημέρα (Magdy,2018).

Εικόνα 12 Πλατφόρμα Εξόρυξης ΦΑ στο κοιτάσμα Λεβιάθαν

Ενάντια στις ανησυχίες του λαού σχετικά με τη συμφωνία, ο Σίσι είχε υποστηρίξει ότι υπογράφοντας τη συμφωνία με το Ισραήλ ότι θα ήταν πολύ ωφέλιμη στο πλαίσιο ενεργειών για να αποτελέσει η Αίγυπτος περιφερειακό κόμβο για την ενέργεια. Στόχος του ήταν να εκμεταλλεύεται τους πόρους υδρογονανθράκων της περιοχής προς όφελος της χώρας του αλλά και το να το εξάγει εκ νέου (Tablawy, ElWardany 2018). Δύο μήνες αργότερα, η Αίγυπτος υπέγραψε μνημόνιο κατανόησης με την Ε.Ε «για μια στρατηγική συνεργασία» στον τομέα της ενέργειας. Επιπλέον, τον Σεπτέμβριο του 2018, η Αίγυπτος υπέγραψε συμφωνία με την Κύπρο για τη δημιουργία άμεσου υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου, κόστους 800 εκατομμυρίων δολαρίων που θα μετέφερε το κυπριακό αέριο από το κοιτάσμα της Αφροδίτης στις εγκαταστάσεις υγροποίησης της Αιγύπτου για επανεξαγωγή στις ευρωπαϊκές αγορές (Farouk,2018).

Επιπλέον, το 2018 η Αίγυπτος ανανέωσε τη συμφωνία φυσικού αερίου με την Ιορδανία, σύμφωνα με την οποία θα παρείχε στο Αμάν φυσικό αέριο από τον Ιανουάριο του 2019. Η Αίγυπτος παρείχε ήδη στην Ιορδανία φυσικό αέριο με ρυθμό 250 εκατομμυρίων κυβικών ποδιών (mcf) ανά ημέρα το 2004, αλλά αυτό σταμάτησε μετά την εξέγερση του 2011, λόγω διαδοχικών επιθέσεων με στόχο τον αραβικό αγωγό φυσικού αερίου. Η νέα συμφωνία με την Ιορδανία επέτρεψε στην Αίγυπτο να εξάγει φυσικό αέριο στο Αμμάν μέσω του Arab Gas Pipeline που διασχίζει τη χερσόνησο του Σινά. Σύμφωνα με αιγυπτιακές πηγές, η συμφωνία παρέχει στην Ιορδανία περίπου 2,6 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως, δηλαδή περίπου το 75% της ετήσια κατανάλωση φυσικού αερίου της χώρας (Azran 2018).

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον της Αιγύπτου για τη Μεσόγειο αντανακλάται στις πρόσφατες προσπάθειές της να αναπτύξει στη Μεσόγειο ναυτικές δυνάμεις και να ενισχύσει τη ναυτική της παρουσία. Από αυτή την άποψη, η Αίγυπτος υποστηρίχθηκε σθεναρά από μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις, οι οποίες ανησυχούν έντονα για το διπλό φάσμα της τρομοκρατίας και της παράνομης μετανάστευσης. Οι Ευρωπαίοι θεωρούν ότι η Αίγυπτος είναι «το μόνο κράτος της νότιας Μεσογείου που μπορεί να βοηθήσει στην αστυνόμευση της περιοχής και στην ασφάλεια του νότιων Ευρωπαϊκών συνόρων (Soliman,2017). Προς αυτό το σκοπό, το Παρίσι, το Βερολίνο και το Λονδίνο έχουν αυξήσει τις πωλήσεις όπλων στην Αίγυπτο. Τα τελευταία χρόνια, η Αίγυπτος έχει λάβει πολεμικά πλοία, ελικόπτερα, κορβέτες, αμφίβια επιθετικά πλοία, ένα αναγνωριστικό δορυφόρο από τη Γαλλία, υποβρύχια από τη Γερμανία και τεθωρακισμένα οχήματα και εξαρτήματα για αεροσκάφη από το Ηνωμένο Βασίλειο.

Επιπροσθέτως, το 2017 η Αίγυπτος άνοιξε δύο στρατιωτικές βάσεις στη Μεσόγειο: τη Βάση Barrani, κοντά στα σύνορα με τη Λιβύη και τη βάση Mohamed Naguib δυτικά της Αλεξάνδρειας, η οποία ανακηρύχθηκε ως η μεγαλύτερη στρατιωτική βάση στη Μέση

Ανατολή. Εν τω μεταξύ, οι ένοπλες δυνάμεις της Αιγύπτου έχουν πραγματοποιήσει πολλές κοινές στρατιωτικές και αντιτρομοκρατικές ασκήσεις με τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ως συνέπεια αυτών των επενδύσεων, είναι δίκαιο να πούμε ότι η Αίγυπτος έχει μετατραπεί σε καθοριστικό στρατιωτικό παίκτη στην περιοχή της Μεσογείου (Shama,2017). Το ότι η Αίγυπτος έχει δημιουργήσει μια κεντρική στρατιωτική διοίκηση για τη Μεσόγειο αντικατοπτρίζει την πρωταρχική σημασία που αποδίδει στην ασφάλιση των κοιτασμάτων φυσικού αερίου της στην εν λόγω περιοχή. Πράγματι, ο στρατιωτικός εκπρόσωπος της Αιγύπτου έχει δημοσιεύσει σε αρκετές περιπτώσεις, φωτογραφίες των δυνάμεων του Αιγυπτιακού ναυτικού που βρίσκονται κοντά στο γιγάντιο οικόπεδο Zohr. Ως αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών, το αιγυπτιακό ναυτικό χαρακτηρίζεται ως το έκτο πιο ισχυρό ναυτικό στον κόσμο (Global Firepower 2018)⁴⁴. Ο Αιγύπτιος Πρόεδρος Σίσι είχε δηλώσει σχετικά ότι δεν πραγματοποιεί αγορές όπλων για αμυντικούς σκοπούς, αλλά για να προβάλει τη δύναμη της Αιγύπτου στον αραβικό κόσμο.

Όσον αφορά την τριμερή συμφωνία Αιγύπτου-Κύπρου-Ελλάδας το Κάιρο βλέπει στη σύμπραξη αυτή ένα αντίδοτο στα τουρκικά ηγεμονικά σχέδια. Βέβαια εκτιμάται ότι θα απέφευγε να εμπλακεί σε πολεμική σύγκρουση με την Τουρκία σε περίπτωση κλιμάκωσης των εντάσεων στην ανατολική Μεσόγειο. Αυτή η απροθυμία δεν οφείλεται μόνο στους κινδύνους που ελλοχεύουν σε μια ανεπιθύμητη αντιπαράθεση με την Τουρκία, η οποία κατέχει «μεγάλη και ικανή ναυτική δύναμη» (Zhukov 2013). Διακρίνοντας πώς το τεράστιο κόστος της στρατιωτικής εμπλοκής θα είχε αντίκτυπο στην ταραγμένη οικονομία της Αιγύπτου, ο Σίσι βαδίζει προσεκτικά στην περιφερειακή πολιτική από τότε που ανήλθε στην εξουσία, καταψηφίζοντας κάθε σχέδιο για την αποστολή αιγυπτιακών στρατευμάτων στο εξωτερικό.

⁴⁴ <https://media.beam.usnews.com/ce/e7/fdca61cb496da027ab53bef37a24/171110-best-countries-overall-rankings-%202018.pdf>.

Παρά την πίεση της Σαουδικής Αραβίας, απέφυγε να εμπλακεί στις συγκρούσεις στη Συρία και την Υεμένη, όχι μόνο λόγω της πολυπλοκότητας και της έντασης και των δύο συγκρούσεων, αλλά και λόγω της απροθυμίας των ηγετών του στρατού να θέσουν σε κίνδυνο τα στρατεύματά τους σε αποστολές πέρα από την αιγυπτιακή επικράτεια. Αν και ο Σίσι είναι γενικά πιο τολμηρός από τον Μουμπάρακ, είναι προσεκτικός πολιτικός, που προτιμά την διπλωματία και τη διατήρηση του status quo. Όταν η στρατιωτική δράση δεν μπορεί να αποφευχθεί, η προτίμησή του φαίνεται να είναι να διεξάγει περιορισμένες αεροπορικές επιδρομές, όπως έκανε η Αίγυπτος πολλές φορές κατά των θέσεων του ISIS και άλλων ισλαμιστών στη Λιβύη ή να συμμετάσχει σε πολυεθνικούς συνασπισμούς όπου οι αιγυπτιακές δυνάμεις μπορούν να διαδραματίσουν κρίσιμους ρόλους με χαμηλό κίνδυνο και ρίσκο, σε διεθνώς νόμιμες αποστολές (Shama 2017).

5.6 Διεύρυνση της Συνεργασίας για το Φυσικό Αέριο

Αδιαμφισβήτητα, η εξέλιξη που θα ευνοούσε την Ελλάδα και την Κύπρο θα περιλάμβανε την ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των εν λόγω χωρών, τη Αιγύπτου και του Ισραήλ σε ενεργειακό επίπεδο. Φυσικά η εξέλιξη των διακρατικών σχέσεων έχει δυναμικό χαρακτήρα και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τι θα συμβεί στο μέλλον όμως στο ιδανικό αυτό σενάριο της τετραμερούς συνεργασίας θα επιτρεπόταν στα υπόψη κράτη να εκμεταλλεύονται αποδοτικά το φυσικό αέριο που εντοπίζεται στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Βασικό χαρακτηριστικό αυτών των ενεργειών εκμετάλλευσης θα αποτελούσε η παράκαμψη του τουρκικού παράγοντα και η επικύρωση των μεταξύ τους συνεργασιών βάσει των κοινών συμφερόντων. Κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει ότι θεμέλιο για την επίτευξη της τετραμερούς συμφωνίας αποτέλεσε το γεγονός ότι ιδρύθηκε το «*Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο*», στο οποίο συμμετείχαν μεταξύ άλλων τα κράτη της Αιγύπτου και του Ισραήλ αφήνοντας στην άκρη τις αντιπαραθέσεις τους και αντιμετώπισαν ο ένας τον άλλον με διάθεση για συζήτηση και συνεργασία για την επίλυση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος σχετικά

με το φυσικό αέριο⁴⁵. Φυσικά, έλαμψε δια της απουσίας της η Άγκυρα αφού όπως είναι γνωστό προσεγγίζει διαφορετικά τα ζητήματα σχετικά με την εκμετάλλευση του ενεργειακού αποθέματος που εντοπίζεται στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες που βρίσκονται στην περιοχή.

Η επίδραση των ενεργειακών πολιτικών, της ενέργειας γενικότερα και της απαιτούμενης παρεχόμενης ασφάλειας στους τομείς των διεθνών σχέσεων, της οικονομίας, της υγείας, του περιβάλλοντος αλλά και της ατομικής καθημερινότητας είναι αδιαμφισβήτητη και εκτιμάται ότι θα αυξάνεται ενώ παράλληλα εξαιτίας αυτών θα πραγματοποιείται και η δρομολόγηση των μελλοντικών εξελίξεων. Δεδομένων των ανακαλύψεων που αφορούν σημαντικές ποσότητες από φυσικό αέριο εντός των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών στην Κύπρο, την Αίγυπτο και το Ισραήλ ήταν επόμενη η δημιουργία καινούργιων ευκαιριών καθώς και προκλήσεων για την Αθήνα, τη Λευκωσία και το Τελ Αβίβ (Μάζης, 2017).

Οι ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν την Νοτιοανατολική Μεσόγειο, οι δυνατότητες να εξορυχθούν, να μεταφερθούν αλλά και να διατίθενται μακροπρόθεσμα οι διάφορες πηγές από υδρογονάνθρακες δεν γίνεται να αποτελούν αντικείμενο επιφανειακών αναλύσεων και μελετών. Σε αυτήν την περίπτωση τα μαθηματικά μοντέλα που ερμηνεύουν τη σχέση ανάμεσα στο κόστος και το όφελος θα πρέπει να εξεταστούν συνδυαστικά με την υφιστάμενη ιστορική, γεωπολιτική, θρησκευτική και γεωοικονομική πραγματικότητα. Επιπλέον, το ζήτημα σχετικά τα ενεργειακά αποθέματα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου σε καμία περίπτωση δεν αφορά μόνο το Ισραήλ, την Ελλάδα, την Αίγυπτο και την Κύπρο. Είναι ένα ζήτημα διεθνών προεκτάσεων που επηρεάζει όλα τα κράτη που έχουν ή αναμένεται να αποκτήσουν ρόλο παραγωγών, καταναλωτών και διαμετακομιστικών κόμβων (Στεργίου, 2015).

Την παρούσα χρονική περίοδο, στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο είναι φανερή η διατήρηση μιας ασταθούς και ρευστοποιημένης κατάστασης. Αυτό έχει προκύψει εξαιτίας των

⁴⁵ East Mediterranean Gas Forum αποφασίστηκε στο Κάιρο στις 14/01/2019

συνεπειών που ακολούθησαν την Αραβική Άνοιξη και συνδυάζονται παράλληλα με τις αποσταθεροποιητικές εξελίξεις των συγκρούσεων στα συριακά εδάφη, τους υφιστάμενους ανταγωνισμούς μεταξύ των κρατών, τις αμείωτες τουρκικές ηγεμονικές αξιώσεις καθώς και τις εκκρεμότητες που σχετίζονται με τις θαλάσσιες ζώνες και την οριοθέτησή τους.

Παρά την εμφάνιση όλων αυτών των προβλημάτων, το ότι ανακαλύφθηκαν κοιτάσματα υδρογονανθράκων εντός της προαναφερθείσας περιοχής της Μεσογείου θάλασσας συμβάλει στη δημιουργία μιας μεγάλων διαστάσεων ιστορικής ευκαιρίας για να συνεργαστούν οι χώρες τις οποίες αφορά άμεσα η σύμπραξη. Ελληνικό καθήκον είναι οι συνεχείς προσπάθειες για επιδίωξη για να εφαρμοστεί η ενεργειακή στρατηγική ώστε μαζί με τα κράτη της Κύπρου και του Ισραήλ να συνεργαστεί και έτσι να υλοποιηθεί ο ενεργειακός άξονας που έχει ως αφετηρία την περιοχή των ισραηλινών κοιτασμάτων, τμήματα από τα οποία θα οδηγούνται με σκοπό την ένωση τους με κοιτάσματα της Κύπρου και τελικό προορισμό του συνόλου τα ευρωπαϊκά εδάφη διαμέσου της ελληνικής επικράτειας. Η πραγματοποίηση ενός τέτοιου ενδεχομένου είναι δυνατή είτε μεταφέροντας φυσικό αέριο με τον αγωγό EastMed, για τον οποίο έγινε εκτενής αναφορά ανωτέρω, είτε μεταφέροντας υγροποιημένο φυσικό αέριο από την Κύπρο, από ένα τερματικό υγροποίησης, διαμέσου ελληνικών δεξαμενόπλοιων που θα μεταφέρουν LNG⁴⁶. Επισημαίνεται και για την υλοποίηση και των δύο ενδεχομένων απαιτείται η παροχή πολιτικής, διπλωματικής, οικονομικής και φυσικά αμυντικής υποστήριξης⁴⁷. Έτσι θα είναι δυνατό να κατασκευαστούν και να λειτουργούν απρόσκοπτα και μακροπρόθεσμα τα εν λόγω έργα.

Τόσο η Αθήνα όσο και η Λευκωσία με την ιδιότητα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οφείλουν να προβούν σε εντατικοποίηση των διπλωματικών προσπαθειών οι οποίες πραγματοποιούνται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να πειστεί

⁴⁶ Το σενάριο φαντάζει ιδανικό για την χώρα μας διότι την τοποθετεί στο κέντρο των εξελίξεων της ενέργειας

⁴⁷ Πολύ σημαντική είναι η ασφάλεια των εγκαταστάσεων της εξόρυξης για να υλοποιηθεί ο ενεργειακός άξονας

κάθε εταίρος να επενδύσει με σκοπό να δημιουργηθούν ενεργειακές υποδομές ικανές να εγγυηθούν την οικονομική βιωσιμότητα των έργων⁴⁸. Είναι ευκαιρία για το ελληνικό και το κυπριακό κράτος για εκμετάλλευση της επιθυμίας των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να βρεθούν εναλλακτικοί προμηθευτές ενέργειας που θα δύνανται να εγγυηθούν την κάλυψη τμήματος της ακατάπαυστα αυξανόμενης ανάγκης σε αποθέματα φυσικού αερίου. Κατά συνέπεια αυτό θα συμβάλει ταυτόχρονα στη μείωση της μεγάλης ενεργειακής εξάρτησής τους από τα ρωσικά αποθέματα⁴⁹. Επιπρόσθετα το να μειωθεί η εξάρτηση από τα αποθέματα του ρωσικού φυσικού αερίου αποτελεί επιδίωξη και των ΗΠΑ καθώς κάτι τέτοιο θα μετρίαζε τη ρωσική επιρροή. Κατά συνέπεια διαμέσου ευρωπαϊκών επενδύσεων θα μπορούσε να ενισχύσει τις πιθανότητες υλοποίησης των σχεδίων κατεύθυνσης ενός μεγάλου μέρους ποσότητας από φυσικό αέριο από την περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου εντός της Ευρωπαϊκής επικράτειας και ειδικότερα εντός των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι υπάρχει πλέον ιστορική ευκαιρία για παγίωση της τριμερούς συνεργασίας ανάμεσα στο Ισραήλ, την Κύπρο και την Ελλάδα. Παρόλα αυτά κάτι τέτοιο δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένο αφού εξαιτίας σοβαρών προκλήσεων είναι δυνατή η εξασθένησή της ή στο χειρότερο σενάριο η αναστροφή του υπάρχοντος θετικού κλίματος εντός της έως σήμερα στρατηγικής σχέσης.

⁴⁸ Σχέδιο του EastMed Gas Pipeline (EMGP)

⁴⁹ Η Ευρωπαϊκή Ένωση εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τα αποθέματα της Ρωσίας κατά 38%

Συμπεράσματα

Το ελληνικό κράτος μετά το 2010 άρχισε να μετατοπίζει την εξωτερική πολιτική που εφάρμοζε μέχρι πρότινος εγκαταλείποντας τις φιλοαραβικές προσεγγίσεις και ξεκίνησε να οικοδομεί μια στρατηγική σχέση με το Ισραήλ σε κάθε βασικό τομέα-πυλώνα πολιτικής, αμυντικής και οικονομικής υπόστασης.

Η Αθήνα, η Λευκωσία και το Τελ Αβίβ ξεκίνησαν να συνεργάζονται με αφετηρία τον τομέα της ενέργειας κάτι που συνέβαλε στη γεωπολιτική αναβάθμιση της Ελλάδας και φυσικά απώτερο στόχο είχαν να σταθεροποιηθεί η κατάσταση στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Σημειώνεται ότι τυχόν μη εκπλήρωση των προβλέψεων που περιέχονται στο υπογεγραμμένο Μνημόνιο Συναντίληψης θα μπορούσε δυνητικά να συμβάλει στην κατάρρευση της τριμερούς συμμαχίας.

Η απομόνωση του Ισραήλ εντός ενός εχθρικού περιβάλλοντος με έκδηλη την ύπαρξη απειλών σε κάθε μέτωπό έχει μετατρέψει τις σχέσεις του με την Ελλάδα και την Κύπρο σε κάτι παραπάνω από αναγκαίες αφού έχουν συμβάλει στην απόκτηση από μέρους του στρατηγικού βάθους. Αυτό το βοηθά να επιβιώνει και του παρέχει επίσης την επιλογή ενός ζωτικού και ασφαλούς διαδρόμου για επικοινωνία με τις Ευρωπαϊκές χώρες και γενικότερα τη Δύση.

Η Αθήνα εκμεταλλευόμενη τα οφέλη της συνεργασίας θα μπορούσε να ανακηρύξει μελλοντικά ΑΟΖ πάντα όμως στηριζόμενη από τις ισραηλινές διπλωματικές ενέργειες. Επισημαίνεται πως αν η Άγκυρα κατορθώσει να διακόψει τον θαλάσσιο διάδρομο ανάμεσα σε Αθήνα και Τελ Αβίβ, αυτόματα θα αποκτήσει τη δυνατότητα να ρυθμίζει τις ενεργειακές εξελίξεις και να ελέγχει τις ευρωπαϊκές ενεργειακές προμήθειες υποβαθμίζοντας έτσι τον ρόλο που έχει η Ελλάδα και η Κύπρος.

Αναμφίβολα, η Άγκυρα επιθυμεί να διασπάσει την τριμερή συμφωνία η οποία έχει οδηγήσει στη δημιουργία ενός τόξου από την περιοχή των Βαλκανίων ως την Αλεξανδρέττα. Όσο αυτή η συμφωνία βρίσκεται σε ισχύ, τα τουρκικά συμφέροντα δεν μπορούν να

προωθηθούν και να υλοποιηθούν ενώ αποτρέπουν και κάθε τουρκικό σχέδιο που θα μπορούσε άλλη περίπτωση να βλάψει την ελληνική άμυνα. Για να φέρει αποτέλεσμα η σύναψη της τριμερούς συνεργασίας απαιτείται η λειτουργία Ελλάδας και Κύπρου σε κλίμα πλήρους σύμπνοιας με τη μορφή ισότιμων μελών με το Ισραήλ και η προβολή των τριών κρατών ως σύνολο. Η συνεργασία που επεδίωξε το Τελ Αβίβ είναι πιθανόν να εγκαταλειφθεί εφόσον κριθεί αναγκαίο ή πραγματοποιηθεί χάραξη διαφορετικής στρατηγικής πορείας. Είναι αναγκαίο με το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα ο ελληνισμός να ενισχυθεί, επιδεικνύοντας τον πρωταγωνιστικό του ρόλο στις εξελίξεις στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Φυσικά δεν μπορεί να αγνοήσει κανείς το γεγονός ότι η τριμερής συνεργασία Αθήνας-Λευκωσίας-Τελ Αβίβ έχει και τις ευλογίες τόσο των ΗΠΑ όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς σήμερα περισσότερο από ποτέ εξυπηρετούνται τα σχέδια που επιβάλλουν να διαφοροποιηθούν οι υφιστάμενες πηγές ενεργειακής προμήθειας και να περιοριστεί η εξάρτηση από τα ρωσικά αποθέματα. Επιπλέον η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει την εν λόγω συνεργασία καθώς έτσι επέρχεται η διασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας και της σταθερότητας στην πολυτάραχη περιοχή ενδιαφέροντος. Η εκδήλωση μιας κοινής πολιτικής εκεί θα μπορούσε να συμβάλει στην επιβολή ευρωπαϊκού ελέγχου και προστασίας στον ορυκτό υποθαλάσσιο πλούτο της Ελλάδας και της Κύπρου, δηλαδή δύο κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Καταληκτικά και μετά την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε διαπιστώνεται η αναβάθμιση της ελληνικής γεωπολιτικής θέσης. Παράλληλα και λόγω του περιορισμού που υπόκειται η Τουρκία από τις ελληνικές και κυπριακές θαλάσσιες ζώνες, είναι πιθανή μια εκ νέου αύξηση των επιθετικών της ενεργειών ώστε να αντιταχθεί στη αναδιαμόρφωση του γεωπολιτικού περιβάλλοντος κάνοντας προσπάθειες επίτευξης της γεωπολιτικής της αναβάθμισης μέσω εκμετάλλευσης των αποθεμάτων υδρογονανθράκων της περιοχής.

Όσον αφορά την Αίγυπτο, οι επιδιώξεις της συνοψίζονται στην εξασφάλιση στρατηγικών σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση με τη συμβολή Ελλάδας και Κύπρου οι οποίοι δύναται να έχουν τον ρόλο των συνδετικών κρίκων σε αυτές τις φιλοδοξίες. Κατά παρόμοιο τρόπο με τη σχέση Ισραήλ-Κύπρου-Ελλάδας, η γέννηση και η άνοδος της τρέχουσας σχέσης Αιγύπτου-Κύπρου-Ελλάδας έχει τις βάσεις της στο σύνθετο περιβάλλον ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο. Πλούσιο σε κοιτάσματα υδρογονανθράκων, αλλά πνιγμένο σε συγκρούσεις και βυθισμένο στην αστάθεια λόγω έλλειψης περιφερειακής οργάνωσης ασφαλείας.

Οι χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου προσπάθησαν, ενστικτωδώς, να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους και να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη μέσω διμερών και τριμερών εταιρικών σχέσεων. Αν και επιφανειακά η τριμερής Αθήνας-Λευκωσίας-Καΐρου μοιάζει σαν στερεή συμμαχία, είναι στην καλύτερη περίπτωση μια συμμαχία με χαλαρούς δεσμούς, ουσιαστικά μια τακτική και βραχυπρόθεσμη συμμαχία παρά χωρίς σαφείς ευθύνες και δεσμευτικούς όρους.

Βέβαια η Ελλάδα μέσω των συνεργασιών με το Ισραήλ και την Αίγυπτο και την συμβολή της Κύπρου δείχνει έτοιμη να διαφοροποιήσει τις ενεργειακές οδούς και τις πηγές τροφοδοσίας ενοποιώντας την ενεργειακή αγορά της Ευρώπης. Οι εν λόγω συνεργασίες-συμμαχίες μπορούν επίσης να ενισχύσουν την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια, εντός περιφερειακού επιπέδου, επιβεβαιώνοντας την καθοριστική τους σημασία δεδομένης της επικρατούσας και αδιάκοπης αστάθειας, κύριο χαρακτηριστικό της ευρύτερης περιοχής.

Επισημαίνεται ότι δεδομένων και των τρέχοντων εξελίξεων απαιτείται να εξασφαλιστούν οι απαραίτητες ποσότητες από φυσικό αέριο εκτός του ρωσικού για την κάλυψη των ευρωπαϊκών απαιτήσεων. Είναι αναγκαίο λοιπόν να εξεταστούν και να επαναπροσδιοριστούν όλες οι πιθανές λύσεις για την επίτευξη αυτής της επιδίωξης. Η Ελλάδα από την πλευρά της οφείλει να μειώσει την τρέχουσα ενεργειακή εξάρτησή της συνολικά από

τις εισαγόμενες ενεργειακές ροές κάτι που μπορεί να γίνει όταν αυξήσει την εγχώρια ενεργειακή παραγωγή.

Για να κατορθώσουν η Αθήνα και η Λευκωσία να εκμεταλλευθούν τους υδρογονάνθρακες της ελληνικής και της κυπριακής ΑΟΖ απαιτεί να αποτελεί για τις δύο χώρες συνεχή επιδίωξη η επίτευξη ευρωπαϊκής και περιφερειακής αλληλεγγύης. Έτσι θα αποτραπούν τυχόν προκλητικές ενέργειες από τη μεριά της Τουρκίας.

Τέλος είναι απαραίτητη η θωράκιση της χώρας στον στρατιωτικό τομέα με σκοπό τη βελτίωση της αποτρεπτικής της ικανότητας. Ελλάδα και Κύπρος πρέπει να στηριχθούν σε συμμαχίες καθώς η αύξηση των εντάσεων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου μοιάζει κάτι παραπάνω από βέβαιη ενώ κάθε πρόβλεψη για την πορεία των εξελίξεων φαίνεται αδύνατη.

Επομένως αντιλαμβάνεται κανείς πως η κατάσταση είναι δυναμική μη επιτρέποντας αγκίστρωση της Αθήνας και της Λευκωσίας σε σχέσεις αποκλειστικότητας με το Τελ Αβίβ. Η εξέλιξη των γεγονότων μπορεί να είναι τέτοια που η πολιτική των εταίρων-συμμάχων να πάψει να συμβαδίζει με το εθνικό συμφέρον και έτσι δίχως εναλλακτικές Ελλάδα και Κύπρος να βρεθούν σε αδιέξοδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ανδριανόπουλος, Α.,(2006), *Ολοκληρωτικός Πόλεμος για την Ενέργεια: Αγορές, Αβεβαιότητες, (Αν)ασφάλειες*, Libro, Αθήνα

Αθανασόπουλος, (2001), *Ελλάδα, Τουρκία και Αιγαίο Πέλαγος: Μια μελέτη περίπτωσης στο διεθνές δίκαιο*, Jefferson, NC: McFarland and Company

Αντωνιάδου Χ., (2013), *Ο χορός του Ζαλόγγου για την Κύπρο*. Σημερινή

Αγγελοδήμου Α., (2013) *Ενεργειακό τρίγωνο με υπογραφές*. Κυπριακή Εφημερίδα

Δίγκας Θ., (2012), *Γεωπολιτική Ανάλυση των ελληνο-ισραηλινών σχέσεων σε γεωπολιτικό επίπεδο*. Μελέτες ΣΕΘΑ

Ελιεζέρ Β., (2011), *Ελλάδα Ισραήλ: Από την αδιαφορία στην Συνεργασία*, Επάλξεις

Ηρακλείδης Α., (2002) *Η Διεθνής Κοινωνία και οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων*, Σιδέρης

Ήφαιστος Π., (2011), *Στρατηγικά περιβάλλοντα και εθνικές στρατηγικές και οι ενεργειακοί πόροι της ζώνης από το κεντρικό Αιγαίο μέχρι την Κύπρο*. Διαθέσιμο https://infognomopolitics.gr/2011/11/blog-post_1563-2/

Ιακωβίδης Σ., (2014) *Η Κύπρος δεν είναι το κλειδί για την Ευρώπη*, Σημερινή

Καρατσουλιώτης Ν., (2013), *Γεωπολιτική σκακιέρα*, Ηρόδοτος

Κρανιδιώτης Γ., (1999), *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Σκέψεις και Προβληματισμοί*. Αθήνα Σιδέρης.

Κλόκκαρης Π., (2015), *Κύπρος-Ελλάδα-Ισραήλ: Στρατηγικές Σχέσεις*, Γεωπολιτική Επιθεώρηση Ανατολικής Μεσογείου 1, αρ. 1

Κουρρή Α., (2013), *Πόσο σταθερή είναι η συμμαχία με το Ισραήλ*, Το παρόν.

Μάζης Ι, (2009), *Πρακτικά διάλεξης Σχολής Εθνικής Άμυνας*

Μάζης Ι.,(2017), *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο*, Λειμών, Αθήνα

- Μυγιάκης Μ.**, (2013), *Success story ενεργειακού τύπου Ισαήλ Κύπρο*, Ελεύθερος Τύπος 11/08/2013
- Ντόκος Θ., Πιέρρος Φ.**,(1996), *Η Μεσόγειος πριν τον 21ο Αιώνα. Η θέση της Ελλάδος*. Εκδ. Παπαζήσης
- Μάζης, Ι.**, (2012),*Μεταθεωρητική Ανάλυση Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, Παπαζήσης, Αθήνα
- Μάζης, Ι., (2017), *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο*, Λειμών, Αθήνα
- Μάζης, Ι.**,(2008), *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιβάνης, Αθήνα
- Πελώνη Α.**, (2013), *Αποφασισμένοι να πορχορήσουν άμεσα τον αγωγό*. Τα ΝΕΑ
- Ρούσσοσ Σ.**, (2005), *Ο τρίτος κόσμος, Πολιτική, κοινωνία, οικονομία, διεθνείς σχέσεις*, Λιβάνης
- Στεργίου Α. Καραγιάννη Μ.**, (2019). *Does Energy Cause Ethnic War? East Mediterranean and Caspian Sea Natural Gas and Regional Conflicts*
- Τσαγκαρής Π.**, (2013), *Deal μεταξύ Κύπρου Ισραήλ*, Πολίτης
- Φύλης Κ.**, (2017), *Η Ελλάδα στην Γειτονία της*, Παπαδόπουλος
- Χειλά Ε.**, (1988), *Η αραβοισραηλινή Διένεξη και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, επιμ Κώνστας Δ., Τσαρδανίδης Χ., εκδ. Σάκκουλα
- Χειλαδάκης Ν.**, (2008), *ΗΠΑ Τουρκία Ισραήλ, το τρίγωνο του διαβόλου*, Κάδμος
- Nachmani A.**, (2003), *Ισραήλ Τουρκία και Ελλάδα, Ταραγμένες Σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο*. Μτφ Λίβας επιμ. Μάζης. Εκδ. Παπαζήσης

Ξενογλώσση

Azran, E. (2018)., *Egypt-Jordan Natural Gas Deal Could Undermine Israel's Leviathan*,
Haaretz

Associated Press & Khoury, J. (2017). *Egypt's Sisi Visits Cyprus in Shadow of Soured Relations with Turkey*. Haaretz

Al-Ghamrawy, A. and Abu Hussein, S. (2014). *The Formation of an Egyptian-Cypriot-Greek Front to Face Terrorism and Extremism*. ASharq Al-Awsat.

Dokos, T., (2016), *Energy Geopolitics in the Eastern Mediterranean: The Role of Greece*. In Angelos Giannakopoulos (ed.), *Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift towards Peace or Conflict?* The S. Daniel Abraham Center for International and Regional Studies, Tel Aviv University

Del Sarto, R. (2006). *Contested State Identities and Regional Security in the Euro-Mediterranean Area*, Palgrave Macmillan, New York.

Engdahl, W. (2012). *The New Mediterranean Oil and Gas Bonanza – Part 1: Israel's Levant Basin: A New Geopolitical Curse?* VoltaireNet

El Dahshan, M. (2018.) *Egypt Not Mediterranean Gas Boss, Yet*. YaleGlobal

El-Tablawy, T. and El Wardany, S. (2018). *As Israeli Gas Raises Frowns, El-Sisi Says Egypt Scored Goal*. Bloomberg

Gad, E. (2003). *Egyptian-European Relations: From Conflict to Cooperation*. The Review of International Affairs

Institute for Economics and Peace. (2016.) *Global Peace Index*

- Korany, B.** (2018). *Conflicts in the Eastern Mediterranean: What is New?* Al-Siyassa Al-Dawliya
- Kontos, M. and Bitsis, G.** (2018) *Power Games in the Exclusive Economic Zone of the Republic of Cyprus: The Trouble with Turkey's Coercive Diplomacy.*The Cyprus Review 9
- Kushner D.,** (2016), *Turkish - Israeli Relations in Historical Perspective,* Israel Journal of Foreign Affairs, Vol. 10 No
- Magdy, M.** (2018). Egypt to Receive First Israeli Gas as Early as March. Bloomberg
- Mostafa, B.** (2016). *Maritime Borders in the Eastern Mediterranean.* Egypt Oil & Gas
- Mabrouk, S.,** (2014). *New Alliances: Dimensions of Egyptian-Cypriot-Greek Relations,* Arab Center for Research and Studies
- Nachmani A.,** (1987), *Israel, Turkey and Greece: Uneasy Relations in the East Mediterranean,* Frank Cass,
- Stocker, J.** (2012). *No EEZ Solution: The Politics of Oil and Gas in the Eastern Mediterranean.* Middle East Journal
- Stergiou A.,** (2015), *Greek - Israeli Defense and Energy Ties: Writing a new Chapter in Bilateral Relations,* Israel Journal of Foreign Affairs, Vol. 9 No. 3, pp. 417 - 428.
- Parker G,** (2002), *Γεωπολιτική Παρελθόν Παρόν και Μέλλον,* Μετφ Αλεξοπούλου, Αθήνα Ποές
- Selim, M.E.** (1997). *Egypt and the Euro-Mediterranean Partnership: Strategic Choice or Adaptive Mechanism?* Mediterranean Politics.
- Shama, N.,** (2017), *Egypt's Power Game: Why Cairo is Boosting its Military Power,* Jadaliyya (Arab Studies Institute) <http://www.jadaliyya.com/De>
- Shama, N.** (2019), *Egypt's Middle Power Aspirations Under el-Sisi,* in *Unfulfilled Aspirations: Middle Power Politics in the Middle East,* Oxford University Press, New York

Tsakiris T. (2014), *Shifting sands or Burning Bridew?The Evoluttions of Turkish- Israeli Relations*

Soliman, M., (2017). *Why Europe is Floating Egypt's Navy: The Promise and Pitfalls of Arms Deals with Cairo.* <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2017-03-24/why-europe-floatingegypts-navy>.

Sørli, M., Gleditsch, N.P. and Strand, H. (2005). *Why Is There So Much Conflict in the Middle East?* Journal of Conflict Resolution

Tawfeek, F. (2018). *Egyptian Exports Have Increased 81.5% to Cyprus, 22.7% to Greece.* Egypt Independent

Tziarras, Z., (2019) *“The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean – An Introduction”* in Tziarras Zenonas (ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security. Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3.* Nicosia: PRIO Cyprus Centre

Tziampiris A., (2015), *The Emergence of Israeli - Greek Cooperation*, London, Springer

Tsakiris, T., (2014). *Greece and the Energy Geopolitics of the Eastern Mediterranean.* Strategic. <http://eprints.lse.ac.uk/59078/>

Farouk, M. (2018). *Cyprus Deal to Turn Egypt into Major Gas Exporter to Europe.*

Xinhua. (2018). *Egypt's Sisi Lauds Model Cooperation with Cyprus, Greece.*

Zhukov, Y., (2013) *Trouble in the Eastern Mediterranean Sea.* Foreign Affairs 20 March. <https://www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2013-03-20/trouble-eastern-mediterraneansea>.